

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

**ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΧΟΥ, ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ
ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ**

Επιμέλεια: ΠΥΡΟΥΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Επιβλέπων Καθηγητής: ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Θεσσαλονίκη 2018

**Αφιερώνεται στους γονείς μου,
την αδελφή μου και την Θεοδώρα**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η διπλωματική αυτή εργασία σηματοδοτεί το κλείσιμο των μεταπτυχιακών σπουδών μου. Έτσι, αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους ανθρώπους που ο καθένας με τον δικό του τρόπο βοήθησαν καθοριστικά. Πρώτα από όλους, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς την οικογένειά μου, τους ανθρώπους που στάθηκαν σιωπηλοί αρωγοί σε κάθε μου απόφαση, χαρά ή απογοήτευση και έκαναν ότι ήταν δυνατό ώστε να φτάσω εδώ που είμαι σήμερα. Τους ευχαριστώ λοιπόν για την πολύχρονη στήριξη, την ενθάρρυνση και ηθική συμπαράσταση σε όλα τα χρόνια των σπουδών μου. Παράλληλα, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κοπέλα μου, Θεοδώρα, που στάθηκε δίπλα μου το τελευταίο διάστημα και με βοήθησε, πνευματικά κυρίως, στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Καθηγητές μου, του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για την πληθώρα γνώσεων και εμπειριών που μου προσέφεραν στο διετές αυτό μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Ιδιαίτερη αναφορά θα ήθελα να κάνω στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Παναγιώτη Ταχυνάκη, για την στήριξη ,την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια που μου παρείχε το διάστημα εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 «ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ»

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	9
1.2 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 «ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	23
2.2 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.....	23
2.3 ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΣ Ο ΕΛΕΓΧΟΣ.....	25
2.4 ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	27
2.5 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	27
2.6 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΩΝ.....	28
2.7 ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ.....	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 «ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ»

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	34
3.2 ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	34
3.3 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ vs ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ.....	47
3.4 ΝΟΜΟΣ SARBANES – OXLEY (SOX).....	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 «ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ»

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	55
4.2 ΓΕΝΙΚΑ.....	55
4.3 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	55
4.4 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	57
4.5 ΜΟΡΦΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	58
4.6 ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΑΠΑΤΗΣ.....	59
4.7 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΠΟΚΡΥΨΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	60
4.8 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΠΑΤΗΣ.....	60
4.9 ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	61
4.10 ΤΡΙΓΩΝΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	64
4.11 ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	65
4.12 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	67
4.13 ΠΡΟΛΗΨΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	69
4.14 ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	69
4.15 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΑΠΑΤΗΣ.....	70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 «ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ»

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	74
5.2 ΓΕΝΙΚΑ.....	74
5.3 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	74
5.4 ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	76
5.5 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 «ΕΥΘΥΝΗ ΕΛΕΓΚΤΗ»

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	83
6.2 ΓΕΝΙΚΑ.....	83
6.3 ΝΟΜΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ.....	84
6.4 ΗΘΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ.....	86
6.5 ΕΥΘΥΝΗ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ.....	87
6.6 ΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΣ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗ ΜΟΝΑΔΑ.....	88
6.7 ΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΣ ΤΡΙΤΟΥΣ.....	88
6.8 ΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΣ ΠΕΛΑΤΕΣ.....	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ»

7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	90
7.2 ΕΤΒΑ FINANCE.....	90
7.3 ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΡΗΤΗΣ.....	96
7.4 ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ.....	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 «ΔΙΕΘΝΗ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ»

8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	104
8.2 MADOFF INVESTMENT SECURITY.....	104
8.3 LEHMAN BROTHERS HOLDINGS.....	107
8.4 ENRON CORPORATION AND ARTHUR ANDERSEN.....	110
8.5 PHAR-MOR INC.....	116
8.6 HEALTH MANAGEMENT INC.....	117
8.7 XEROX CORPORATION.....	118
8.8 WASTE MANAGEMENT INC.....	120
8.9 PARMALAT.....	122
8.10 CBI HOLDING COMPANY INC.....	127

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ».....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	134
--------------------------	------------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα στην πολύπλοκη και ραγδαίως εξελισσόμενη σημερινή οικονομική πραγματικότητα, ο ρόλος του Ελεγκτή αποκτά μια συνεχώς αυξανόμενη σημασία. Ο έλεγχος μεγάλων οικονομικών μονάδων με αξιόλογο πλούτο καθίσταται όλο και πιο επιτακτικός. Ο πειραματισμός για ατασθαλίες, καταχρήσεις, απόκρυψη στοιχείων και άλλες διαχειριστικές ανωμαλίες, προκειμένου να προσδιοριστούν διάφορα οικονομικά οφέλη είναι μεγάλος. Παράλληλα η ανάγκη για να διασαφηνιστούν πλήρως οι δραστηριότητες της επιχείρησης, επιβάλλει τον έλεγχο από τους Ορκωτούς Λογιστές και μάλιστα μέσα από τις νέες κατευθυντήριες γραμμές που χαράσσονται πάνω στα Πρότυπα Ελεγκτικής. Φυσικά μεγάλη σημασία πρέπει να δώσουμε στον ακριβή καθορισμό των κριτηρίων μέσα από τα οποία ασκείται ο έλεγχος, ανάλογα βέβαια με το συγκεκριμένο περιβάλλον της κάθε επιχείρησης και την «φιλοσοφία» που οριοθετεί την έκταση και το βάθος του κάθε συγκεκριμένου ελέγχου. Δεν θα πρέπει να αγνοηθεί και η νομική ευθύνη που απορρέει από την υπογραφή των εκθέσεων ελέγχου, καθώς και η επιλογή των κατάλληλων αποδεικτικών στοιχείων, πάνω στα οποία θα στηριχτεί ο έλεγχος, συνήθως μέσα από την χρήση μεθόδων στατιστικής δειγματοληψίας και διερεύνηση δυνατοτήτων για ηλεκτρονική επεξεργασία των διαφόρων δεδομένων (Τσακλάγκανος, 2008).

Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους, έχει οδηγήσει στην ολοένα και συχνότερη εμφάνιση αλλοίωσης των λογιστικών καταστάσεων. Η μη αποτελεσματική και χρηστή άσκηση των ελεγκτικών καθηκόντων από τους Ελεγκτές έχει φέρει τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες στο επίκεντρο μιας σειράς πολύ σημαντικών σκανδάλων, όπως αυτά των εταιριών Enron, Τράπεζα Κρήτης και Parmalat.

Όσον αφορά τις ελεγκτικές εταιρίες, έχει παρατηρηθεί ότι κατά τη διενέργεια του ελέγχου δεν δρούσαν αντικειμενικά, αλλά αντιθέτως είχε χαθεί η ανεξαρτησία τους, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν τους Ορκωτούς Ελεγκτές σε τέτοιες συμπεριφορές είναι η οικειότητα που είχε δημιουργηθεί μεταξύ αυτών και των ελεγχόμενων επιχειρήσεων αλλά και η ταυτόχρονη παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών.

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα τα οποία αποκαλύφθηκαν σε Η.Π.Α. και Ευρώπη και κόστισαν αρκετά δισεκατομμύρια σε επενδυτές, πιστωτές και εργαζομένους, κατέδειξαν την ανάγκη για τον έλεγχο και τη λήψη μέτρων για τη σωστή και δίκαιη απεικόνιση των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων των επιχειρήσεων με απώτερο σκοπό την προστασία όλων των συμμετεχόντων της αγοράς.

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα ασχοληθεί με τα κίνητρα που οδηγούν τις διοικήσεις στη διάπραξη λογιστικής απάτης καθώς και τις μεθόδους παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον, θα ασχοληθεί με τις αρχές και τη μεθοδολογία που ορίζουν τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου σχετικά με την ελεγκτική διαδικασία, καθώς και την ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών στην αποκάλυψη και καταστολή των φαινομένων αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων.

Πιο αναλυτικά, η εργασία ξεκινά με την βιβλιογραφική επισκόπηση και κάποια συμπεράσματα που προκύπτουν από διάφορες έρευνες και μελέτες που αφορούν το θέμα μας.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσονται κάποιες εισαγωγικές έννοιες για την Ελεγκτική επιστήμη, ο ορισμός και η έννοιά της, η ιστορική εξέλιξή της, το υποκείμενο και το αντικείμενο ελέγχου, η διάκριση των ελέγχων καθώς και ο κώδικας επαγγελματικής δεοντολογίας.

Το τρίτο κεφάλαιο της εργασίας εστιάζει στο θεσμικό πλαίσιο που υπάρχει, γίνεται μια σύντομη αναφορά σε Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, στον νόμο Sarbanes – Oxley και γίνεται μια σύγκριση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

Εν συνεχεία, το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στην λογιστική απάτη, σε ορισμούς και αίτια εμφάνισής της, στις μορφές, τα χαρακτηριστικά και τις κατηγορίες της, στο τρίγωνο και στο διαμάντι της απάτης, στους παράγοντες απάτης CRIME και τέλος, σε στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού της απάτης.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, θα αναφερθούμε στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, στα κίνητρα που οδηγούν σε αυτή καθώς και σε πρακτικές παραποίησης.

Το έκτο κεφάλαιο ασχολείται με την ευθύνη του ελεγκτή ως προς την λογιστική απάτη και τα κεφάλαια 7 και 8 περιλαμβάνουν μερικά εταιρικά σκάνδαλα που έχουν γίνει, ελληνικά και διεθνή.

Τέλος, αναφέρονται κάποια συμπεράσματα της εργασίας αυτής καθώς και η βιβλιογραφία μέσω της οποίας αντλήθηκαν οι πληροφορίες και το υλικό αυτής της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 Εισαγωγικά

Στο Κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στη σύγχρονη επιστημονική αρθρογραφία, προκειμένου να αποκτήσει ο αναγνώστης μια ευρύτερη γνώση σχετικά με το θέμα που ασχολείται η εργασία αυτή. Για τον σκοπό αυτό παρουσιάζονται κάποια συμπεράσματα από επιλεγμένα άρθρα και έρευνες που έχουν δημοσιευτεί τα τελευταία χρόνια και αφορούν τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

1.2 Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013) στο βιβλίο τους αναφέρονται στις θεμελιώδεις αρχές της ελεγκτικής και αναλύουν τις ελεγκτικές διαδικασίες εσωτερικού, εξωτερικού και φορολογικού ελέγχου. Ορίζουν την ελεγκτική ως έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της λογιστικής επιστήμης που ασχολείται με την διατύπωση αρχών και κανόνων για την ομαλή διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων στις επιχειρήσεις. Παρουσιάζουν τις διαδικασίες ελέγχου σε κάποιες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων και στοιχείων Καθαρής Θέσης, Υποχρεώσεων και Εσόδων-Εξόδων. Τέλος, αναφέρονται σε περιπτώσεις απάτης σε ελληνικό και διεθνή χώρο.

Οι Λουμιώτης και Τζίφας (2012) αναφέρονται στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Σύμφωνα με το Πρότυπο 240, η παραποίηση αφορά την εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή παραπάνω άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Το ίδιο πρότυπο δίνει οδηγίες για την ευθύνη που έχει ο ελεγκτής και τον τρόπο για εκτίμηση της απάτης στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τους Γαγάνη και Ζοπουνίδη (2011), η απάτη στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις περιέχει μέσα της τον δόλο, ο οποίος έχει ως στόχο την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού. Ο ελεγκτής οφείλει να διενεργεί έλεγχο με αντικειμενικότητα, εμπιστευτικότητα, επαγγελματισμό, ειλικρίνεια και διαφάνεια. Αυτές είναι οι 5 βασικές αρχές της ηθικής δεοντολογίας που διασφαλίζουν την

ποιότητα της εργασίας του ελεγκτή.

Ο Ντζανάτος (2008) αναφέρει ότι οι λογιστές είναι οι στυλίστες. Είναι αυτοί που κατασκευάζουν όλο το χρόνο το ένδυμα που εμφανίζεται η επιχείρηση στον έξω κόσμο. Αν το ένδυμα τους είναι το σωστό, μπορούν να καλύψουν μερικώς τις αδυναμίες τους, όχι όμως να τις εξαλείψουν, και να τονίσουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά καθώς και να αυξήσουν την ελαστικότητά τους στο μέγιστο βαθμό.

Ο Καραμάνης (2008) στο βιβλίο του αναφέρεται στην έννοια της ελεγκτικής και στο ελεγκτικό επάγγελμα στην Ελλάδα. Παρουσιάζει λεπτομερώς τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και τη σχέση εταιρικής διακυβέρνησης με ελέγχους. Αναλύει τον επιχειρηματικό κίνδυνο και τρόπους διαχείρισής του καθώς και τον σκοπό, τον τρόπο και τη σημασία ελέγχου χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τον Καραμάνη, έλεγχος είναι μια σύνθετη διαδικασία συλλογής ελεγκτικών τεκμηρίων και εφαρμογής επαγγελματικής κρίσης.

Ο Καζάντζης (2006) αναφέρεται στην έννοια της ελεγκτικής και των ελέγχων και κατά πόσο είναι αναγκαία αυτά. Παρουσιάζει τα πρότυπα ελέγχου και χωρίζει τους ελέγχους και τα ελεγκτικά τεκμήρια σε κατηγορίες. Επίσης, ασχολείται με τον εσωτερικό έλεγχο και με πρότυπα αυτού βάσει του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών. Τέλος, κάνει αναφορά στην απάτη, στα κίνητρα που ωθούν σε αυτή, στην παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και στα κίνητρα αυτής της παραποίησης.

Οι Κάντζος και Χονδράκη (2006) αναφέρονται στα στάδια ελέγχου, την αξιολόγηση εσωτερικού ελέγχου, τα ελεγκτικά τεκμήρια και την τεκμηρίωση ελέγχου. Επιπλέον, περιγράφουν τον τρόπο ελέγχου σε διάφορα μεγέθη, όπως αποθέματα, πάγια στοιχεία κλπ. Τέλος, αναλύουν τις ευθύνες και υποχρεώσεις του ορκωτού ελεγκτή και κάνουν και μια αναφορά στον έλεγχο για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Ο Τσακλαγκάνος (2005) αναφέρει ορισμένους στόχους της ελεγκτικής οι οποίοι είναι οι εξής:

- Πρόληψη ηθελημένων ή αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών (προληπτικός έλεγχος).
- Αποκάλυψη και η καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, απατών (κατασταλτικός έλεγχος).

- Η πιστοποίηση της ακρίβειας και της αλήθειας των οικονομικών καταστάσεων (επιβεβαιωτικός έλεγχος).
- Αξιολόγηση της σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων, των οποίων τα στοιχεία είναι ενδιαφέροντα διότι δείχνουν την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν στην επιχείρηση (κύκλος εργασιών, κοστολόγια).

Σύμφωνα με τον Σπάθη (2002), στις ΗΠΑ έγιναν οι μεγαλύτερες παραποιήσεις λογιστικών καταστάσεων και χρησιμοποιούνται κυρίως οι όροι απάτη, ως σκόπιμη αλλοίωση οικονομικών καταστάσεων και η δημιουργική λογιστική ως μέσο για την παραποίηση των καταστάσεων αυτών. Αναφέρει ότι παραποίηση γίνεται μέσω υπερτίμησης στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών, υποτίμηση υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με αποτέλεσμα την αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων.

Μελέτη που έγινε από τους Blay and Geiger (2013) διερεύνησαν την σχέση μεταξύ αμοιβών των ελεγκτικών και μη υπηρεσιών κ την απόφαση του ελεγκτή ως προς το είδος της γνώμης του. Επίσης, πιστεύουν ότι τα τέλη που καταβάλλονται μπορούν να επηρεάσουν την ανεξαρτησία ενός ελεγκτή καθώς και την γνώμη του στην έκθεση ελέγχου. Χρησιμοποίησαν στοιχεία από την περίοδο μετά SOX 2004-2006 και διαπίστωσαν ότι το μέγεθος τελών από μη ελεγκτικές υπηρεσίες σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα του ελεγκτή να αλλάξει την γνώμη του για μη συνέχιση δραστηριότητας της επιχείρησης.

Τα ΔΠΕ έχουν υιοθετηθεί από 50 και πλέον χώρες ανά τον κόσμο. Παρόλα αυτά όμως υπάρχουν κάποια ζητήματα ως προς την ευθύνη του ελεγκτή. Ειδικά στην Ευρώπη και στην Κίνα υπάρχει ένα ζήτημα ως προς το ΔΠΕ 700 (Διαμόρφωση γνώμης και έκθεση επί των οικονομικών καταστάσεων). Σύμφωνα με τους Goldetal. (2012), διαπιστώθηκε, μέσω μιας έρευνας στη Γερμανία, ένα χάσμα ανάμεσα στην αντίληψη των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων για την ευθύνη του ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία των καταστάσεων αυτών και την γνώμη των ίδιων των ελεγκτών, οι οποίοι θέτουν στο ελάχιστο την ευθύνη τους. Έτσι, μόνο η ελεγκτική γνώμη μπορεί να προσφέρει επαρκείς σχετικές πληροφορίες στους χρήστες και οι εξηγήσεις θα πρέπει να είναι πιο κατανοητές για τους χρήστες.

Οι Goh et al (2012) εξέτασαν την σχέση αδυναμίας εσωτερικού ελέγχου και γνώμης εξωτερικού ελεγκτή για την συνέχιση της δραστηριότητας μιας επιχείρησης. Τα

ευρήματα της έρευνας τους έδειξαν ότι αν υπάρχει αδυναμία στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου, τότε είναι πιο πιθανό ο εξωτερικός ελεγκτής να αναφέρει στην έκθεση ελέγχου γνώμη για συνέχιση δραστηριότητας ή όχι. Επίσης, η αδυναμία εσωτερικού ελέγχου έχει σχέση με την αδυναμία όλης της επιχείρησης. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι όσο υπάρχουν αδυναμίες, τόσο αυξάνεται η αβεβαιότητα του ελεγκτή για συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης.

Η Guha (2012) αναφέρθηκε στην ειλικρίνεια και αξιοπιστία του ελέγχου από τους ελεγκτές και στις σχέσεις επιχείρησης με τον επενδυτή ως μια συνεχής πληροφόρησης για μια γενική ισορροπία. Οι ενημερωμένοι ελεγκτές ενισχύουν την αξιοπιστία παρά το κίνητρο του ελεγκτή να συνωμοτεί με την διοίκηση εις βάρος του επενδυτή. Η αμοιβή του ελεγκτή (τέλη ελέγχου) δεν πρέπει να είναι ούτε πολύ υψηλή, ούτε πολύ χαμηλά για να ενισχύεται η αξιοπιστία του πελάτη, και τονίζουν το ρόλο του υποχρεωτικού ελέγχου για την αποκάλυψη παρατυπιών.

Με την πάροδο των ετών, υπήρξε σημαντική συζήτηση ως προς τις ευθύνες του ελεγκτή για την ανίχνευση της απάτης. Σκοπός της έρευνας (Holm et al., 2012) είναι να εξετάσει την αντίδραση των δικαστηρίων και άλλων επαγγελματικών φορέων στις αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί για την ευθύνη του ελεγκτή σε υπόθεση απάτης ερευνώντας τα δρώμενα της Δανίας. Παρατηρούμε το αποτέλεσμα πραγματικών περιπτώσεων απάτης στις οποίες το δικαστικό σύστημα και οι επαγγελματικοί φορείς στη Δανία καθορίζουν τις ευθύνες των ελεγκτών. Διαπιστώνεται ότι το Δανικό ελεγκτικό επάγγελμα υιοθέτησε τα Πρότυπα που προσδιορίστηκαν από τους τυποποιημένους φορείς, ενώ τα δικαστήρια και οι επαγγελματικοί φορείς φαίνεται να τα αντιμετωπίζουν ως απλές διευκρινίσεις για τις υφιστάμενες ευθύνες των ελεγκτών.

Οι Hallak and Silva (2012) ασχολήθηκαν με τους παράγοντες που επηρεάζουν τον έλεγχο και την διαβούλευση των δαπανών σε δημόσιες επιχειρήσεις στη Βραζιλία. Στην έρευνά τους ανέλυσαν μόνο τις δαπάνες για παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από ελεγκτική εταιρία και αποδείχθηκε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ τελών ελέγχου και μεγέθους της επιχείρησης, ποιότητας της εταιρικής διακυβέρνησης και ιδιότητα του ελεγκτή.

Οι Hammersley et al. (2012), μελέτησαν ένα δείγμα εταιρειών που δεν κατάφεραν να αποκαταστήσουν τις υπάρχουσες αδυναμίες στα συστήματα εσωτερικού ελέγχου τους. Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που αποτυγχάνουν να

αποκαταστήσουν τις αδυναμίες, διαπιστώνουμε ότι οι εταιρείες είναι λιγότερο πιθανό να τις αποκαταστήσουν όταν είναι πιο διαδεδομένες (δηλαδή όταν περιγράφονται στο επίπεδο της οντότητας, όταν υπάρχουν περισσότερες ατομικές αδυναμίες) και όταν οι λειτουργίες είναι πιο πολύπλοκες (δηλαδή, έχουν περισσότερες μονάδες και έχουν επιχειρήσεις στο εξωτερικό). Επιπλέον, οι εταιρείες με μικρότερες επιτροπές ελέγχου είναι λιγότερο πιθανό να αποκαταστήσουν την αδυναμία στον εσωτερικό έλεγχο. Όσον αφορά τις συνέπειες, διαπιστώθηκε ότι οι εταιρείες που αποτυγχάνουν να αποκαταστήσουν τις αδυναμίες αυτές παρουσιάζουν μεγαλύτερες αυξήσεις στα τέλη ελέγχου και μεγαλύτερη πιθανότητα παραίτησης από τον ελεγκτή. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι οι μη αποκατασταθείσες εταιρείες είναι πιο πιθανό να λάβουν τροποποιημένες γνώμες ελέγχου και απόψεις περί συνεχιζόμενης δραστηριότητας.

Οι Rice and Weber (2012), μελέτησαν τους καθοριστικούς παράγοντες των αποφάσεων υποβολής εκθέσεων εσωτερικού ελέγχου βάσει του άρθρου 404 του νόμου Sarbanes-Oxley. Διαπιστώθηκε ότι μόνο μια μειοψηφία (32,4%) των επιχειρήσεων αναγνωρίζει τις υφιστάμενες αδυναμίες ελέγχου τους κατά τις περιόδους ανακριβειών τους και ότι το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί με την πάροδο του χρόνου. Επιπλέον, η πιθανότητα αναφοράς υφιστάμενων αδυναμιών συνδέεται αρνητικά με τις εξωτερικές κεφαλαιακές ανάγκες, το μέγεθος της επιχείρησης, αμοιβές μη ελεγκτικών υπηρεσιών και την παρουσία μεγάλης ελεγκτικής εταιρίας. Από την άλλη μεριά, συνδέεται θετικά με την οικονομική δυσπραγία, την προσπάθεια των ελεγκτών, τις αδυναμίες ελέγχου και τις αναδιατυπώσεις που έχουν αναφερθεί προηγουμένως και τις πρόσφατες αλλαγές στον ελεγκτή και τη διοίκηση.

Οι Duska και Ragatz το 2011 εξέτασαν την ηθική συμπεριφορά του ελεγκτή όταν διενεργεί έναν έλεγχο και αναλύουν τις πρακτικές ελέγχου από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς μετά τα οικονομικά σκάνδαλα του 21^{ου} αιώνα.

Υπάρχουν δυο παράγοντες που παρεμποδίζουν το ελεγκτικό έργο και την εφαρμογή των Προτύπων. Πρόκειται για την πρόωρη παρουσίαση οικονομικών καταστάσεων πριν την ολοκλήρωση εφαρμογής Προτύπων και η προσπάθεια οικονομικών διευθυντών να επηρεάσουν την διεξαγωγή ελέγχου. Σύμφωνα με τον Hellman (2011) και μιας έρευνας που διενεργήθηκε σε οικονομικούς διευθυντές σε 52 Σουηδικές επιχειρήσεις, αυτοί οι διευθυντές επιδιώκουν να επηρεάσουν τον προγραμματισμό του ελέγχου, ιδίως όσον αφορά τους εσωτερικούς ελέγχους, και την επιλογή των πεδίων που υπόκεινται σε έλεγχο. Επιπλέον, οι οικονομικοί διευθυντές συχνά είχαν

την τάση να αναλαμβάνουν το ρόλο εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση διοίκησης κατά τη φάση προγραμματισμού του ελέγχου, γεγονός που μπορεί να διαστρεβλώσει τα αποτελέσματα της έκθεσης του ελέγχου και να εμποδίσει τη σωστή εφαρμογή του ΔΠΕ 300 (Σχεδιασμός και έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων) που ανήκουν στις αρμοδιότητες των ελεγκτών.

Οι Beasley et al. (2010), μέσω μιας έκθεσης, συμπεραίνουν ότι η απάτη συνεχίστηκε τις τελευταίες 2 δεκαετίες. Οι ελεγκτές λογιστές είναι οι αρμόδιοι στην αποτροπή, πρόληψη και ανίχνευση ύποπτων συναλλαγών και πρέπει να αποκτήσουν εξειδικευμένες δεξιότητες, εκπαίδευση κι εμπειρία για να δουν ολόκληρο το παγόβουνο (απάτη). Η απάτη ως παγόβουνο εκδηλώνεται συχνά και συνήθως είναι ορατό μόνο το 1/10 του μεγέθους της και αυτό μόνο ανιχνεύεται.

Έρευνα που διενεργήθηκε σε αγγλο-πολιτισμικές χώρες (Abdolmohammadi, 2009) έδειξε ότι το 13,5% των διευθυντών εσωτερικού ελέγχου (CAEs) δεν χρησιμοποιούν τα πρότυπα και από αυτούς που τα εφαρμόζουν, ένας σημαντικός αριθμός δεν συμμορφώνεται με κάποια από αυτά. Ορισμένοι ανασταλτικοί λόγοι για το παραπάνω γεγονός είναι η αντικατάσταση από τα τοπικά Πρότυπα, η μη αντιμετώπισή τους ως προστιθέμενη αξία από το συμβούλιο, η μη απαίτηση της χώρας για συμμόρφωση με αυτά και το υψηλό κόστος εφαρμογής.

Για τον εντοπισμό των λόγων που δεν εφαρμόζονται τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου σε κάποιο βαθμό έγινε μια μελέτη (Abdolmohammadi and Sarens, 2009). Μέσα από ένα δείγμα ανώτερων στελεχών ελέγχου και εσωτερικών ελεγκτών σε 19 χώρες ανά τον κόσμο (Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, ΗΠΑ, Πολωνία, Ρωσία, Αυστρία, Γερμανία, Ολλανδία, Αργεντινή, Βραζιλία, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Μεξικό, Βενεζουέλα, Γαλλία, Πορτογαλία, Ιταλία και Ισπανία) προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα. Η Ανατολική Ευρώπη έχει την χαμηλότερη χρήση των Προτύπων, ενώ η Δυτική Ευρώπη και οι Αγγλοσαξονικές χώρες την υψηλότερη χρήση. Φαίνεται να υπάρχει μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ του κόστους ελέγχου συμμόρφωσης και των προσδοκιών ως προς τον έλεγχο με την συμμόρφωση προς τα Πρότυπα. Τέλος, οι χώρες με εθιμικό δίκαιο συμμορφώνονται πιο πολύ με τα Πρότυπα από τις χώρες δημοσίου δικαίου.

Οι Asare και Wright (2009) αναφέρθηκαν στην επικοινωνία και κατανόηση που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των όσων γράφει ο ελεγκτής που συντάσσει την έκθεση

ελέγχου και των αποδεκτών της, δηλαδή επενδυτές και πιστωτές. Αυτή η επικοινωνία είναι ένας «δρόμος διπλής κατεύθυνσης» και η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από το αν υπάρχει κοινή γλώσσα μεταξύ ελεγκτή και κοινού για τις έννοιες που περιέχει μια έκθεση ελέγχου. Αν δεν υπάρχει αυτή η κοινή γλώσσα, μπορεί να υπάρξουν παρερμηνείες και παρεξηγήσεις, οι οποίες ενδεχομένως θα οδηγήσουν σε κακή κατανομή πόρων, περιττές δικαστικές μάχες κ.ά.

Σύμφωνα με τους Asthana et al (2009), από το 2001 και μετά η αγορά ελεγκτικών υπηρεσιών έχει αλλάξει αρκετά σε όλο τον κόσμο. Ορισμένα σκάνδαλα που εμπλέκουν κάποιες μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις, πχ Enron, έκαναν επιτακτική την ανάγκη για εντατικότερους ελέγχους. Επίσης, βάσει του νόμου Sarbanes-Oxley, αυξήθηκαν οι δαπάνες ελέγχου στις δημόσιες επιχειρήσεις.

Οι Big-5 χώρες του κόσμου είναι πιο επιρρεπείς σε χρήση των ΔΠΕ σε σύγκριση με Αυστρία και Γερμανία. Πιο ειδικά, για ΗΠΑ, Βέλγιο, Ιταλία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιρλανδία έγινε ειδική μελέτη για να προσδιοριστεί ο βαθμός συμμόρφωσής τους στα Πρότυπα (Burnaby et al, 2009). Ενώ το επάγγελμα του ελεγκτή είναι παγκόσμιο με κοινές πιστοποιήσεις και πρότυπα σε όλο τον κόσμο, υπάρχουν κάποιες διαφορές στη χρήση των Προτύπων ανάλογα με την χώρα. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο των ελεγκτών, η ηλικία ελεγκτών, τα χρόνια υπηρεσίας σε ελεγκτικές εταιρίες, η αξία των προτύπων για τη διοίκηση και τι χρόνο και προσωπικό θα διαθέσει στην εφαρμογή των προτύπων.

Οι Boon και Mckinnon (2008) ανέλυσαν την συνεισφορά και την πιθανότητα βελτίωσης υπηρεσιών του ποιοτικού ελέγχου σε τοπικά συμβούλια της Νέας Νότιας Ουαλίας με υποβολή προτάσεων (CAT). Αυτό που συμπεραίνεται είναι ότι τα σημαντικότερα στοιχεία για αξιολόγηση της ποιότητας υπηρεσιών ελέγχου είναι η τεχνογνωσία της βιομηχανίας, η εμπειρία της ελεγκτικής εταιρίας, τεχνική ικανότητα, ανεξαρτησία, πρότυπα δεοντολογίας και η προσοχή που δίνει η κάθε ελεγκτική εταιρία στον έλεγχο που διενεργεί. Τα λιγότερο σημαντικά χαρακτηριστικά είναι ο σκεπτικισμός, η φρεσκάδα της προοπτικής, το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας και οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες που προσφέρει η ελεγκτική εταιρία.

Οι Bostick και Luehlfing (2007) ερευνήσαν τους κινδύνους που υπάρχουν κατά την διενέργεια ενός ελέγχου. Βάσει των Προτύπων, ο ελεγκτής οφείλει να κατανοήσει το περιβάλλον της ελεγχόμενης επιχείρησης, να εκτιμήσει το ουσιώδες μέγεθος των

οικονομικών καταστάσεων και να κατανοήσει το περιβάλλον της επιχείρησης συνολικά. Επίσης, πρέπει να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Τέλος, ο ελεγκτής οφείλει να αξιολογήσει τις οικονομικές καταστάσεις για ουσιώδεις ανακρίβειες και παραλείψεις, καθώς και την συμμόρφωση της επιχείρησης με τους αντίστοιχους νόμους και κανονισμούς που την διέπουν.

Το ενδιαφέρον για την αποκάλυψη λογιστικών στοιχείων και την ποιότητα του ελέγχου από ακαδημαϊκούς, επαγγελματίες και ρυθμιστές ενισχύθηκε μετά τα διάφορα σκάνδαλα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και την επακόλουθη νομοθετική και επαγγελματική ανταπόκριση σε αυτά τα σκάνδαλα. Ένα σημαντικό ερώτημα είναι εάν η εφαρμογή αυστηρότερων ελεγκτικών προτύπων, όπως αυτά που ορίζει ο Αμερικανικός νόμος Sarbanes-Oxley, θα βελτιώσει το περιβάλλον πληροφόρησης των επιχειρήσεων των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονται δημόσια στο χρηματιστήριο. Ο Zhou (2007) αναφέρθηκε στα ακόλουθα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων. Πρώτον, το κόστος ασύμμετρης πληροφόρησης είναι σημαντικό για την αγορά. Δεύτερον, οι εταιρείες του δείγματος παρουσίασαν σημαντικές μειώσεις των διαφορών μεταξύ προσφοράς και ζήτησης μετά την υιοθέτηση των νέων ελεγκτικών προτύπων. Τρίτον, οι μειώσεις των bid-ask spreads ήταν απότομες και μόνιμες. Ωστόσο, σε επιχειρήσεις με ξένη ιδιοκτησία (εκτός Κίνας) δε βρέθηκαν αλλαγές, καθώς οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίστηκαν σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα και ελέγχθηκαν με διεθνή πρότυπα ελέγχου. Ένας άλλος παράγοντας είναι το επίπεδο των δεξιοτήτων των ελεγκτών και αν η μακροχρόνια καλλιέργεια του υφιστάμενου επιπέδου θα αποδώσει καρπούς και ποιοτικότερο ελεγκτικό έργο.

Οι Zhang και Zhou (2007) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της ποιότητας της επιτροπής ελέγχου, της ανεξαρτησίας του ελεγκτή και της αποκάλυψης αδυναμιών εσωτερικού ελέγχου μετά την εφαρμογή του νόμου Sarbanes-Oxley. Οι αναλύσεις με υπόδειγμα Logit δείχνουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της ποιότητας ελέγχου, της ανεξαρτησίας του ελεγκτή και των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, τονίστηκε ότι οι επιχειρήσεις είναι πιο πιθανό να εντοπίσουν μια αδυναμία εσωτερικού ελέγχου, εάν οι ελεγκτικές επιτροπές τους έχουν λιγότερες γνώσεις στα οικονομικά η ακόμη δεν έχουν επαρκή λογιστική-χρηματοοικονομική εμπειρία. Είναι, επίσης, πιο πιθανό να εντοπιστεί αδυναμία εσωτερικού ελέγχου, εάν οι ελεγκτές τους είναι πιο ανεξάρτητοι.

Τέλος, οι επιχειρήσεις με πρόσφατες αλλαγές ελεγκτή είναι πιο πιθανό να έχουν αδυναμίες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Μια άλλη έρευνα, σύμφωνα με τους Burnaby et al (2006), αναφέρεται στον σκοπό των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου. Παρόλο που τα πρότυπα αυτά είναι διεθνή, υπάρχουν ορισμένες διαφορές στην εφαρμογή τους ανά χώρα εξαιτίας οικονομικών και πολιτιστικών διαφορών στις χώρες αυτές. Η έρευνα έδειξε ότι το 185 εσωτερικών ελεγκτών στον κόσμο δεν εφαρμόζουν τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου λόγω έλλειψης εκπαιδευμένου προσωπικού και επειδή η διοίκηση θεωρεί ότι η εφαρμογή τους είναι χρονοβόρα και δεν αξίζει.

Οι Goodwin et al. (2006) σε έρευνα αναλύουν την σχέση μεταξύ εξωτερικού και φορολογικού ελέγχου και πιστεύουν ότι και οι δυο έλεγχοι είναι καθαριστικοί για οικονομική ανάπτυξη των επιχειρήσεων καθώς και για την δημιουργία πρόσφορου εδάφους υποψήφιων επενδυτών.

Επιπλέον, ο Duska το 2005 ανέφερε τους τρόπους συμμετοχής των ελεγκτικών εταιριών στα μεγαλύτερα οικονομικά και ηθικά σκάνδαλα των αρχών τον 21^ο αιώνα. Κατά την γνώμη του, ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος για την δημόσια χρήση των οικονομικών καταστάσεων και την πιστοποίηση της ορθότητάς τους, καθώς και φύλακας των χρηματοπιστωτικών αγορών. Έτσι, οφείλει να αναφέρει τυχόν παρατυπίες προς αποφυγή διαφόρων στρεβλώσεων. Για παράδειγμα, η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen παραβίασε "πνεύμα του νόμου", το οποίο μπορεί να ανακαλυφθεί εξετάζοντας (1) τους νόμιμους στόχους μιας εταιρείας που της δίνει την ηθική της καθοδήγηση και (2) τις ευθύνες των επαγγελματιών λογιστών που εξυπηρετούν την εταιρεία και το ευρύ κοινό.

Σύμφωνα με τους Burgstahler, Dichev (2004), η χειραγώγηση κερδών εμφανίζεται συνήθως σε μη εισηγμένες εταιρίες καθώς και σε χώρες με μη ικανοποιητικά νομικά συστήματα και με μικρή προστασία επενδύσεων. Μερικά παραδείγματα χωρών με χειραγώγηση κερδών είναι η Γαλλία και η Γερμανία ενώ την μικρότερη χειραγώγηση έχουν οι Σκανδιναβικές χώρες.

Σύμφωνα με τους Benau and Zorio (2004), πραγματοποιήθηκε έρευνα σε 147 Ευρωπαϊκές εταιρίες που ανήκουν σε χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συντάσσουν οικονομικές καταστάσεις βάσει των ΔΠΕ. Μέσω αυτής της έρευνας φαίνεται ποσό σημαντική είναι η εναρμόνιση των Προτύπων σε όλες τις χώρες, με

αποτελεσμα τα ΔΠΕ να αποτελούν βάση για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης ερευνάται κατά πόσο μια έκθεση ελέγχου κάνει αναφορά στα Πρότυπα και την σχέση που υπάρχει μεταξύ έκθεσης του ελεγκτή και άλλου παράγοντα, πχ χώρα διεξαγωγής ελέγχου. Η εν λόγω έρευνα απέδειξε ότι το λεξιλόγιο και η έκφραση του ελεγκτή εξαρτάται από την χώρα διεξαγωγής του ελέγχου και ότι δεν εφαρμόζονται πάντα τα ΔΠΕ για έλεγχο των ΔΛΠ.

Με βάση έρευνα που διενεργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Ινστιτούτων Εσωτερικών Ελεγκτών (ECPIA), το άρθρο των Raarpeetal. (2003) επιχειρεί να προσδιορίσει με σαφήνεια τη σχέση μεταξύ της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου (IAF) και της Εταιρικής Διακυβέρνησης (CG) όσον αφορά κορυφαίες εισηγμένες εταιρίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Οι «προσπάθειες» χρησιμοποιούνται με συνείδηση, διότι οι συντάκτες δεν είναι πεπεισμένοι ότι τα αποτελέσματα που έλαβαν - σε αριθμό και ποσοστά απαντήσεων - τους παρείχαν μια σταθερή βάση για την υφή και την ηχορύπανση που στοχεύουν. Ωστόσο, είναι σαφές ότι υπάρχουν διαφορές στον τρόπο λειτουργίας των Εσωτερικών Ελεγκτών στην ΕΕ, ακόμη και στις μεγαλύτερες εταιρείες. Από την έρευνα προκύπτει ότι μόνο το 72% των CAEs εφαρμόζουν τα ΔΠΕ και 39% θεωρούν απαραίτητη τη συμμόρφωση με άλλα Πρότυπα, όπως τα τοπικά.

Κατά τους Warming-Rasmussen και Windsor (2003) η κοινότητα έχει αναθέσει νομοθετικά στους εξωτερικούς ελεγκτές ειδική αλλά προσοδοφόρα ευθύνη να παρέχει δίκαιες και ανεξάρτητες απόψεις σχετικά με την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων της εταιρείας από τη διοίκηση. Σε αντάλλαγμα, οι ελεγκτές υποχρεούνται, σύμφωνα με τα επαγγελματικά πρότυπα, να ενεργούν με ακεραιότητα, ανεξάρτητα και προς το δημόσιο συμφέρον. Η μελέτη αυτή εξέτασε την προδιάθεση των 174 ελεγκτών να παρέχουν δίκαιες κρίσεις, χρησιμοποιώντας τη θεωρία του Kohlberg για την αναπτυξιακή ηθική συλλογιστική, μια από τις πιο ευρέως αποδεκτές θεωρίες στην ψυχολογία δικαιοσύνης. Οι ερωτηθέντες προέρχονταν από πέντε διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες στην Κοπεγχάγη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ελεγκτές με προ-συμβατικό ή χαμηλό επίπεδο δίκαιης συλλογιστικής ήταν 64, η μεγαλύτερη ομάδα του δείγματος. Το προ-συμβατικό επίπεδο υποδηλώνει ότι οι άνθρωποι θα ενεργούν με το δικό τους συμφέρον και θα κάνουν το σωστό μόνο για να αποφύγουν την τιμωρία. Οι προ-συμβατικοί ελεγκτές έχουν τη δυνατότητα να "κάνουν συμφωνίες", επωφελείς για τις επιχειρήσεις. Ωστόσο, όταν αντιμετωπίζουν

μια ηθική κρίση, θα πρέπει να επικεντρώνονται στις δικές τους ανάγκες εις βάρος άλλων. Το μεταβατικό ή το μεσαίο επίπεδο δίκαιης συλλογιστικής περιλάμβανε 59 ελεγκτές, τη δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα του δείγματος. Το επίπεδο αυτό δείχνει ότι οι ελεγκτές αυτοί έχουν την προδιάθεση να δρουν κυρίως δίκαια, ιδίως όταν αντιμετωπίζουν μια ηθική κρίση. Το συμβατικό επίπεδο αποτελούνταν από 51 ελεγκτές. Οι άνθρωποι με ένα συμβατικό επίπεδο δίκαιης συλλογιστικής πιστεύουν στην τάξη και στη διατήρηση του status quo, ωστόσο δεν επικρίνουν τους νόμους ούτε την εξουσία, ακόμη και αν αυτοί οι νόμοι και η εξουσία είναι άδικοι ή κακοί.

Ο Whisenant (2003) σε έρευνά του, μέσα από ένα δείγμα εταιρειών σχετικά με την εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών σε διάστημα 5 ετών, κατηγοριοποιεί τους παράγοντες που οδηγούν σε αντικατάσταση και αλλαγή ελεγκτών για τη διενέργεια ελέγχου σε τρεις κατηγορίες. Η μελέτη έχει δύο κύρια ευρήματα. Πρώτον, εξετάζονται οι αλλαγές του ελεγκτή κατά τη διάρκεια μιας πενταετούς περιόδου και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πιο συνηθισμένο φαινόμενο είναι οι αλλαγές ελεγκτών από την επιχείρηση, (54%) καθώς και η αλλαγή ελεγκτή λόγω εξωγενών παραγόντων (30%) και πιο σπάνια οι αλλαγές που προκαλούνται από τους ίδιους τους ελεγκτές (16%). Δεύτερον, ο Whisenant χρησιμοποίησε στοιχεία από προηγούμενες μελέτες για να ταξινομήσει τους λόγους των διευθυντών για την αλλαγή ενός ελεγκτή σε τρεις ομάδες. Αυτές οι ομάδες αφορούν τις διαρθρωτικές αλλαγές της εταιρείας, τις αμοιβές ελέγχου και τις τριβές των ελεγκτών-πελατών. Το 38% αφορούν την πρώτη ομάδα, 25% αναφέρουν τα τέλη ελέγχου ως αιτία της αλλαγής και το 5% αφορά τις τριβές ελεγκτών-πελατών. Το υπόλοιπο 32% δεν μπορεί να ταξινομηθεί αξιόπιστα.

Σύμφωνα με τον Kuttner (2002), «η υπόθεση της Enron είναι για τους πιστούς των αγορών ό,τι ήταν η 11η Σεπτεμβρίου για τους πολιτικούς: μια πολύ δυνατή κραυγή που τερμάτισε τον βαθύ ύπνο».

Οι Montgomery and Daniel (2002) αναφέρθηκαν στο τρίγωνο της απάτης, το οποίο περιλαμβάνει 3 βασικά στοιχεία:

- 1) Πιέσεις/κίνητρα για δημιουργία παραποιήσεων οικονομικών καταστάσεων
- 2) Ευκαιρίες για περισσότερη παραποίηση, πχ αδύναμος εσωτερικός έλεγχος
- 3) Συμπεριφορά/αιτιολόγηση η οποία αφορά ένα σύνολο ηθικών αξιών που δίνει τη δυνατότητα στα εμπλεκόμενα με την παραποίηση άτομα να την αιτιολογήσουν

Με βάση την έρευνα του Schilit (2002) καταγράφονται κάποιες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες είναι ευρέως διαδεδομένες και χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις για να αλλοιώσουν και να βελτιώσουν κατά το μέγιστο δυνατό της χρηματοοικονομική τους εικόνα. Ενδεικτικά, οι πρακτικές αυτές είναι:

- Μέθοδος Άμεσης Αναγνώρισης Εσόδων ή Αναγνώριση Εσόδων Αμφιβόλου Ποιότητας
- Μέθοδος Αναγνώρισης Μη πραγματοποιήσιμων Εσόδων
- Διερεύνηση Εισοδήματος με Εικονικά Κέρδη
- Μέθοδος Άμεσης Αναγνώρισης Εσόδων ή Αναγνώριση Εσόδων Αμφιβόλου Ποιότητας
- Μέθοδος Αναγνώρισης Μη πραγματοποιήσιμων Εσόδων
- Διερεύνηση Εισοδήματος με Εικονικά Κέρδη
- Μεταφορά Εξόδων Τρέχουσας Χρήσης σε επόμενη ή προηγούμενη
- Μη καταγραφή στοιχείων Παθητικού ή Μη Απομείωσή τους
- Μεταφορά Εσόδων Τρέχουσας Χρήσης σε Επόμενη
- Μη καταγραφή στοιχείων Παθητικού ή Μη Απομείωσή τους

Ο Thomas (2002) ασχολήθηκε με το σκάνδαλο της Enron και της ελεγκτικής εταιρίας Arthur Andersen και προσπάθησε να βρει τα αίτια κατάρρευσης και τις αλλαγές που έγιναν ως προς την αξιοπιστία οικονομικών στοιχείων, εταιρική διακυβέρνηση και τον έλεγχο των ελεγκτών. Στο άρθρο του, ο συγγραφέας αναφέρει ότι μέσω του ελεγκτικού έργου μπορούν να εντοπιστούν ενδεχόμενες ελλείψεις και παρατυπίες καθώς και να περιοριστούν οι δαπάνες. Επιπλέον, διαπιστώνεται εάν η παραγωγική δραστηριότητα ανταποκρίνεται στα προκαθορισμένα επίπεδα παραγωγής, αξιολογείται το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, διασφαλίζεται η προσαρμογή της παραγωγικής διαδικασίας και των εργασιακών μεθόδων προς τον επιδιωκόμενο στόχο, ελέγχονται τα διάφορα προγράμματα εργασίας και οι στόχοι τους, μελετώνται νέες ιδέες, δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης, νέοι τύποι τεχνικού και μηχανολογικού εξοπλισμού. Μέσω του ελέγχου εξακριβώνεται εάν η οντότητα λειτουργεί στο επιθυμητό επίπεδο αποδοτικότητας.

Η συνεχιζόμενη και εμβάθυνση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων στην Κίνα επέφερε πολλές αλλαγές τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά στην κοινωνία. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις και η ανάπτυξη των λογιστικών προτύπων για τις επιχειρήσεις έχουν επιβάλει την παράλληλη ανάπτυξη των προτύπων ελέγχου στην Κίνα. Ενώ υπάρχουν μερικές σημαντικές διαφορές, τα νέα πρότυπα ελέγχου της Κίνας είναι παρόμοια με τα επαγγελματικά πρότυπα που έχουν εκδοθεί από τη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών. Οι διαφορές συναντώνται στη διαφορετική προσέγγιση της επαγγελματικής επάρκειας, της ανεξαρτησίας και ηθικής σε σχέση με τα Πρότυπα του ελεγκτή. Σκοπός είναι η ανάπτυξη της ποιότητας, των μεθόδων και πρακτικών του ελεγκτικού έργου. Γι αυτό τον λόγο, πρέπει να παρέχεται επαρκής εκπαίδευση στους ελεγκτές και να εφαρμοστούν τα Πρότυπα. Η ανάπτυξη ενός πλήρους συνόλου προτύπων, η ανεξαρτησία των ελεγκτών, ο ρόλος ορισμένων τεχνικών ελέγχου και ο πιστοποιημένος πληθυσμός των δημόσιων λογιστών είναι οι κυριότεροι τομείς που χρειάζεται να βελτιώσει η Κίνα. Το άνοιγμα της κινεζικής λογιστικής βιομηχανίας θα προκαλέσει σημαντική πρόοδο στην εφαρμογή των κινεζικών προτύπων και στην ανάπτυξη του κινεζικού λογιστικού επαγγέλματος. Όλα τα παραπάνω εκφράζονται στην εργασία των Lin and Chan (2000).

Έρευνα (Frantz, 1999) εξετάζει την πιθανή σχέση ανάμεσα στις δεξιότητες των ελεγκτών, παρατηρήσιμες και μη, και την ελεγκτική τους ικανότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η ποιότητα του ελέγχου που παρέχεται από οποιονδήποτε ελεγκτή αυξάνεται ανεξάρτητα από το αν τα επίπεδα δεξιοτήτων των ελεγκτών είναι ή όχι παρατηρήσιμα. Επίσης οι ελεγκτές παρουσιάζουν περισσότερο ποιοτικό έργο όσο πιο εκπαιδευμένοι είναι. Η αύξηση της ποιότητας του ελέγχου αποδεικνύει ότι ορισμένοι ελεγκτές με χαμηλά επίπεδα δεξιοτήτων μειώνουν την ποιότητα των ελέγχων τους. Επιπλέον, οι επιλογές των ελεγκτών για την ποιότητα του ελέγχου δείχνουν ότι αυξάνονται σε δοκιμαστικά βραβεία. Τα κίνητρα για δίκες και εξωδικαστικούς διακανονισμούς αποδεικνύονται ότι εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από το κατά πόσον τα επίπεδα δεξιοτήτων των ελεγκτών είναι ή όχι παρατηρήσιμα. Άλλα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν, ότι εφόσον παρουσιαστούν οι ελεγκτές στο δικαστήριο και το δικαστήριο είναι σε θέση να διαπιστώσει το επίπεδο των δεξιοτήτων τους, τους υποχρεώνει σε περισσότερο ποιοτικό έλεγχο σύμφωνα με τα Πρότυπα ελέγχου.

Σύμφωνα με τον Roussey (1999), η παγκόσμια αγορά απαιτεί την ανάπτυξη διεθνών

προτύπων. Η παγκόσμια κοινότητα ορκωτών λογιστών, οι ρυθμιστικές αρχές και άλλοι φορείς θέλουν να αναπτύξουν πρότυπα υψηλής ποιότητας για εφαρμογή παγκοσμίως. Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου εκδίδονται από την Διεθνή Επιτροπή Ελέγχου η οποία ανήκει στη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών, ενώ η κωδικοποιημένη βάση τους κυκλοφόρησε το 1994.

Ο Colbert (1996) έκανε μια σύγκριση μεταξύ Αμερικανικών και Διεθνών Προτύπων Ελέγχου ως τον ελεγκτικό κίνδυνο και την σπουδαιότητα του ελέγχου και διαπιστώθηκαν περισσότερες ομοιότητες από διαφορές μεταξύ τους. Η ομοιότητα βρίσκεται στο γεγονός ότι και τα δυο ειδή υποστηρίζουν ότι ο έλεγχος πρέπει να χρησιμοποιείται ως εργαλείο για δημιουργία κατάλληλου χαρακτήρα και ελεγκτικών διαδικασιών. Από την άλλη μεριά, η διαφορά είναι στο θέμα της ευθύνης του ελεγκτή σε τυχόν ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις και εσφαλμένη έκθεση ελέγχου. Τα ΔΠΕ είναι πιο αυστηρά, καθώς τα Αμερικανικά πρότυπα καλύπτουν μόνο την περίπτωση ηθελημένης λανθασμένης έκθεσης και όχι λόγω λάθους από αμέλεια.

Ο βαθμός εφαρμογής των προτύπων από τους εσωτερικούς ελεγκτές απασχόλησε πολλούς ερευνητές. Σε έρευνα που διεξήχθη ανάμεσα σε μέλη του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) σε έντεκα χώρες παγκοσμίως (Αυστραλία, Καναδάς, Γαλλία, Ινδία, Ισραήλ, Ιταλία, Ιαπωνία, Ζηλανδία, Νότια Αφρική, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ) (Poweletal, 1992). Αυτή η έρευνα ασχολήθηκε με την αποτελεσματικότητα της επαγγελματικής κουλτούρας του εσωτερικού ελεγκτή για την επίτευξη της συμμόρφωσης με τα πρότυπα εσωτερικού ελέγχου, την έκταση της ανεξαρτησίας του εσωτερικού ελεγκτή από τη διοίκηση και την έκταση των εργασιών του εσωτερικού ελεγκτή. Διαπιστώθηκε ότι το 82% των ερωτηθέντων ασκούν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με τα ΔΠΕ και ότι πάνω από τους μισούς ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι από την διοίκηση της κάθε επιχείρησης που ελέγχουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

2.1 Εισαγωγικά

Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται κάποιες έννοιες για την Ελεγκτική επιστήμη, όπως είναι ο ορισμός και η έννοιά της, η ιστορική εξέλιξή της, το υποκείμενο και το αντικείμενο ελέγχου, η διάκριση των ελέγχων καθώς και ο κώδικας επαγγελματικής δεοντολογίας.

2.2 Ορισμός και Έννοια της Ελεγκτικής Επιστήμης

Η ελεγκτική αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς κλάδους της λογιστικής επιστήμης. Ασχολείται με την διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν την ομαλή διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Αντικείμενό της συνιστά ο έλεγχος των διαδικασιών και των μεθόδων που εφαρμόστηκαν από την επιχείρηση κατά τη διάρκεια του διαχειριστικού έτους και διενεργείται από πρόσωπα ανεξάρτητα προς την οικονομική μονάδα (ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές). Τα προαναφερθέντα διενεργούνται στο πλαίσιο του νόμου περί ανωνύμων εταιριών, των γενικών παραδεκτών λογιστικών αρχών και προτύπων, προκειμένου να ελεγχτούν και να επιβεβαιωθεί κατά πόσο τα δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία είναι αξιόπιστα. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

Ο καθηγητής Τσιμάρας (1956) ορίζει την Ελεγκτική ως «το σύνολο των αρχών, κανόνων και ενεργειών δια των οποίων – απορρέουσων από βαθειά γνώσιν της Οικονομικής των Εκμεταλλεύσεων, της Λογιστικής και του Δικαίου διενεργείται η εξέλιξης εμπορικών βιβλίων, οικονομικών καταστάσεων, λογιστικών και συναφών στοιχείων, προς διαπίστωσιν πράξεων ή παραλείψεων και συναγωγή αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικών προς οικονομικήν τίνα διαχείρισιν».

Κατά τον Mattingly (1964), αντικείμενο της Ελεγκτικής είναι «η εξέταση των βιβλίων μιας οικονομικής μονάδος, των δικαιολογητικών εγγράφων, των αποδεικνυόντων την αλήθεια, ακρίβεια και νομιμότητα των εν αυτοίς εγγραφών, η

ζήτησις των απαιτούμενων πληροφοριών, ως και η διενέργεια δοκιμαστικών επαληθεύσεων, πασών των εργασιών τούτων διεξαγόμενων εις τοιαύτην... ώστε να πειστεί ο ελεγκτής περί της ακρίβειας και αλήθειας των ως άνω βιβλίων και των βάσει τούτων συνταχθεισών οικονομικών καταστάσεων».

Η Αμερικανική Ένωση Λογιστικής ορίζει την Ελεγκτική ως «μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, που αφορούν σε πιστοποιήσεις οικονομικών ενεργειών και γεγονότων, με σκοπό την εξακρίβωση του βαθμού ανταπόκρισης μεταξύ αυτών των πιστοποιήσεων και των προκαθορισμένων κριτηρίων, για τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων σε ενδιαφερομένους χρήστες».

Το αντικείμενο της ελεγκτικής είναι ο έλεγχος των επιχειρήσεων με στόχο την πρόληψη, αποκάλυψη ή καταστολή ακούσιων ή εκούσιων λογιστικών λαθών και οικονομικών ατασθαλιών και την πιστοποίηση της αξιοπιστίας των οικονομικών δεδομένων, της πιστοληπτικής ικανότητας καθώς και της ορθής εφαρμογής των κείμενων φορολογικών διατάξεων.

Ως βασικοί σκοποί του ελέγχου αναφέρονται οι εξής:

- Εντοπισμός και πρόληψη λογιστικών λαθών, απατών κλπ
- Διερεύνηση, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων και απατών
- Έγκριση, ανάλυση και σχολιασμός ακρίβειας και πιστότητας διαφόρων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολό τους (πχ Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης κλπ)
- Αξιολόγηση σύνταξης και παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων οικονομικών καταστάσεων, που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση (κύκλος εργασιών, κοστολόγια κλπ)
- Πιστοποίηση επάρκειας ή ανεπάρκειας διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων
- Υπογράμμιση ατελειών και καθορισμός αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής και διαχειριστικής απεικόνισης

1. Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων.

2.3 Γιατί Είναι Αναγκαίος ο Έλεγχος

Ο Τσακλάγκανος (2008) αναφέρεται στο σύγγραμμά του στην αναγκαιότητα του ελέγχου και επισημαίνει τα παρακάτω. Μέσα στο σημερινό ευμετάβλητο και διαρκώς εξελισσόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον, τα διευθύνοντα στελέχη, που επιφορτίζονται συνήθως με αυξημένες αρμοδιότητες, πρέπει να λαμβάνουν έγκαιρα τις αναγκαίες αποφάσεις που θα καθορίσουν την μελλοντική πορεία της επιχείρησής τους. Η λήψη αυτών των κρίσιμων αποφάσεων προϋποθέτει την ορθολογική εκτίμηση όλων των αντικειμενικών δεδομένων της επιχείρησης στην κατάλληλη χρονική στιγμή. Υπό το πρίσμα, λοιπόν, της στάθμισης των εσωτερικών δυνατοτήτων της επιχείρησης, έχει μεγάλη σημασία ο εσωτερικός έλεγχος. Έτσι, μπορεί να χαρακτηί ασφαλέστερα η στρατηγική ανάπτυξης και επέκτασης της οικονομικής μονάδας. Ακόμα, με τον εσωτερικό έλεγχο, μπορούν να προληφθούν ή πιθανόν και να επανορθωθούν διαχειριστικές ή άλλου είδους ανωμαλίες και ατασθαλίες, πριν αυτές δουν το φως της δημοσιότητας, πράγμα που θα είχε σοβαρές συνέπειες στην καλή φήμη της επιχείρησης. Επίσης, με την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου είναι δυνατός ο ακριβοδίκαιος καταλογισμός των ευθυνών από τα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια, αφού καμία διαχειριστική πράξη και λογιστική καταχώρηση δεν επιτρέπεται να ολοκληρώνεται από έναν μόνο υπάλληλο, αλλά η εργασία κάθε υπαλλήλου πρέπει να συμπληρώνει οπωσδήποτε την εργασία τουλάχιστον ενός άλλου και να ελέγχεται από κάποιον τρίτο (εσωτερικός ελεγκτής). Έτσι, με τις υποδείξεις του εσωτερικού ελεγκτή, μπορεί να επισημανθεί το κύκλωμα των υπαλλήλων που έχουν επωμιστεί τις ευθύνες κάθε μιας συγκεκριμένης πράξης. Με τον τρόπο αυτό θα καταπολεμηθούν οι εκδηλώσεις αναρμοδιότητας και ευθυνοφοβίας των υπαλλήλων, όταν θα απαιτηθούν οι ανάλογες εξηγήσεις.

Για την κατανόηση του εξωτερικού ελέγχου, ο ορκωτός λογιστής Αλ. Αστρίτης υποστηρίζει ότι πρέπει πρώτα να διερευνήσουμε ποιους ενδιαφέρει ο εξωτερικός έλεγχος, τόσο από ιδιωτικο-οικονομική όσο και από κοινωνικο-οικονομική άποψη.

Από ιδιωτικο-οικονομική άποψη, έχουμε μια μικροοικονομική θεώρηση της οικονομικής μονάδας, και από τη θέση αυτή για τον εξωτερικό έλεγχο ενδιαφέρονται

οι εργαζόμενοι μέσα στους κόλπους της εταιρίας καθώς και το υπόλοιπο συναλλακτικό κοινό. Πιο συγκεκριμένα ενδιαφέρονται:

1. Οι διοικούντες και διευθύνοντες της οικονομικής μονάδας, προκειμένου να την διασφαλίσουν ηθικά και νομικά από τον κίνδυνο να λογοδοτήσουν για λάθη, παραλείψεις ή διαχειριστικές ανωμαλίες των υφιστάμενών τους
2. Οι μέτοχοι και όσοι επενδύουν κεφάλαια στην επιχείρηση για να διασφαλίσουν τα βραχυχρόνια και μακροχρόνια συμφέροντα τους, μέσα από μια ομαλή πορεία της επιχείρησης, η οποία θα καθιστούσε δυνατή την μεγιστοποίηση των αποδοχών τους. Επιπρόσθετα, ο εξωτερικός έλεγχος θα καταδείξει την αποτελεσματικότητα της Διοίκησης της οικονομικής μονάδας και την ανάγκη ή όχι πλαισίωσης των διοικούντων με την κατάλληλη τεχνοδομή
3. Οι τράπεζες, οι πιστωτές και οι κάθε μορφής δανειστές της επιχείρησης, προκειμένου να διαπιστωθεί αν γίνεται συνετή χρήση των κεφαλαίων που εμπιστεύθηκαν στην επιχείρηση, αν θα πρέπει να συνεχιστεί ή να διακοπεί η παροχή κεφαλαίων προς αυτήν, αν διασφαλίζεται επαρκώς η προοπτική επιστροφής των παρεχόμενων κεφαλαίων με τον συμφωνημένο τρόπο
4. Οι συναλλασσόμενοι με την επιχείρηση, για να διευκρινίσουν αν θα είναι επωφελής η συνέχιση των δεσοληψιών τους με αυτήν, αν θα περατωθούν αίσίως διάφορες εκκρεμείς υποθέσεις τους, αν θα πρέπει να δώσουν πίστωση χρόνου και ευκαιριών σε περίπτωση που ανειλημμένες υποχρεώσεις της επιχείρησης προς αυτούς δεν εκτελούνται προσωρινά
5. Το εργατοϋπαλληλικό δυναμικό και το μέσο και ανώτερο προσωπικό της επιχείρησης. Αυτοί πρέπει να σταθμίσουν κατά πόσο θα μπορούν να ταυτίζουν την μελλοντική τους επαγγελματική εξέλιξη με τη συγκεκριμένη επιχείρηση. Έτσι θα προσαρμόσουν ανάλογα τις οικονομικές τους διεκδικήσεις, θα κρίνουν κατά πόσο θα ικανοποιηθούν οι ανάγκες τους για κοινωνική καταξίωση και αυτοπραγμάτωση, θα ενεργοποιηθούν ανάλογα μέσα στα κέντρα λήψης των αποφάσεων που τους αφορούν.

Από κοινωνικο-οικονομική άποψη, το μικροκύτταρο της οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί τον πυρήνα παραγωγής πλούτου, που είναι κτήμα ενός μικρού ή μεγάλου τμήματος της κοινωνίας. Η συνεχής ενοποίηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

πολλών κλάδων σε μεγαλύτερους και πιο εύρωστους οικονομικούς σχηματισμούς είχε ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση τεράστιων ποσών κεφαλαίων στα χέρια μικρής μειοψηφίας μετόχων που διοικούν συνήθως τις μεγάλες επιχειρήσεις. Είναι φυσικό, λοιπόν, να είναι μεγάλος ο πειρασμός για καταχρήσεις και παράνομη ιδιοποίηση κεφαλαίων, που σε τελική ανάλυση ανήκουν στη μεγάλη μάζα των μετόχων. Μόνο ένας λεπτομερής και εμπειριστατωμένος εξωτερικός έλεγχος μπορεί να σταθεί εμπόδιο στη βουλιμία και στην απληστία πιθανών καταχραστών. Αυτονόητο είναι, επίσης, ότι η ύπαρξη τεχνοκρατών στην ηγεσία της επιχείρησης καθιστά περισσότερο αναγκαίο τον εξωτερικό έλεγχο, προκειμένου να διασφαλιστούν τα συμφέροντα της μεγάλης πλειοψηφίας των μετόχων. Αλλά και το κράτος, με τη νομοθεσία του και τη συστηματική τάση του να παρεμβαίνει στο χώρο δράσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ενδιαφέρεται ζωηρά για την ύπαρξη αξιόπιστου και κατατοπιστικού εξωτερικού ελέγχου. Έτσι θωρακίζει τόσο τα ποικιλόμορφα συμφέροντα του από πιθανές παραμορφώσεις των ορθών λογιστικών στοιχείων, όσο και τα πολύπλευρα συμφέροντα των πολιτών του.

Τέλος, στις ατομικές και μικρού μεγέθους επιχειρήσεις, η προσυπογραφή των στοιχείων τους από τον εξωτερικό έλεγχο αποτελεί το καλύτερο πιστοποιητικό εγκυρότητας και αξιοπιστίας προς το συναλλασσόμενο κοινό.

2.4 Υποκείμενο Ελέγχου – ο Ελεγκτής

Συμφωνα με τους Γρηγοράκοκαι Θεόδωρο (2006), υποκείμενο του ελέγχου είναι ο ελεγκτής, δηλαδή το πρόσωπο που καταστρώνει, προγραμματίζει και τελικά διενεργεί την όλη Ελεγκτική διαδικασία. Ο ελεγκτής είναι το απαραίτητο όργανο για την εξασφάλιση ορθολογικής οργανώσεως, καλής λειτουργίας και ομαλής οικονομικής διαχειρίσεως στη δημόσια και ιδιωτική οικονομία, γι αυτό η εμφάνιση του θεσμού του ελέγχου και του λειτουργήματος του ελεγκτή συμπίπτουν με την εμφάνιση της λογιστικής. Ο ελεγκτής ανάλογα με την υπηρεσιακή ή όχι εξάρτησή του από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα και τον ειδικότερο σκοπό στον οποίο αποβλέπει το έργο του, διακρίνεται σε εσωτερικό και εξωτερικό ελεγκτή.

2.5 Αντικείμενο Ελέγχου

Οι Γρηγοράκος και Θεόδωρος (2006) αναφέρονται επίσης στο αντικείμενο ελέγχου που είναι κατά κανόνα η οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας. Ως ξένη περιουσία εννοούμε την περιουσία οποιουδήποτε νομικού προσώπου, αλλά και φυσικού

προσώπου, έναντι των τρίτων που την διαχειρίζονται (ΔΣ, διευθυντικά στελέχη, υπάλληλοι)

Όπως είναι αυτονόητο, για να είναι εφικτός ο έλεγχος είναι απαραίτητο η οικονομική διαχείριση της ξένης περιουσίας να απεικονίζεται λογιστικώς, σύμφωνα με τις αρχές και τους κανόνες της Λογιστικής. Συνεπώς, ο έλεγχος είναι στενά συνυφασμένος με την ύπαρξη οικονομικής διαχείρισης ξένης περιουσίας που να απεικονίζεται λογιστικώς. Η λογιστική καταγράφει και παρακολουθεί τις πράξεις της οικονομικής διαχειρίσεως και η ελεγκτική τις ελέγχει.

2.6 Διάκριση των Ελέγχων

Συμφωνα με τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), οι έλεγχοι δεν είναι ίδιοι για όλες τις εταιρίες. Διακρίνονται ανάλογα με το εύρος, την περιοδικότητα, το σκοπό και την ιδιότητα του ελεγκτή. Πιο συγκεκριμένα:

- ❖ Ανάλογα με την εξάρτηση του προσώπου από την ελεγχόμενη εταιρία, σε εξωτερικό και εσωτερικό έλεγχο.
  - Εξωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) που δεν έχει εξαρτημένη σχέση εργασίας με την εταιρία δεν σχετίζεται οικονομικά με αυτήν, ούτε με τους μετόχους ή τη διοίκηση αυτής, έχει λάβει άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, στις περιπτώσεις που απαιτείται, και διαθέτει να προβλεπόμενα αυξημένα προσόντα (εχέγγυα εντιμότητας, επάρκεια αναγκαίων θεωρητικών γνώσεων).
  - Εσωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο που διαθέτει επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα γνώσης και εμπειρίας, αλλά έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου της ελεγχόμενης εταιρίας και ταυτόχρονα σχετίζεται άμεσα με τα άτομα και τα στελέχη που καθορίζουν την πορεία της. Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι «υποχρεωμένος» να υπακούσει στον εσωτερικό κανονισμό και στις υποδείξεις της διοίκησης της εταιρίας, οι οποίες μπορεί να αποκλίνουν από τα γενικά ελεγκτικά πρότυπα.
- ❖ Ανάλογα με το εύρος, σε γενικούς και ειδικούς ελέγχους.
  - Γενικοί καλούνται οι έλεγχοι που αφορούν το σύνολο των δραστηριοτήτων της εταιρίας, πραγματοποιούνται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) και αποβλέπουν στην έκφραση γνώμης για την ορθή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και την τήρηση των διαδικασιών για την επίτευξη του σκοπού της.

- Ειδικοί καλούνται οι έλεγχοι που αφορούν συγκεκριμένους λογαριασμούς η τομείς και διαδικασίες της εταιρίας (πχ έλεγχος ταμείου, πελατών, κ. ο. κ), συνήθως πραγματοποιούνται αιφνιδιαστικά και αποβλέπουν στην αποκάλυψη λαθών, εσκεμμένων ή μη, στην ορθή τήρηση των λογαριασμών η των διαδικασιών.
- ❖ Ανάλογα με την περιοδικότητα, σε μόνιμους, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους.
  - Μόνιμοι, καλούνται όσοι διενεργούνται καθ ' όλη τη διάρκεια της χρήσης.
  - Τακτικοί καλούνται αυτοί που διενεργούνται σε τακτικά χρονικά διαστήματα (έτος, εξάμηνο, τρίμηνο).
  - Έκτακτοι καλούνται όσοι διενεργούνται σε τυχαία χρονική στιγμή.
- ❖ Ανάλογα με το σκοπό που επιτελούν, σε προληπτικούς και κατασταλτικούς ελέγχους.
  - Προληπτικοί είναι όσοι διενεργούνται με σκοπό την πρόληψη λαθών κατά την τήρηση των λογαριασμών και των διαδικασιών.
  - Κατασταλτικοί είναι αυτοί που διενεργούνται μετά από την εκτέλεση μιας πράξης και αποβλέπουν στην εύρεση και καταστολή εκούσιων η ακούσιων σφαλμάτων.
- ❖ Ανάλογα με το νομοθετικό πλαίσιο που τους επιβάλλει, σε υποχρεωτικούς και προαιρετικούς ελέγχους.
  - Υποχρεωτικοί είναι όσοι επιβάλλονται από νομοθετικές διατάξεις, δικαστικές ή άλλες κρατικές υπηρεσίες.
  - Προαιρετικοί είναι αυτοί που επιβάλλονται από τη διοίκηση ή τους μετόχους για δικιά τους χρήση.
- ❖ Ανάλογα με τον τομέα που διευρύνουν, σε διαχειριστικούς, διοικητικούς και φορολογικούς ελέγχους.
  - Διαχειριστικοί είναι όσοι έχουν ως αντικείμενο την διαχείριση των οικονομικών της εταιρίας.
  - Διοικητικοί είναι όσοι ασχολούνται με τη διαπίστωση της ορθής και πιστής εφαρμογής των ακολουθούμενων διαδικασιών.
  - Φορολογικοί είναι όσοι αποβλέπουν στην ορθή τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας και των φορολογικών υποχρεώσεων.

Στην καθημερινή πραγματικότητα διαφόρων οικονομικών μονάδων τα παραπάνω είδη ελέγχων δεν είναι ξεκομμένα μεταξύ τους. Συνήθως συνδυάζονται και αλληλοσυμπληρώνονται, με απώτερο σκοπό ο συνολικός έλεγχος να είναι πιο αποτελεσματικός και τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν να είναι αρκούντως αιτιολογημένα και τεκμηριωμένα. Πάντως οι δυο κυριότερες κατηγορίες ελέγχων,

που αποτελούν και το βασικό σημείο αναφοράς της ελεγκτικής διαδικασίας, είναι ο εσωτερικός και ο εξωτερικός έλεγχος. (Τσαγκλαγκάνος, 2008)

2.7 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας

Τα επιστημονικά επαγγέλματα εφαρμόζουν κώδικες δεοντολογίας και συμπεριφοράς. Ο κώδικας προσφέρει στα μέλη των εκάστοτε επαγγελματικών οργανώσεων κατευθυντήριες γραμμές που προσδιορίζουν μια συγκεκριμένη στάση και συμπεριφορά κατά την άσκηση του έργου τους. Ο όρος ethics «δεοντολογία» προέρχεται από την ελληνική λέξη «ήθος». Το ελεγκτικό επάγγελμα διέπεται από αρχές και κανόνες ορισμένους από θεσμοθετημένους φορείς, καθώς και από πρότυπα ηθικής δεοντολογίας. Επιπλέον, τα μέλη του ελεγκτικού επαγγέλματος απολαμβάνουν κοινά γνωρίσματα επιστημονικής γνώσης και επαγγελματικής εμπειρίας.

Μεταξύ του επαγγελματία ελεγκτή και της ελεγχόμενης εταιρίας δημιουργούνται σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Η ελεγχόμενη εταιρία εμπιστεύεται και στηρίζεται στην κρίση και την ειδίκευση του επαγγελματία ελεγκτή. Η διατήρηση μιας τέτοιας εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας είναι θεμελιώδης στην επαγγελματική σχέση. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις κατάχρησης από την πλευρά του ελεγκτή αυτής της εμπιστοσύνης και για αυτό δημιουργήθηκε ένας εσωτερικός ρυθμιστικός κώδικας (δεοντολογικός κώδικας) τον οποίο κάθε επαγγελματίας ορκίζεται ότι θα υπακούει και θα υπηρετεί.

Ωστόσο η ύπαρξη ενός δεοντολογικού κώδικα δεν επαρκεί για τη διασφάλιση της εμπιστοσύνης της κοινωνίας. Γι' αυτόν τον λόγο, γίνεται επιτακτική η ανάγκη ο ελεγκτής να διακρίνεται για την ηθική και τις αξίες του. Πιο συγκεκριμένα, ο ελεγκτής:

- Οφείλει να μεριμνά για τη διατήρηση της σχέσης εμπιστοσύνης ελεγκτή – ελεγχόμενου
- Διατηρεί δικαιώματα που απορρέουν από την άσκηση των επαγγελματικών του καθηκόντων
- Οφείλει να διακατέχεται από θεμελιώδεις αξίες απαραίτητες για την εκτέλεση των ελεγκτικών του καθηκόντων και τη διατήρηση των επαγγελματικών του δικαιωμάτων
- Δεσμεύεται ότι οι ανάγκες της ελεγχόμενης οντότητας, του επενδυτικού

κοινού και του ίδιου του επαγγέλματος βρίσκονται πέρα από κάθε προσωπικό και επαγγελματικό του συμφέρον

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants) αναφέρεται στις γενικές αρχές και στα χαρακτηριστικά που πρέπει να πληρούν οι επαγγελματίες λογιστές ή ελεγκτές που είναι μέλη της IFAC, οι επαγγελματίες που ασκούν τον έλεγχο σαν ελεύθεροι επαγγελματίες ή μέσω ελεγκτικών εταιριών και οι επαγγελματίες που είναι υπάλληλοι επιχειρήσεων, δηλαδή λογιστές και εσωτερικοί ελεγκτές. Θεμελιώδεις αρχές του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας τις οποίες οι ελεγκτές επιβάλλεται να διαθέτουν είναι οι εξής (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013): ακεραιότητα (integrity), αντικειμενικότητα (objectivity), εμπιστευτικότητα (confidentiality), επαγγελματική συμπεριφορά (professional behavior), επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια (professional competence and due care) και τεχνικά - επαγγελματικά κριτήρια (technical standards), όπως παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Θεμελιώδης αρχές Κώδικα Δεοντολογίας IFAC

Ακεραιότητα (Integrity)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής απαιτείται να είναι ευθύς, έντιμος και ειλικρινής στην παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών
Αντικειμενικότητα (Objectivity)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να είναι δίκαιος και αμερόληπτος, να μην επιτρέπει σε προκαταλήψεις, συγκρούσεις συμφερόντων ή επιρροή τρίτων να επιδρούν την επαγγελματική του κρίση
Εμπιστευτικότητα (Confidentiality)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να δρα με συνέπεια, εφαρμόζοντας τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς και ρυθμίσεις, αλλά και να απέχει από οποιοδήποτε συμπεριφορά που μπορεί να προκαλέσει δυσφήμιση του επαγγέλματος
Επαγγελματική συμπεριφορά (Professional behavior)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να δρα με συνέπεια, εφαρμόζοντας τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς και ρυθμίσεις, αλλά και να απέχει από οποιαδήποτε συμπεριφορά που μπορεί να προκαλέσει δυσφήμιση του επαγγέλματος
Επαγγελματική επάρκεια	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει να βελτιώνει

Καιεπιμέλεια (Professional competence and due care)	διαρκώς τις γνώσεις και τις ικανότητές του στα γνωστικά αντικείμενα της δουλειάς του, τη νομοθεσία και τις σύγχρονες τεχνικές, ώστε να παρέχει ανταγωνιστικές υπηρεσίες, αλλά και να εξασφαλίζει ότι η ελεγχόμενη οντότητα ή ο εργοδότης λαμβάνει τα πλεονεκτήματα του σωστού επαγγελματισμού. Οφείλει επίσης να εφαρμόζει με επιμέλεια τα ισχύοντα λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα και να παρέχει τις ελεγκτικές του υπηρεσίες με τη δέουσα προσοχή και φροντίδα
ΤεχνικάκαιΕπαγγελματικάκριτήρια (Technical and professional standards)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής υποχρεούται να εκτελεί τα καθήκοντά του σύμφωνα με τα ανάλογα τεχνικά και επαγγελματικά κριτήρια. Οι επαγγελματίες ελεγκτές έχουν υποχρέωση να εκτελούν με φροντίδα και δεξιότητα τις οδηγίες της ελεγχόμενης οντότητας μέχρι το σημείο βέβαια που αυτές είναι συμβατές με τις απαιτήσεις για ακεραιότητα και ανεξαρτησία. Επιπλέον, πρέπει να συμμορφώνονται με τα τεχνικά και επαγγελματικά κριτήρια του Σώματος που υπηρετούν.

Πηγή: Χρήστος Ι. Νεγκάκης, Παναγιώτης Δ. Ταχυνάκης (2013), Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής και εσωτερικού ελέγχου, σελ. 52

Χαρακτηριστικό λοιπόν γνώρισμα ενός επαγγελματία ελεγκτή είναι η εκτέλεση των ελεγκτικών του καθηκόντων με την οφειλόμενη επαγγελματική ευσυνειδησία, σοβαρότητα και ευθύνη για το δημόσιο συμφέρον. Αντίθετα, η μη συμμόρφωση με τα πρότυπα αποτελεί μη αποδεκτή επαγγελματική συμπεριφορά.

Απειλές κατά των βασικών αρχών του κώδικα δεοντολογίας

Οι ελεγκτές κατά τη διάρκεια άσκησης του επαγγέλματος τους, είναι πιθανό να έρθουν αντιμέτωποι με κάποιες καταστάσεις οι οποίες μπορεί να απειλήσουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Αυτές είναι οι:

- a) Το προσωπικό και οικονομικό συμφέρον από μια ελεγχόμενη οντότητα, δηλαδή ο ελεγκτής να έχει συμφέρον από την μη εφαρμογή ορισμένων βασικών αρχών

- b) Η αυτό-εξέταση, που σημαίνει ότι θεωρούνται δεδομένα εργασίες τις οποίες ο ελεγκτής έχει προηγούμενα εκτελέσει
- c) Η συνηγορία, ιδιότητα που είναι ασυμβίβαστη με την αντικειμενικότητα που πρέπει να επιδεικνύουν οι ελεγκτές
- d) Η οικειότητα ή η εμπιστοσύνη μέσω μιας μακράς συνεργασίας του ελεγκτή με τη διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης
- e) Ο εκφοβισμός, δηλαδή το ενδεχόμενο ο ελεγκτής να δεχθεί απειλές προκειμένου να μην εκφέρει ελεύθερα την γνώμη του

Επιπλέον, κάποιες άλλες καταστάσεις είναι η ανησυχία μήπως χαθούν πελάτες, ταύτιση στόχων των ελεγκτών με τους στόχους και τα συμφέροντα της διοίκησης, παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών από τους ελεγκτές, παροχή δώρων ή φιλοξενίας σημαντικής αξίας, διαφήμιση ελεγκτικών υπηρεσιών, οικονομικές σχέσεις μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενης οντότητας και άλλα.

Προκειμένου να αποφευχθούν οι παραπάνω απειλές, έχουν ρυθμιστεί μέτρα προστασίας, είτε από το ίδιο το επάγγελμα, είτε από τη νομοθεσία, τα οποία έχουν ως σκοπό να προφυλάξουν τον ελεγκτή από ανεπιθύμητες ενέργειες. Συγκεκριμένα οι επαγγελματίες ελεγκτές θα πρέπει να έχουν ένα απαιτούμενο επίπεδο μόρφωσης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και εμπειρίας, να τηρούν τα επαγγελματικά πρότυπα εργασίας αλλά και να εφαρμόζουν εσωτερικές δικλίδες και κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης, της επιχείρησης του πελάτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Εισαγωγικά

Εδώ θα γίνει μια σύντομη αναφορά στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου αναλύοντας ορισμένα από αυτά, θα παρουσιαστεί ο νόμος Sarbanes – Oxley και θα γίνει μια σύγκριση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

3.2 Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου

Τα Ελεγκτικά Πρότυπα αποτελούν ένα ελεγκτικό πλαίσιο, το οποίο οριοθετεί τις αρχές και τις διαδικασίες εκτέλεσης του ελεγκτικού έργου. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (0006/10), τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου εκδίδονται από το Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών. Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών, η οποία ιδρύθηκε το 1977 στο Μόναχο της Γερμανίας από 63 επαγγελματικές ενώσεις ελεγκτών, είχε ως σκοπό την ισχυροποίηση του επαγγέλματος του ορκωτού ελεγκτή σε παγκόσμιο επίπεδο με την ανάπτυξη προτύπων υψηλής ποιότητας, την συνεργασία και επικοινωνία των επαγγελματικών ενώσεων και συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Η αρχική υιοθέτηση των ΔΠΕ στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε με την από 22/10/2004 απόφαση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, με την οποία τέθηκαν σε υποχρεωτική εφαρμογή τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα. Ενώ η οριστική υιοθέτηση των ΔΠΕ έγινε με το άρθρο 24 του Ν.3693/2008, στο οποίο ορίζεται ότι οι υποχρεωτικοί έλεγχοι, αναλόγως με τη φύση τους, διενεργούνται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, Διεθνή Πρότυπα Επισκόπησης και Διεθνή Πρότυπα Συναφών Εργασιών.

Το Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης, τον Μάρτιο του 2009, ανακοίνωσε την ολοκλήρωση του προγράμματός του για την αποσαφήνιση των προτύπων. Το IAASB έχει εκδώσει τα Αποσαφηνισμένα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, τα οποία έχουν εφαρμογή σε ελέγχους οικονομικών καταστάσεων από τον Δεκέμβριο του 2009. Τα πρότυπα αυτά έχουν ένα κοινό περίγραμμα το οποίο περιλαμβάνει τα

εξής: Εισαγωγή, Γενικοί στόχοι του ελεγκτή, Ορισμοί, Απαιτήσεις, Εφαρμογή και λοιπό επεξηγηματικό υλικό.

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, με σκοπό την διευκόλυνση της εφαρμογής των Αποσαφηνισμένων Διεθνών Προτύπων Ελέγχου, με εξουσιοδότηση της ΕΛΤΕ, μετέφρασε το 2010 τα πρότυπα στην ελληνική γλώσσα, η οποία έχει εγκριθεί από την αρμόδια Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η διαδικασία μετάφρασης των ελεγκτικών προτύπων αξιολογήθηκε από την IFAC και η μετάφραση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με την «Πολιτική για Μετάφραση και Αναπαραγωγή Προτύπων που δημοσιεύονται από την IFAC».

Τα αποσαφηνισμένα πρότυπα έχουν ένα κοινό περίγραμμα που περιλαμβάνει τα κατωτέρω, Λουμιώτης Β., (2012):

- Εισαγωγή
- Γενικοί στόχοι του ελεγκτή
- Ορισμοί
- Απαιτήσεις
- Εφαρμογή και λοιπό επεξηγηματικό υλικό

Η ελεγκτική αντιμετώπιση των ΔΠΕ, όπως παρουσιάζεται από την IFAC περιλαμβάνει τρία στάδια:

- Εκτίμηση των κινδύνων. Στο στάδιο αυτό διενεργούνται διαδικασίες με σκοπό την εξεύρεση και την αξιολόγηση σημαντικών κινδύνων επί των οικονομικών καταστάσεων.
- Αντιμετώπιση των κινδύνων. Ο ελεγκτής αναπτύσσει και εκτελεί τις κατάλληλες διαδικασίες για την αντιμετώπιση των κινδύνων που έχουν εντοπιστεί σε επίπεδο οικονομικών καταστάσεων και ισχυρισμών της διοίκησης.
- Αναφορά. Στο στάδιο αυτό γίνεται η διατύπωση και χορήγηση της έκθεσης ελέγχου, σύμφωνα με τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχουν συγκεντρωθεί από την παραπάνω διαδικασία αντιμετώπισης κινδύνων (Λουμιώτης και Τζίφας, 2012)

Η αρίθμηση - ταξινόμηση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων γίνεται σύμφωνα με την παρακάτω κατάταξη 100-999:

100-199 Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (ISAs)

200-299 Γενικές αρχές και ευθύνες

300-499 Εκτίμηση κινδύνου και αντιδράσεις στους εκτιμώμενους κινδύνους

500-599 Ελεγκτικά τεκμήρια

600-699 Χρησιμοποίηση εργασίας άλλων

700-799 Συμπεράσματα ελέγχου και αναφορά

800-899 Εξειδικευμένοι τομείς

Για να εκδοθεί ένα Ελεγκτικό Πρότυπο πρέπει να ακολουθηθούν τα εξής (4) τέσσερα βήματα.

1. Επιλογή θέματος από IAASB.
2. Ανάθεση θέματος σε υποεπιτροπή για μελέτη και υποβολή σχεδίου.
3. Έγκριση σχεδίου από IAASB και διανομή στα Σώματα Μέλη της IFAC, για υποβολή σχετικών προτάσεων.
4. Έγκριση οριστικού ΔΕΠ με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία.

ΔΙΕΘΝΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ¹
Γενικές αρχές και ευθύνες
200 Γενικοί Στόχοι Ανεξάρτητου Ελεγκτή και η Διενέργεια του Ελέγχου Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου
210 Συμφωνία επί των Όρων Ανάθεσης Ελέγχου
220 Δικλείδες Ποιότητας για τον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων
230 Τεκμηρίωση Ελέγχου
240 Ευθύνες του Ελεγκτή Σχετικά με Απάτη σε έναν Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων
250 Εξέταση Νόμων και Κανονισμών στον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων
260 Επικοινωνία με τους Υπεύθυνους για τη Διακυβέρνηση
265 Κοινοποίηση Ελλείψεων σε Εσωτερικές Δικλείδες στους Υπεύθυνους για τη Διακυβέρνηση και τη Διοίκηση
Εκτίμηση Κινδύνου και Ανταπόκριση στους Εκτιμώμενους Κινδύνους
300 Σχεδιασμός ενός Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων
315 Εντοπισμός και Εκτίμηση των Κινδύνων Ουσιώδους Σφάλματος μέσω Κατανόησης της Οντότητας και του Περιβάλλοντος της
320 Ουσιώδες Μέγεθος στο Σχεδιασμό και στην Εκτέλεση ενός Ελέγχου
330 Αντιδράσεις του Ελεγκτή στους Εκτιμώμενους Κινδύνους
402 Ελεγκτικά Ζητήματα Σχετικά με Οντότητα που Χρησιμοποιεί Οργανισμό

¹ Διαθέσιμα στην ιστοσελίδα www.ifac.org

Υπηρεσιών
450 Αξιολόγηση Σφαλμάτων που Εντοπίζονται κατά τη Διάρκεια του Ελέγχου
Ελεγκτική Τεκμηρίωση
500 Ελεγκτικά Τεκμήρια
501 Ελεγκτικά Τεκμήρια – Ειδικά Ζητήματα για Επιλεγμένα Κονδύλια
505 Εξωτερικές Επιβεβαιώσεις
510 Αρχικές Αναθέσεις Ελέγχου – Υπόλοιπα Έναρξης
520 Αναλυτικές Διαδικασίες
530 Ελεγκτική Δειγματοληψία
540 Έλεγχο Λογιστικών Εκτιμήσεων, Περιλαμβανομένων των Λογιστικών Εκτιμήσεων Εύλογης Αξίας και Σχετικών Γνωστοποιήσεων
550 Συνδεδεμένα Μέρη
560 Μεταγενέστερα Γεγονότα
570 Συνέχιση Δραστηριότητας
580 Έγγραφοι Διαβεβαιώσεις
Χρησιμοποίηση Εργασίας Άλλων
600 Ειδικά Ζητήματα – Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων Ομίλου
610 Χρησιμοποίηση της Εργασίας Εσωτερικών Ελεγκτών
620 Χρησιμοποίηση της Εργασίας του Ειδήμονα του Ελεγκτή
Συμπεράσματα Ελέγχου και Εκθέσεις
700 Διαμόρφωση Γνώμης και Έκθεση επί Οικονομικών Καταστάσεων
705 Διαφοροποίηση της Γνώμης στην Έκθεση του Ανεξάρτητου Ελεγκτή
706 Παράγραφοι Έμφασης Θέματος και Παράγραφοι Άλλου Θέματος στην Έκθεση του Ανεξάρτητου Ελεγκτή
710 Συγκριτικές Πληροφορίες – Αντίστοιχοι Αριθμοί και Συγκριτικές Οικονομικές Καταστάσεις
720 Οι Ευθύνες του Ελεγκτή σχετικά με Άλλες Πληροφορίες σε Έγγραφο που Περιέχουν Ελεγμένες Οικονομικές Καταστάσεις
Εξειδικευμένοι Τομείς
800 Ειδικά Ζητήματα – Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων που Καταρτίζονται σύμφωνα με Πλαίσια Ειδικού Σκοπού
805 Ειδικά Ζητήματα – Έλεγχοι Επιμέρους Οικονομικών Καταστάσεων και Συγκεκριμένων Στοιχείων, Λογαριασμών ή Κονδυλίων Οικονομικής Κατάστασης
810 Αναθέσεις για Έκθεση επί Περιληπτικών Οικονομικών Καταστάσεων

Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα από τα προαναφερθέντα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Λουμιώτης και Τζίφας, 2012):

ΔΠΑΠ 1 – ΔΙΚΛΙΔΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ

Με βάση το πρότυπο αυτό κάθε ελεγκτική εταιρεία πρέπει να καθιερώσει βασικές αρχές και ουσιαστικές διαδικασίες με ευθύνη της Διοίκησης, ώστε να παρέχει σε αυτή εύλογη διασφάλιση ότι τηρούνται τα επαγγελματικά πρότυπα, με σκοπό να

υιοθετήσει επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα ποιοτικού ελέγχου για ελέγχους και επισκοπήσεις ιστορικής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Το σύστημα ποιοτικού ελέγχου, πρέπει να είναι καταγεγραμμένο και γνωστοποιείται στο προσωπικό της κάθε ελεγκτικής εταιρείας.

ΔΠΕ 200 – ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΚΑΙ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΕΛΕΧΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Σκοπός του προτύπου αυτού είναι να καθορίσει τους γενικούς στόχους του ελεγκτή που αφορούν την εύλογη διασφάλιση για το αν οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη λάθη και παραλείψεις και η διατύπωση γνώμης από τον ελεγκτή ως προς το αν οι καταστάσεις αυτές έχουν συνταχθεί από ουσιώδη άποψη και σύμφωνα με το πλαίσιο λογιστικών κανόνων.

ΔΠΕ 210 – ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το πρότυπο αναφέρεται στις ευθύνες του ελεγκτή για τη συμφωνία των όρων της ανάθεσης ελέγχου με τη διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας. Ο ελεγκτής αποδέχεται ή συνεχίζει την ανάθεση ελέγχου μόνο όταν η βάση της οποίας πρόκειται να εκτελεστεί, έχει συμφωνηθεί, υπάρχουν οι προϋποθέσεις για τον έλεγχο και κατανόηση των όρων της ανάθεσης ελέγχου μεταξύ ελεγκτή και διοίκησης.

Για κάθε έλεγχο πρέπει να υπογράφεται μεταξύ των μερών αυτών Επιστολή Ανάθεσης Ελέγχου. Η επιστολή αυτή τεκμηριώνει την αποδοχή του ελέγχου από τον ελεγκτή, την έκταση του ελέγχου, τις ευθύνες του ελεγκτή, την αμοιβή του ελέγχου κλπ.

Σε επαναλαμβανόμενους ελέγχους, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει αν απαιτείται η αναθεώρηση των όρων της ανάθεσης καθώς και κατά ποσό υπάρχει ανάγκη να γίνει υπόμνηση στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

Ο ελεγκτής που καλείται, πριν την ολοκλήρωση της εργασίας του, να αλλάξει τους όρους την Ανάθεσης Ελέγχου, θα πρέπει να εξετάσει την ορθότητα της πράξης του, δεν θα συμφωνήσει αν δεν υπάρχει λογική αιτιολόγηση και όταν αδυνατεί να συμφωνήσει στην αλλαγή των όρων της ανάθεσης, οφείλει να αποσυρθεί από τον έλεγχο.

ΔΠΕ 230 – ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το παρόν πρότυπο αναφέρεται στην ευθύνη του ελεγκτή να παρέχει κατάλληλη

τεκμηρίωση για τον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων, να καταγράφει κατάλληλα τα τεκμήρια που βασίστηκε η έκθεση ελέγχου και τεκμήρια που εξασφαλίζουν ότι ο έλεγχος διενεργήθηκε σύμφωνα με τα ΔΠΕ.

Η ελεγκτική τεκμηρίωση περιλαμβάνει την αξιολόγηση του ελεγκτικού κινδύνου, την ανάπτυξη της στρατηγικής του ελέγχου, φύλλα εργασίας και προγράμματα ελέγχου συνδεδεμένα με το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου και τους ισχυρισμούς της Διοίκησης, αναλύσεις, περιλήψεις σημαντικών θεμάτων, επιβεβαιωτικές επιστολές, αλληλογραφία, συμβόλαια, συμφωνίες και άλλα σημαντικά στοιχεία.

Η ελεγκτική τεκμηρίωση κάθε ελεγκτικού έργου συγκεντρώνεται σε ένα αρχείο και μπορεί να καταχωρηθεί σε έντυπα ή σε άλλη ηλεκτρονικά μέσα.

ΔΠΕ 240 – ΕΥΘΥΝΕΣ ΕΛΕΓΚΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΠΑΤΗ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240 ασχολείται με τις ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων. Βασικός σκοπός του ελεγκτή είναι ο εντοπισμός και εκτίμηση κινδύνων ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης, απόκτηση επαρκών και καταλλήλων τεκμηρίων σχετικά με τους κινδύνους αυτούς και η κατάλληλη αντίδραση σε απάτη ή υποψία απάτης που εντοπίζεται κατά την διάρκεια ελέγχου. Το διακριτικό στοιχείο μεταξύ απάτης και λάθους είναι το εάν η υποκείμενη ενέργεια που καταλήγει στο σφάλμα των οικονομικών καταστάσεων είναι εκούσια ή ακούσια.

Ο ελεγκτής έχει τις εξής ευθύνες:

- Να ενεργεί με επαγγελματικό σκεπτικισμό σε όλα τα στάδια του ελέγχου
- Να αξιολογεί τον κίνδυνο ύπαρξης ουσιωδών ανακρίβειών επί των οικονομικών καταστάσεων, που οφείλονται σε απάτη ή σφάλμα.
- Να υποβάλλει ερωτήματα στη διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας, σχετικά με την εκτίμησή της για τον κίνδυνο απάτης στις οικονομικές καταστάσεις της
- Να υποβάλλει ερωτήματα στον υπεύθυνο εσωτερικού ελέγχου για την γνώση απάτης
- Να αξιολογήσει και να προσδιορίσει τους κινδύνους ουσιωδών ανακρίβειών στις οικονομικές καταστάσεις, λόγω ενεργειών απάτης.

- Να εξετάσει, εάν οι αναλυτικές διαδικασίες που εκτελούνται στο τέλος του ελέγχου για τη διαμόρφωση ενός γενικού συμπεράσματος είναι σύμφωνες με την αποκτηθείσα γνώση του για την οικονομική μονάδα.
- Όταν διαπιστώσει ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι σημαντικά ανακριβείς λόγω απάτης ή λάθους να εξετάσει τις επιπτώσεις στον έλεγχο

ΔΠΕ 250 – ΕΞΕΤΑΣΗ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Σκοπός του ελεγκτή είναι να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια ως προς τη συμμόρφωση της ελεγχόμενης εταιρίας με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς, να εκτελέσει ελεγκτικές διαδικασίες για εντοπισμό περιπτώσεων μη συμμόρφωσης με νόμους και κανονισμούς και να αντιδράσει κατάλληλα σε μη συμμόρφωση.

ΔΠΕ 300 – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Το ΔΠΕ 300 ασχολείται με την ευθύνη του ελεγκτή να σχεδιάζει έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων. Ο βαθμός του σχεδιασμού του ελέγχου εξαρτάται από το μέγεθος και τον πολυπλοκότητα των εργασιών της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, τη γνώση και εμπειρία του ελεγκτή για αυτήν, καθώς και από την εμπειρία και ικανότητα της ελεγκτικής ομάδας. Ο σχεδιασμός ενός ελέγχου περιλαμβάνει την θέσπιση συνολικής στρατηγικής ελέγχου για την ανάθεση, καθώς και την ανάπτυξη ενός σχεδίου ελέγχου. Ο επαρκής προγραμματισμός ωφελεί τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής θα πρέπει να καθιερώσει μια συνολική στρατηγική ελέγχου που καθορίζει το πεδίο εφαρμογής, το χρονοδιάγραμμα και την κατεύθυνση του ελέγχου, και που καθοδηγεί την ανάπτυξη του προγράμματος ελέγχου.

Ο ελεγκτής θα πρέπει να αναπτύξει ένα σχέδιο ελέγχου (audit plan) με περιγραφή των προβλεπόμενων διαδικασιών εκτίμησης κινδύνου, όπως προσδιορίζεται βάσει του ΔΠΕ 315, των περαιτέρω διαδικασιών ελέγχου κατά το επίπεδο ισχυρισμού, όπως προσδιορίζεται βάσει του ΔΠΕ 330 και των λοιπών προγραμματισμένων ελεγκτικών διαδικασιών που απαιτείται να πραγματοποιούνται κατά τρόπον ώστε η ανάθεση να πραγματοποιείται σύμφωνα με τα ΔΠΕ.

Ο ελεγκτής θα πρέπει να ενημερώνει και να αλλάζει τη συνολική στρατηγική ελέγχου και το σχέδιο ελέγχου, όπως αυτό είναι αναγκαίο κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Ο

ελεγκτής θα πρέπει να σχεδιάσει τη φύση, το χρονοδιάγραμμα και την έκταση της διεύθυνσης και της εποπτείας των μελών της ομάδας ανάθεσης καθώς και την επισκόπηση των εργασιών τους.

Τέλος, η τεκμηρίωση ελέγχου πρέπει να περιλαμβάνει τη συνολική στρατηγική ελέγχου, το σχέδιο ελέγχου και κάθε σημαντική αλλαγή που έγινε κατά την διάρκεια ελέγχου.

ΔΠΕ 500 – ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

Σκοπός του ελεγκτή σύμφωνα με αυτό το πρότυπο είναι να σχεδιάσει και να εκτελέσει ελεγκτικές διαδικασίες με τρόπο που να καθιστούν ικανό να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια ώστε να μπορεί να εξάγει εύκολα συμπεράσματα. Οι ελεγκτικές αυτές διαδικασίες περιλαμβάνουν τα εξής:

- Επιθεώρηση, δηλαδή εξέταση αρχείων, εγγράφων ή καταμέτρηση υλικών περιουσιακών στοιχείων.
- Παρακολούθηση, δηλαδή παρακολούθηση μιας εξελικτικής πορείας ή διαδικασίας που εκτελείται από άλλους (π.χ. Απογραφή αποθεμάτων από την εταιρεία κλπ.).
- Επιβεβαίωση, δηλαδή αναζήτηση πληροφοριών από τρίτους (π.χ. Αποστολή επιστολών σε πελάτες, τράπεζες για επιβεβαίωση των υπολοίπων τους κλπ.) ή από πρόσωπα εντός της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.
- Επανυπολογισμός ή Επανεκτέλεση, δηλαδή επαλήθευση της αριθμητικής ακρίβειας των δικαιολογητικών και των λογιστικών εγγράφων.
- Αναλυτικές κριτικές διερευνήσεις, δηλαδή ανάλυση σημαντικών δεικτών και τάσεως επί των οικονομικών καταστάσεων.

ΔΠΕ 505 – ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ

Το πρότυπο αυτό αναφέρει ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια είναι πιο αξιόπιστα:

- όταν αποκτώνται από ανεξάρτητες πηγές εκτός της οικονομικής μονάδας
- όταν αποκτώνται απευθείας από τον ελεγκτή παρά όταν αποκτώνται έμμεσα
- όταν υπάρχουν σε έγγραφη μορφή, είτε έντυπη, είτε ηλεκτρονική είτε άλλου μέσου

Σκοπός του ελεγκτή όταν χρησιμοποιεί διαδικασίες εξωτερικής επιβεβαίωσης, είναι να σχεδιάσει και να εκτελέσει τέτοιες διαδικασίες για την απόκτηση επαρκών και αξιόπιστων ελεγκτικών τεκμηρίων. Επίσης, ο ελεγκτής οφείλει να:

- Να εξετάσει αν και κατά πόσο η χρήση εξωτερικών επιβεβαιώσεων είναι απαραίτητη για την απόκτηση επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων.
- Να προσαρμόσει τις επιστολές εξωτερικής επιβεβαίωσης ανάλογα με το συγκεκριμένο ελεγκτικό στόχο.
- Να ελέγξει την αξιοπιστία των λαμβανομένων απαντήσεων
- Να αξιολογήσει εάν τα αποτελέσματα της διαδικασίας εξωτερικής επιβεβαίωσης και των λοιπών ελεγκτικών διαδικασιών παρέχουν σε αυτόν επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά αποδεικτικά τεκμήρια για τη διατύπωση γνώμης επί των ελεγχόμενων οικονομικών καταστάσεων.

Σε περίπτωση άρνησης της διοίκησης για αποστολή αιτήματος επιβεβαίωσης, ο ελεγκτής πρέπει να διερευνήσει τους λόγους αυτής της άρνησης, τις επιπτώσεις της στην εκτίμηση κινδύνων ουσιώδους σφάλματος και να εκτελέσει εναλλακτικές ελεγκτικές διαδικασίες για την απόκτηση ελεγκτικών τεκμηρίων.

ΔΠΕ 520 – ΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Ο ελεγκτής πρέπει να αποκτήσει επαρκή και αξιόπιστα ελεγκτικά τεκμήρια κατά την εκτέλεση ουσιαστικών αναλυτικών διαδικασιών και να σχεδιάσει και να εκτελέσει πλησίον του τέλους του ελέγχου αναλυτικές διαδικασίες που να τον βοηθήσουν στη διαμόρφωση ενός γενικού συμπεράσματος ως προς το αν οι οικονομικές καταστάσεις είναι συνεπείς με τη γνώση του για την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Οι αναλυτικές διαδικασίες περιλαμβάνουν σύγκριση χρηματοοικονομικών πληροφοριών με πληροφορίες προηγούμενων χρήσεων, αναμενόμενα αποτελέσματα καθώς και εξέταση σχέσεων μεταξύ αναμενόμενων και προβλέψιμων στοιχείων χρηματοοικονομικών πληροφοριών (ποσοστά μεικτού κέρδους) καθώς και μεταξύ χρηματοοικονομικών και μη πληροφοριών (κόστη μισθοδοσίας προς αριθμό εργαζομένων).

ΔΠΕ 560 – ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Τα μεταγενέστερα γεγονότα είναι τα γεγονότα που έχουν συμβεί μετά την

ημερομηνία κλεισίματος του Ισολογισμού και μέχρι την ημερομηνία χορήγησης της έκθεσης ελέγχου. Ο ελεγκτής βάσει αυτού του προτύπου οφείλει να:

1. Να λάβει υπόψη του την τυχόν επίπτωση των μεταγενέστερων γεγονότων στις οικονομικές καταστάσεις και στην έκθεση ελέγχου του.
2. Να αξιολογήσει κατά πόσο απαιτείται τροποποίηση των οικονομικών καταστάσεων
3. Να εκτελέσει τις απαραίτητες ελεγκτικές διαδικασίες χορηγώντας νέα έκθεση ελέγχου επί των τροποποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

ΔΠΕ 570 – ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Ο ελεγκτής έχει ως στόχο να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα τεκμήρια ως προς την παραδοχή της συνέχισης δραστηριότητας της επιχείρησης, να εξάγει συμπεράσματα βάσει των τεκμηρίων αυτών για το αν υπάρχει ουσιώδης αβεβαιότητα για συνέχιση δραστηριότητας και να προσδιορίσει τις επιπτώσεις στην έκθεσή του. Ευθύνη της Διοίκησης είναι η εκτίμηση για την ικανότητα της οικονομικής μονάδας να συνεχίσει τις δραστηριότητες της στο άμεσο μέλλον. Η εκτίμηση αυτή πρέπει να καλύπτει περίοδο τουλάχιστον δώδεκα μηνών από την ημερομηνία του Ισολογισμού.

ΔΠΕ 580 – ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ

Οι στόχοι του ελεγκτή είναι να αποκτήσει έγγραφες διαβεβαιώσεις από τη διοίκηση για εκπλήρωση των ευθυνών της για κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων και πληρότητα πληροφοριών, να υποστηρίξει άλλα ελεγκτικά τεκμήρια σχετικά με οικονομικές καταστάσεις ή ισχυρισμούς, με έγγραφες διαβεβαιώσεις που παρέχονται από την διοίκηση και να αντιδράσει κατάλληλα στις διαβεβαιώσεις αυτές από την διοίκηση ή αν αυτή δεν τις παρέχει.

Η επιστολή διαβεβαίωσης της Διοίκησης θα πρέπει να απευθύνεται στον ελεγκτή, να φέρει ημερομηνία ίδια με εκείνη της έκθεσης ελέγχου, καθώς και υπογραφή από μέλη της διοίκησης, που έχουν την κύρια ευθύνη επί των οικονομικών θεμάτων.

ΔΠΕ 600 – ΕΛΕΓΧΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΟΜΙΛΟΥ ΕΤΑΙΡΙΩΝ

Το παρόν πρότυπο ασχολείται με τη σχέση ελεγκτή της μητρικής εταιρείας και της θυγατρικής της εταιρείας, της οποίας οι οικονομικές καταστάσεις επηρεάζουν σημαντικά τις αντίστοιχες εταιρικές και ενοποιημένες της μητρικής. Δεν ασχολείται με τις περιπτώσεις των συνελεγκτών, καθώς και με τις περιπτώσεις νέου ελεγκτή και

προκατόχου του. Ο ελεγκτής των εταιρικών και ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων της μητρικής εταιρείας οφείλει:

1. Να προσδιορίσει πώς η εργασία του ελεγκτή των οικονομικών καταστάσεων της θυγατρικής μπορεί να επηρεάσει τον έλεγχο του.
2. Να εκτιμήσει την επαγγελματική ικανότητα του ελεγκτή της θυγατρικής στο συγκεκριμένο ελεγκτικό έργο.
3. Να συνεκτιμήσει τα σημαντικά ευρήματα του ελεγκτή της θυγατρικής.
4. Να διενεργήσει κάποιες ελεγκτικές επαληθεύσεις της ελεγκτικής.
5. Να εξασφαλίσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια.

ΔΠΕ 610 – ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Το παρόν ΔΠΕ αναφέρεται στις ευθύνες του εξωτερικού ελεγκτή όταν σκοπεύει να χρησιμοποιήσει την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, προκειμένου να τροποποιήσει τη φύση ή τον χρόνο ή την έκταση των δικών του ελεγκτικών διαδικασιών. Η ευθύνη του εξωτερικού ελεγκτή δεν μειώνεται από την χρήση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών. Ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να καθορίσει αν πρόκειται να χρησιμοποιήσει εργασία των εσωτερικών ελεγκτών και αν γίνει αυτό, να καθορίσει αν είναι επαρκής για τους σκοπούς του ελέγχου. Προκειμένου να καθοριστεί η επάρκεια εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών, ο εξωτερικός ελεγκτής αξιολογεί την αντικειμενικότητα λειτουργίας και την τεχνική ικανότητα του εσωτερικού ελεγκτή, το αν η εργασία τους διενεργείται με δέουσα επαγγελματική επιμέλεια και αν υπάρχει αποτελεσματική επικοινωνία εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών.

ΔΠΕ 620 – ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑ ΕΛΕΓΚΤΗ

Το πρότυπο ορίζει ότι εμπειρογνώμονας είναι το άτομο ή ο οργανισμός που κατέχει εμπειρογνωμοσύνη σε τομέα άλλο από τη λογιστική ή ελεγκτική, του οποίου η εργασία σε αυτό τον τομέα χρησιμοποιείται από τον ελεγκτή για την απόκτηση επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων. Κατά την εκτέλεση του ελεγκτικού έργου, ο ελεγκτής μπορεί να χρειαστεί να αποκτήσει ελεγκτικά τεκμήρια με τη μορφή εκθέσεων, γνώμης, αποτιμήσεων και δηλώσεων ενός εμπειρογνώμονα. Η ευθύνη του ελεγκτή δεν μειώνεται από τη χρήση της εργασίας του εμπειρογνώμονα. Η απόφαση για χρήση εμπειρογνώμονα εξαρτάται από το αν η διοίκηση έχει

χρησιμοποιήσει δικό της εμπειρογνώμονα για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων, τη φύση και την σημαντικότητα του θέματος, τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος στο θέμα και την αναμενόμενη φύση διαδικασιών σε αντίδραση στους εκτιμωμένους κινδύνους. Αν η διοίκηση χρησιμοποιήσει εμπειρογνώμονα, τότε ο ελεγκτής οφείλει να ελέγξει την σχέση διοίκησης και εμπειρογνώμονα, τις δυνατότητες και ικανότητες του και την φύση, το πεδίο και τους σκοπούς της εργασίας του. Ο ελεγκτής, λοιπόν, οφείλει να λάβει υπόψη του:

1. Τη σπουδαιότητα του υπό εξέταση κονδυλίου των οικονομικών καταστάσεων.
2. Τον κίνδυνο ανακρίβειας με βάσει τη φύση και την πολυπλοκότητα του εξέταση ζητήματος και
3. Την επάρκεια και καταλληλότητα άλλων διαθέσιμων ελεγκτικών τεκμηρίων.

ΔΠΕ 700 – ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό ο ελεγκτής οφείλει να διαμορφώσει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων βάσει αξιολόγησης των συμπερασμάτων που εξάγονται από τα αποκτηθέντα ελεγκτικά τεκμήρια και να εκφράσει τη γνώμη αυτή μέσω έγγραφης έκθεσης. Η γνώμη αφορά το αν οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με το εφαρμοστέο λογιστικό πλαίσιο. Αν ο ελεγκτής συμπεράνει ότι, βάσει των αποκτηθέντων ελεγκτικών τεκμηρίων, οι οικονομικές καταστάσεις δεν είναι απαλλαγμένες από ουσιώδες σφάλμα ή δεν μπορεί να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα τεκμήρια για αυτό το συμπέρασμα, πρέπει να διαφοροποιήσει τη γνώμη στην έκθεσή του. Η έκθεση ελέγχου πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής: τίτλο, παραλήπτη, εισαγωγική παράγραφο, παράγραφο με ευθύνη της διοίκησης για τις οικονομικές καταστάσεις, παράγραφο με ευθύνη ελεγκτή, γνώμη ελεγκτή, άλλες ευθύνες αναφοράς, υπογραφή ελεγκτή, ημερομηνία έκθεσης και διεύθυνση ελεγκτή.

ΔΠΕ 705 – ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

Το παρόν πρότυπο καθορίζει τρεις τύπους διαφοροποιημένων γνωμών, δηλαδή γνώμη με επιφύλαξη, αρνητική γνώμη και αδυναμία έκφρασης γνώμης. Η απόφαση για τον τύπο διαφοροποίησης γνώμης εξαρτάται από τη φύση του θέματος και την κρίση του ελεγκτή για το διάχυτο των επιπτώσεων. Παρακάτω υπάρχει ο αντίστοιχος πίνακας:

Φύση θέματος που προκαλεί διαφοροποίηση	Κρίση του ελεγκτή για διάχυτο των επιπτώσεων	
	Ουσιώδης αλλά όχι διάχυτη	Ουσιώδης και διάχυτη
Ουσιωδώς εσφαλμένες οικονομικές καταστάσεις	Γνώμη με επιφύλαξη	Αρνητική γνώμη
Αδυναμία απόκτησης επαρκών και καταλλήλων ελεγκτικών τεκμηρίων	Γνώμη με επιφύλαξη	Αδυναμία έκφρασης γνώμης

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των παρατηρήσεων στην έκθεση ελέγχου είναι τα εξής:

- Σύντομες, δηλαδή να περιέχουν τις αναγκαίες πληροφορίες
- Σαφείς, δηλαδή να διατυπώνονται με δόκιμο λεκτικό, χωρίς διαφορούμενες λέξεις
- Πλήρεις, δηλαδή να περιέχουν μόνο τις αναγκαίες πληροφορίες για να μπορεί ο αναγνώστης να κατανοεί αμέσως τη διαφωνία ή αμφιβολία του ελεγκτή και τη σχετική επίδραση σε συγκεκριμένα κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων.

ΔΠΕ 710 – ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τις βασικές οδηγίες του Προτύπου 710, ο ελεγκτής οφείλει να εκφράσει γνώμη επί των ελεγμένων οικονομικών καταστάσεων της παρούσας χρήσης. Γίνεται σχετική παραπομπή στα υπόλοιπα της προηγούμενης χρήσης όταν γι' αυτά έχει εκφραστεί, στην προηγούμενη έκθεση του ελεγκτή, γνώμη με εξαίρεση, άρνηση γνώμης ή αρνητική γνώμη.

ΔΠΕ 720 – ΕΥΘΥΝΕΣ ΕΛΕΓΚΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΕ ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΟΙ ΕΛΕΓΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τις βασικές οδηγίες του Προτύπου 720, ο ελεγκτής οφείλει:

1. Να μελετήσει τις άλλες πληροφορίες, που παρέχονται μαζί με τις ελεγχόμενες οικονομικές καταστάσεις για να εντοπίσει τυχόν ασυνέπειες.
2. Να εξετάσει κατά πόσο οι ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις ή οι άλλες

πληροφορίες πρέπει να αναθεωρηθούν.

3. Να εκφράσει γνώμη με επιφύλαξη ή να εκφράσει αρνητική γνώμη όταν είναι αναγκαία.

4. Να αξιολογήσει τη λήψη περαιτέρω μέτρων.

3.3 Εσωτερικός vs. Εξωτερικός Έλεγχος

Οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές έχουν κοινά στοιχεία, όπως το ενδιαφέρον για την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών οικονομικών λειτουργιών, το γεγονός ότι υπόκεινται σε κώδικες ηθικής, ότι οφείλουν να συγκεντρώνουν κάποια τυπικά προσόντα και γνώση για την επιχείρηση και οι στρατηγικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζει (Rezaeeetal., 1993).

Ωστόσο πρέπει να διακρίνουμε τους εσωτερικούς από τους εξωτερικούς ελεγκτές ως προς τις ουσιώδεις διαφορές τους:

- *Διαφορετική προσέγγιση:* οι εσωτερικοί ελεγκτές ασχολούνται με οικονομικές και με μη οικονομικές διαδικασίες και στρατηγικές της επιχείρησης με σκοπό να βοηθήσουν την επιχείρηση να πτυχή το στόχο της αποτελεσματικά και με μια πιο πειθαρχημένη προσέγγιση. Εστιάζουν σε μελλοντικά γεγονότα σχετικά με την επιχείρηση, σε αντίθεση με τους εξωτερικούς, που ελέγχουν αν η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου παρουσιάζεται με δίκαιο, ορθό και ακριβή τρόπο, σύμφωνα με τις γενικές παραδεκτές λογιστικές αρχές και η δράση τους παρουσιάζει ιστορική υφή, με κάποιες ίσως προτάσεις βελτίωσης στο μέλλον.
- *Οργανωτική δομή:* οι εσωτερικοί ελεγκτές αντιπροσωπεύουν ένα εσωτερικό τμήμα της επιχείρησης, ενώ οι εξωτερικοί λογοδοτούν μόνο στην ελεγκτική επιτροπή, κάτι που ενδυναμώνει την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα τους.
- *Εθελοντική έναντι υποχρεωτικής συγκρότηση τμήματος εσωτερικών ελεγκτών* δεν είναι υποχρεωτική, εκτός ορισμένων περιπτώσεων, ενώ ο εξωτερικός έλεγχος απαιτείται, βάσει νόμου, για περισσότερες εταιρίες, ειδικά για τις εγγεγραμμένες στο εμπορικό επιμελητήριο.
- *Γνώση και προσόντα:* ο εργοδότης έχει την ευχέρεια κρίσης για τις απαιτούμενες γνώσεις και προσόντα που πρέπει να έχει ένας εσωτερικός ελεγκτής στην επιχείρησή του. Συνήθως, αυτοί προέρχονται μέσα από την

επιχείρηση και γνωρίζουν τις λειτουργίες της ή μερικές από αυτές. Από την άλλη πλευρά, οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να προέρχονται από το σώμα ορκωτών ελεγκτών, κάτι που καθορίζεται νομοθετικά και προβαίνουν σε έλεγχο οικονομικών στοιχείων μιας επιχείρησης 1 ή 2 φορές τον χρόνο, με αποτέλεσμα την όχι και τόσο εκτεταμένη γνώση των λειτουργιών της σε σχέση με αυτήν των εσωτερικών.

Σήμερα, εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος πρέπει να συνεργάζονται και να χρησιμοποιούν οι εσωτερικοί τις γνώσεις των εξωτερικών ελεγκτών και το αντίστροφο. Μία αποτελεσματική συνεργασία μειώνει και τα έξοδα διεξαγωγής εξωτερικών ελέγχων και εξασφαλίζει αποδοτική και ομαλή λειτουργία της επιχείρησης μακροχρόνια.

Ομοιότητες και Διαφορές Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Ο Παπαστάθης (2014), μεταξύ άλλων, αναφέρθηκε στις ομοιότητες και στις διαφορές εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και αυτές παρουσιάζονται παρακάτω:

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

- ✓ Και οι 2 υπηρεσίες έχουν ως έργο να διενεργούν ελέγχους και αυτό περιλαμβάνει την εξέταση και ανάλυση των συναλλαγών της επιχείρησης, χρησιμοποιώντας πολλές φορές κοινές τεχνικές και διαδικασίες
- ✓ Ενδιαφέρονται για τη συμμόρφωση της εταιρίας με τις καθοριζόμενες πολιτικές και διαδικασίες της διοίκησης
- ✓ Στηρίζονται και ακολουθούν αυστηρά επαγγελματικά πρότυπα και κανόνες
- ✓ Είναι σύμβουλοι της επιχείρησης
- ✓ Αναζητούν τη μεταξύ τους συνεργασία και τον συντονισμό
- ✓ Εξετάζουν και ενδιαφέρονται για την επάρκεια των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης
- ✓ Ενδιαφέρονται για την ύπαρξη λαθών ή παρατυπιών που επηρεάζουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις
- ✓ Συντάσσουν και υποβάλλουν εκθέσεις για τα πορίσματα των δραστηριοτήτων
- ✓ Τείνουν να χρησιμοποιούν τα συστήματα πληροφορικής, καθώς αυτά αποτελούν βασικό συστατικό των διοικητικών ελέγχων και αποτελούν

θεμελιώδες εργαλείο στη διαδικασία εκπόνησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

- ✓ Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί εσωτερική λειτουργία της εταιρίας και διενεργείται από υπαλλήλους πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης σε αυτή, ενώ ο εξωτερικός διενεργείται από τους εξωτερικούς ελεγκτές, που δεν έχουν καμία υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση.
- ✓ Οι εσωτερικοί ελεγκτές υπάγονται και αναφέρονται απευθείας στο διοικητικό συμβούλιο, παρέχοντας αποκλειστική βοήθεια σε αυτούς, ενώ αντίθετα οι εξωτερικοί ελεγκτές μισθώνονται και ενεργούν με εντολή και για λογαριασμό των μετόχων
- ✓ Αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η παροχή εξειδικευμένου και υψηλού επιπέδου υπηρεσιών προς τη διοίκηση μέσω διαρκούς αξιολόγησης της επάρκειας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ενώ ο εξωτερικός έλεγχος ενδιαφέρεται πρωτίστως για τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, τα στοιχεία του ισολογισμού, τα αποτελέσματα χρήσης και κατά πόσο η κατάρτισή τους ακολουθεί τα ΔΛΠ.
- ✓ Οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν καλή γνώση του περιβάλλοντος που ελέγχουν καθώς είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τις λειτουργίες της επιχείρησης και το προσωπικό αυτής. Αντίθετα, οι εξωτερικοί ελεγκτές προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης
- ✓ Οι εσωτερικοί ελεγκτές υπέχουν ευθύνη έναντι της διοίκησης ενώ οι εξωτερικοί υπέχουν νομικές ευθύνες για πλημμελή εκτέλεση των καθηκόντων τους.
- ✓ Ο εξωτερικός έλεγχος είναι συνήθως υποχρεωτικός στις περισσότερες χώρες, ενώ ο εσωτερικός επιβάλλεται από μικρό αριθμό κρατών.
- ✓ Οι εσωτερικοί έλεγχοι διενεργούνται σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, ενώ οι εξωτερικοί περιοδικά, συνήθως σε ετήσια βάση.
- ✓ Ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί και ελέγχει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου με σκοπό να βοηθήσει την διοίκηση στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας αυτού. Αντίθετα, το ενδιαφέρον του εξωτερικού ελέγχου γι αυτό το σύστημα,

αποσκοπεί στο σχηματισμό γνώμης που θα καθορίσει την ένταση των ελέγχων των εξωτερικών ελεγκτών.

- ✓ Ο εσωτερικός έλεγχος έχει σκοπό να συμβάλλει στη βιωσιμότητα της επιχείρησης και την αποδοτική και αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων, ενώ τον εξωτερικό έλεγχο δεν τον ενδιαφέρει αυτή η πτυχή.
- ✓ Ο επιμερισμός εργασίας γίνεται, όσον αφορά τον εσωτερικό έλεγχο, σύμφωνα με τους λειτουργικούς κύκλους και τα επίπεδα διοικητικών ευθυνών, ενώ στον εξωτερικό έλεγχο ο επιμερισμός γίνεται με βάση τις κύριες ομάδες λογαριασμών του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης.

3.4 Ο Νόμος Sarbanes – Oxley (SOX)

Ο νόμος Sarbanes – Oxley (Sarbanes – Oxley Act) ψηφίστηκε το Ιούλιο του 2002 στις ΗΠΑ με στόχο την πρόληψη και μείωση της λογιστικής απάτης. Δημιουργοί του ήταν ο γερουσιαστής Paul Sarbanes και ο αντιπρόσωπος Michael Oxley. Σύμφωνα με τον Ιατρίδη (2008), ο Νόμος αυτός αναφέρεται στο πληροφοριακό περιεχόμενο των δημοσιευόμενων λογιστικών καταστάσεων και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών, ως προς την αποδοτικότητά των επιχειρήσεων και τις προοπτικές τους. Η ύπαρξη ποιότητας και αξιοπιστίας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της κεφαλαιαγοράς.

Ο Νόμος αυτός έχει ως στόχο την εξουδετέρωση των παραγόντων που οδηγούν σε φαινόμενα εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού μέσω ελέγχου των επιτροπών λογιστικού ελέγχου, την ανεξαρτησία των Ελεγκτών Λογιστών, την ενίσχυση των Εσωτερικών Ελέγχων, της διαχείρισης των κινδύνων, και την επιβολή ποινών που θα αποτρέπουν αξιόποινες και καιροσκοπικές συμπεριφορές.

Ο Νόμος Sarbanes – Oxley έχει πέντε κύριους στόχους (Huber, 2004):

- ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών εταιριών.
- βελτίωση της ποιότητας και της διαφάνειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- ενίσχυση της Εταιρικής Διακυβέρνησης.
- βελτίωση της αντικειμενικότητας των ερευνών.
- ενίσχυση της επιβολής των ομοσπονδιακών νόμων (federal securities laws).

Σύμφωνα με στοιχεία από την επίσημη ιστοσελίδα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (www.nbg.gr), ο Νόμος Sarbanes – Oxley επιβάλλει στους Διευθύνοντες Συμβούλους και στους Οικονομικούς Διευθυντές των εταιριών που είναι εισηγμένες στα Χρηματιστήρια των ΗΠΑ να πιστοποιούν σε έγγραφη μορφή εκτός ορισμένων περιπτώσεων τα κάτωθι:

1. Οι γνωστοποιήσεις σε ορισμένα από τα υποβαλλόμενα προς το SEC δελτία, δεν περιέχουν σημαντικά λάθη ή παραλείψεις. (SEC = Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ)
2. Κατά τη συλλογή και παροχή των πληροφοριών που αφορούν τα δελτία αυτά εφαρμόστηκαν και οι σχετικές διαδικασίες ελέγχου.
3. Οι διαδικασίες και οι έλεγχοι διαφάνειας αξιολογήθηκαν προσφάτως (εντός 90 ημερών προ της ημερομηνίας υποβολής των δελτίων).

Σύμφωνα με στοιχεία από το γραφείο νομικών συμβούλων «Allen & Overy» και την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, τα βασικά σημεία του νόμου Sarbanes – Oxley είναι (Allen and Overy, 2002):

- Οι Επιτροπές Ελέγχου (*Audit Committees*), που πλέον θα πρέπει να αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ., υπόκεινται σε νέες διατάξεις σχετικά με το διορισμό Ελεγκτών, τις απολαβές και την επίβλεψη τους. Για παράδειγμα, απαγορεύεται οι Ελεγκτές που διενεργούν έλεγχο σε μία εταιρία να παρέχουν συγχρόνως και μη-ελεγκτικές υπηρεσίες.
- Οι Γενικοί (CEO) και οι Οικονομικοί (CFO) Διευθυντές των εταιριών θα πρέπει να πιστοποιούν εγγράφως σε κάθε Δελτίο το οποίο περιλαμβάνει οικονομικές καταστάσεις και υποβάλλεται στη SEC (εκτός ορισμένων περιπτώσεων) την ακρίβεια των οικονομικών πληροφοριών που περιέχονται στο Δελτίο και την επάρκεια των σχετικών διαδικασιών και ελέγχων διαφάνειας της μονάδας τους.
- Εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, οι εισηγμένες εταιρίες δεν επιτρέπεται να χορηγούν κανένα δάνειο στα στελέχη τους ή στα μέλη του Δ.Σ. Επίσης, υφιστάμενα δάνεια προς μέλη του Δ.Σ. δεν επιτρέπεται να αυξηθούν, να τροποποιηθούν ή να ανανεωθούν.
- Οι εργαζόμενοι, τα ανώτερα στελέχη και όλοι όσοι διαθέτουν πληροφορίες

σχετικές με την πορεία της επιχείρησης θα πρέπει να γνωστοποιούν τυχόν συναλλαγές σε μετοχές των εταιριών τους εντός δύο ημερών μετά την ημερομηνία εκτέλεσης της συναλλαγής (για την αποτροπή φαινομένων

- Οι εταιρίες θα πρέπει να γνωστοποιούν σε «άμεση και συνεχή βάση» επιπλέον πληροφορίες για την περιουσιακή διάρθρωση και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της εταιρίας, εφόσον το SEC (Αμερικάνικη Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς) θεωρεί ότι τέτοια επιπλέον πληροφόρηση είναι απαραίτητη για το κοινό συμφέρον ή για τους επενδυτές.
- Κάθε Ετήσιο Δελτίο που υποβάλλεται στο SEC και περιλαμβάνει οικονομικά αποτελέσματα θα πρέπει να εμπεριέχει γνωστοποιήσεις για όλες τις σημαντικές διορθώσεις που πραγματοποιούνται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές.
- Τέλος, πολλές πράξεις ορίζονται πλέον ως κακουργήματα, όπως:
  - Η παραποίηση ή καταστροφή αρχείων με πρόθεση την παρεμπόδιση της ορθής διενέργειας ελέγχων ή διαδικασιών πτώχευσης.
  - Η ηθελημένη μη διατήρηση όλων των αρχείων ελέγχου από Ορκωτό Ελεγκτή για πέντε χρόνια.
  - Γνώση εκτέλεσης σχεδίου για την παραπλάνηση επενδυτών.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που περιλαμβάνεται στο Νόμο των Sarbanes – Oxley είναι η ίδρυση του Συμβουλίου Εποπτείας Ελεγκτών Εισηγμένων Επιχειρήσεων (PCAOB, *Public Company Accounting Oversight Board*). Πριν από τη θέσπιση του Νόμου Sarbox, οι εταιρίες που διενεργούσαν ελέγχους σε εισηγμένες επιχειρήσεις «αστυνόμευαν» η μία την άλλη μέσω ενός συστήματος διεταιρικών επιθεωρήσεων. Ωστόσο για όσο διάστημα ίσχυε αυτό το σύστημα, καμία μεγάλη εταιρία Ελεγκτών δεν κατέθεσε αρνητική αξιολόγηση για κάποια από τις αδελφές εταιρίες. Το PCAOB εκτοπίζει αυτό το σύστημα διότι λειτουργεί ως μηχανισμός εποπτείας. Όλες οι εταιρίες Ελεγκτών εισηγμένων επιχειρήσεων οφείλουν να εγγραφούν στο PCAOB και κάθε εταιρία που ελέγχει περισσότερες από 100 εισηγμένες επιχειρήσεις υπόκειται σε ετήσια επιθεώρηση από το PCAOB. Ο Νόμος Sarbox ρυθμίζει τη λειτουργία τόσο των αμερικανικών όσο και των μη αμερικανικών ελεγκτικών εταιριών που διενεργούν ελέγχους σε εισηγμένες επιχειρήσεις και δραστηριοποιούνται στις ΗΠΑ, και δίνει στο PCAOB διευρυμένες εξουσίες,

συμπεριλαμβανομένης και της δυνατότητας μόνιμης ανάκλησης της άδειας λειτουργίας οποιασδήποτε ελεγκτικής εταιρίας ή μεμονωμένου Ελεγκτή, αν αποδειχθεί ότι παραβίασε εκουσίως την επαγγελματική δεοντολογία. Επίσης, ο Νόμος απαιτεί εναλλαγή ανά πενταετία του επικεφαλής Ελεγκτή και του Ελεγκτή που είναι υπεύθυνος για την επιθεώρηση του ελέγχου.

Συμπερασματικά, κυρίαρχο όφελος είναι ότι αναβαθμίζεται πλέον η εμπιστοσύνη των επενδυτών προς τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα να ενισχύεται έτσι και η δυναμικότητα της κεφαλαιαγοράς.

Θέτει επίσης νέες βάσεις για την Εταιρική Διακυβέρνηση, μέσα από την περισσότερο αξιόπιστη και ποιοτικότερη παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων και αποτέλεσε τον οδηγό για παρόμοιες νομοθετικές διατάξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αλλού.

Με λίγα λόγια, το PCAOB είναι συγχρόνως νομοθέτης, αστυνομικός, δικαστής και ένορκος.

Οι Συνέπειες του Νόμου Sarbanes – Oxley

Τα οφέλη από την εφαρμογή του Νόμου έχουν αναφερθεί σε πολλά έργα και κάνουν λόγο τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τη γενικότερη λειτουργία των αγορών αλλά και για τα αποτελέσματα που αυτός έχει επί των αποφάσεων του επενδυτικού κοινού.

Οι τέσσερις διαφορετικές περιοχές που επηρεάζει ο Νόμος σύμφωνα με τους Ninck, Netter και Yang (2007) είναι οι ακόλουθες:

- Η αντίδραση των αγορών κατά τη διάρκεια της συζήτησης αναφορικά με την ψήφιση του νέου Νόμου
- Η επίδραση που έχει ο νόμος στα κόστη εισαγωγής στο χρηματιστήριο για τις αμερικάνικες εταιρίες.
- Η επίδραση του Νόμου επί των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- Η επίδραση του Νόμου επί των εξωτερικών ελεγκτών και των εξόδων ελέγχου.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι ο Νόμος Sarbanes – Oxley αύξησε σε μεγάλο βαθμό τα κόστη των εταιρικών συμβουλίων όπως βέβαια και τις αποδοχές των διευθυντών. Μετά την εφαρμογή του Νόμου οι επιτροπές ελέγχου των επιχειρήσεων καλούνε

συνεδριάσεις κατά δύο φορές πιο συχνά απ' ότi γινόταν στην περίοδο πριν την εφαρμογή του. Επίσης, συμπεραίνεται ότi μετά την εφαρμογή του Νόμου τα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων είναι μεγαλύτερα και πιο ανεξάρτητα και τέλος, οι επιχειρήσεις πλέον διαχωρίζουν την θέση του Γενικού Διευθυντή και αυτή του Προέδρου και τοποθετούν μια επιτροπή διακυβέρνησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΑΠΑΤΗ

4.1 Εισαγωγικά

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να αναλυθεί η έννοια της λογιστικής απάτης, να παρουσιαστούν τα κίνητρα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων αλλά και οι παράγοντες που ευνοούν την εμφάνιση τέτοιων φαινομένων. Επιπλέον αναλύονται τα συνηθέστερα λογιστικά τεχνάσματα, που εφαρμόζουν οι διοικήσεις προκειμένου να ωραιοποιήσουν τα αποτελέσματά τους ανάλογα με τον επιδιωκόμενο κάθε φορά στόχο.

4.2 Γενικά

Το λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας ορίζει την απάτη ως τη μεθοδευμένη ενέργεια που αποσκοπεί στην παραπλάνηση (εξαπάτηση) κάποιου, ώστε να ωφεληθεί αυτός χάριν του οποίου γίνεται η συγκεκριμένη ενέργεια. Το ίδιο λεξικό ως νομική έννοια ορίζει την απάτη ως το αδίκημα που συνίσταται στην παραπλάνηση κάποιου με απατηλά μέσα με σκοπό το άμεσο ή έμμεσο όφελος του διαπράττοντος την απάτη.

Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 καθιερώνει πρότυπα και παρέχει βασικές οδηγίες για την ευθύνη του ελεγκτή αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο αυτός εκτιμά και κρίνει την απάτη και το σφάλμα στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.

Η μελέτη, η πρόληψη και η αποκάλυψη της απάτης προϋποθέτουν ένα ευρύ φάσμα γνώσεων, οι οποίες αφορούν το ανθρώπινο στοιχείο, την οργανωτική συμπεριφορά, τη φύση και τις μορφές της απάτης, τα ελεγκτικά τεκμήρια απόδειξης της καθώς και την εκτίμηση και αναγνώριση της χρησιμότητας των λεγόμενων σημείων κινδύνων ή πρόδρομων γεγονότων που είναι ενδεικτικά ύπαρξης απατηλών ενεργειών (Καζαντζής, 2006).

4.3 Η Έννοια της Απάτης

Στη λογιστική βιβλιογραφία (Καζαντζής, 2006) η λογιστική απάτη έχει οριστεί ως η εκ προθέσεως πράξη από ένα ή περισσότερα πρόσωπα της οικονομικής μονάδας ή από τη διοίκηση ή από εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση, από εργαζόμενους ή από τρίτα μέρη η οποία ενέχει παραπλάνηση για την απόκτηση ενός

μη δίκαιου και παράνομου πλεονεκτήματος.

Στις ΗΠΑ ο όρος απάτη ερμηνεύεται ως η σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων, προκειμένου να εξαπατήσουν ή παραπλανήσουν τους χρήστες των καταστάσεων αυτών.

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 240 (Λουμιώτης και Τζίφας, 2012), η απάτη μπορεί να συνεπάγεται:

- Παραποίηση τηρούμενων στοιχείων ή εγγράφων, έκδοση ή λήψη εικονικών στοιχείων
- Κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων
- Παράλειψη ή απόκρυψη αποτελεσμάτων συναλλαγών στα τηρούμενα βιβλία
- Καταγραφή συναλλαγών χωρίς ουσιώδες ενδιαφέρον
- Καταχρηστική εφαρμογή λογιστικών αρχών και μεθόδων.

Συνήθως, την απάτη συνοδεύουν πλαστά δικαιολογητικά, αλλοιωμένα λογιστικά βιβλία, χρήση διαφορετικών μεθόδων απογραφής ή μεθόδων κοστολόγησης, δημιουργία εικονικών συναλλαγών ή παρουσίαση ξένων στοιχείων ως στοιχείων της επιχείρησης.

Η διοίκηση κάθε επιχείρησης έχει την ευθύνη για θέσπιση και εφαρμογή διαδικασιών που να προλαμβάνουν, να αποτρέπουν και να ανακαλύπτουν την απάτη. Σύμφωνα με τα ΔΠΕ, ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να αξιολογήσει τις διαδικασίες αυτές και να σχεδιάσει δικό του ελεγκτικό έργο ώστε να μπορεί να εντοπιστεί η τυχόν διαπραχθείσα απάτη.

Έρευνες πραγματοποιούνται τακτικά σε μια προσπάθεια να εκτιμηθεί η πραγματική κλίμακα και το κόστος της απάτης στις επιχειρήσεις και την κοινωνία. Οι έρευνες αυτές υπογραμμίζουν ότι:

- Οι οργανισμοί μπορούν να χάσουν μέχρι και το 7% του ετήσιου κύκλου εργασιών τους ως αποτέλεσμα της απάτης
- η διαφθορά αναμένεται να στοιχίσει στην παγκόσμια οικονομία περίπου 1.500 δισεκατομμύρια δολάρια κάθε χρόνο
- μόνο ένα μικρό ποσοστό των απωλειών από την απάτη είναι ανακτώμενο από τις επιχειρήσεις

- ένα υψηλό ποσοστό των περιπτώσεων απάτης διαπράττονται από τα ανώτερα στελέχη της διοίκησης
- η απληστία είναι ένα από τα κύρια κίνητρα για τη διάπραξη απάτη
- απατεώνες συχνά εργάζονται στη λειτουργία χρηματοδότησης
- η απάτη δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο τομέα ή χώρα
- η επικράτηση της απάτης είναι αποτέλεσμα της αύξησης των αναδυόμενων αγορών.

4.4 Ορισμοί και Αίτια Εμφάνισης Απάτης

Όπως αναφέρει και ο Rezaee (2005), η Λογιστική Απάτη αποτελεί ουσιαστικά μια εσκεμμένη προσπάθεια των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιοποιημένων οικονομικών καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα τους επενδυτές και πιστωτές, μέσω της προετοιμασίας και διάδοσης ουσιαστικά ανακριβών οικονομικών καταστάσεων. Η Λογιστική Απάτη περιλαμβάνει την έκφραση πρόθεσης και δόλου από μια έξυπνη ομάδα δραστών (π.χ. κορυφαία στελέχη της επιχείρησης, λογιστές) μέσω μιας σειράς από πολύ καλά σχεδιασμένων προγραμμάτων.

Έναν ακόμη προσδιορισμό της φύσης της Λογιστικής Απάτης παίρνουμε από τον Ahmed Riahi – Belkaoui(2003) σύμφωνα με τον οποίο η απάτη είναι η εσκεμμένη εξαπάτηση ενός ατόμου, λέγοντας του ψέματα και παραπλανώντας τον, έχοντας ως σκοπό την απόκτηση ενός άδικου προσωπικού, κοινωνικού, πολιτικού ή οικονομικού πλεονεκτήματος εις βάρος του. Η Απάτη έχει πολλούς ορισμούς. Είναι έγκλημα και σίγουρα ανήθικο.

Η λογιστική απάτη μπορεί να εμφανιστεί είτε ως επιχειρηματική απάτη, είτε ως υπαλληλική απάτη, είτε ως απάτη λόγω της ανεπάρκειας του ελέγχου.

Οι βασικοί λόγοι εξάπλωσης αυτού του φαινομένου είναι κυρίως :

- 1) Οικονομικές πιέσεις
- 2) Ανεπαρκής τιμωρία για καταδικασμένα εγκλήματα
- 3) Αποδυνάμωση των κοινωνικών αξιών
- 4) Ανεπαρκής έμφαση στην πρόληψη και αντιμετώπιση
- 5) Αύξηση των πιο «καλλιεργημένων» και καλά ενημερωμένων εγκληματιών

6) «Φτωγά» συστήματα εσωτερικού ελέγχου

7) Ο παραγκωνισμός του ελέγχου από τη διοίκηση

8) Οι προστριβές μεταξύ των εργαζομένων και των τρίτων μερών

Σε κάθε περίπτωση, το πιο σημαντικό θέμα που απασχόλησε τις έως τώρα μελέτες, είναι ο καθορισμός των αιτιών και η παροχή μιας ικανοποιητικής ερμηνείας για την ύπαρξη αυτής της κατάστασης.

Σύμφωνα με την έρευνα της KPMG σχετικά με τα περιγραφικά χαρακτηριστικά ενός ατόμου, το 1988, οι λόγοι για τους οποίους μπορούσε κανείς να οδηγηθεί στην απάτη ήταν:

- Χρηματοοικονομική πίεση σε προσωπικό επίπεδο
- Καταχρήσεις (αλκοόλ, τζόγος, ναρκωτικά κλπ)
- Εξεζητημένος τρόπος ζωής
- Φανταστικές ή πραγματικές διαμαρτυρίες κατά της διοίκησης
- Αυξημένο στρες
- Εσωτερική πίεση (πίεση για τη στόχευση σε συγκεκριμένους προϋπολογισμούς)
- Μικρός αριθμός ημερών διακοπών

4.5 Μορφές της Λογιστικής Απάτης

Από την εννοιολογική προσέγγιση της λογιστικής απάτης γίνεται εύκολα κατανοητό ότι η φύση της είναι πολύπλοκη. Οι διάφορες μορφές λογιστικής απάτης που αντιμετωπίζει ένας οργανισμός παρουσιάζονται στη συνέχεια. Σύμφωνα με τον Riahi-Belkaoui (2003), η λογιστική απάτη μπορεί να λάβει τις ακόλουθες μορφές:

α) εταιρική απάτη

Η εταιρική απάτη διακρίνεται σε δύο επιμέρους κατηγορίες, την απάτη κατά της εταιρείας και την απάτη προς όφελος της εταιρείας. Ως βασικό κίνητρο γι' αυτούς που διαπράττουν την απάτη αποτελεί η ικανοποίηση των οικονομικών τους αναγκών.

β) διοικητική απάτη / έγκλημα λευκού κολάρου

Τα ανώτερα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων λόγω της θέσης τους μπορούν

εύκολα να παραποιήσουν τα λογιστικά δεδομένα.

γ) απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Πρόκειται για την σοβαρότερη μορφή της λογιστικής απάτης

δ) αποτυχία ελέγχου

Η Επιτροπή Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE) διακρίνει τρεις μορφές απάτης: α) κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων, β) απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και γ) διαφθορά / δωροδοκία.

Μία άλλη διάκριση της απάτης συναντάμε στον Rezaee (2002), σύμφωνα με την οποία η απάτη μπορεί να λάβει δύο μορφές: απάτη από τα ανώτερα διοικητικά στελέχη και απάτη από τους υπαλλήλους.

Τέλος οι Pickett S. & J. (2002) διαχωρίζουν την απάτη, η οποία διαπράττεται από μέλη του οργανισμού από την απάτη που οφείλεται σε τρίτους, έξω από τον οργανισμό. Οι υπάλληλοι μπορεί να εμπλακούν σε μικροκλοπές αλλά και πιο σοβαρές απάτες, καταχρήσεις και υπεξαιρέσεις αλλά κλοπές μπορεί να διαπραχθούν και από άτομα εκτός του οργανισμού. Επίσης, οι επιχειρήσεις παραπλανούν το επενδυτικό κοινό με παραποιημένες λογιστικές καταστάσεις αλλά εμπλέκονται και σε απάτες που σχετίζονται με την τιμή της μετοχής.

4.6 Γεγονότα που Αυξάνουν τον Κίνδυνο Απάτης

- Τομείς δραστηριότητας με ελάχιστο ή ανεπαρκές έλεγχο από την Διοίκηση
- Περιπτώσεις όπου γίνονται πληρωμές χωρίς παραστατικά
- Περιπτώσεις όπου γίνονται πληρωμές σε ασυνήθιστες γεωγραφικές περιοχές ή σε απίθανους ή άγνωστους προμηθευτές ή με περίπλοκες συναλλαγές
- Περιπτώσεις όπου παρατηρείται συσσώρευση εκκρεμοτήτων που δημιουργούν αναστάτωση στο Λογιστήριο
- Περιπτώσεις όπου εντοπίζεται ανεπαρκής υποδομή ελέγχου ή λείπουν ή εμφανίζονται κατεστραμμένα σημαντικά έγγραφα ή ακόμα κι όταν υπάρχουν πλεονάζοντα αντίγραφα σημαντικών εγγράφων
- Περιπτώσεις όπου οι Διευθυντές επιμένουν ότι δεν υπάρχουν προβλήματα απάτης, γιατί όλοι οι υπάλληλοι είναι απολύτως αξιόπιστοι
- Περιπτώσεις όπου ένας υπάλληλος έχει περισσότερη εξουσία από την προβλεπόμενη
- Περιπτώσεις όπου κανείς δεν φαίνεται απόλυτα ενημερωμένος σε όλες τις σχετικές διαδικασίες

- Περιπτώσεις όπου οι υπάλληλοι της επιχείρησης διατηρούν τρόπο ζωής που δεν συνάδει με το κύρος και τις απολαβές τους (Λουμιώτης, 2010)

4.7 Στρατηγικές Απόκρυψης Απάτης

Τα άτομα που διαπράττουν απάτη εφαρμόζουν συνήθως στρατηγικές για να την αποκρύψουν. Η στρατηγική απόκρυψης της απάτης περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία (Λουμιώτης, 2010):

- Έγκριση συναλλαγής από αρμοδίους της επιχείρησης
- Συνέργεια με άλλους υπαλλήλους και τον εσωτερικό ελεγκτή, ώστε να παρέχουν κάλυψη της απάτης
- Φράξιμο ροής πληροφοριών. Ο διαπράττων την απάτη φροντίζει να εκτελείται η συναλλαγή από πολλά άτομα αλλά κανένας να μην έχει πλήρη εικόνα
- Πολυπλοκότητα συναλλαγής που περιέχει την απάτη
- Γεωγραφική απόσταση μεταξύ του τόπου του ελέγχου και του τόπου φύλαξης των παραστατικών της συναλλαγής που περιέχει την απάτη

4.8 Χαρακτηριστικά Απάτης

Ο Rezaee (2003) αναφέρει ότι η λογιστική απάτη περιλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά:

- i. *νόθευση, παραποίηση* ή και τροποποίηση των οικονομικών μεγεθών, ή εγγράφων ή και συναλλαγών.
- ii. *σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παράλειψη γεγονότων, συναλλαγών και λογαριασμών* ή άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
- iii. *σκόπιμα κακή εφαρμογή*, ερμηνεία και χρήση των λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.
- iv. *εσκεμμένη παράβλεψη* και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.
- v. *χρήση λογιστικών τεχνασμάτων* για τη διαχείριση παράνομων κερδών.
- vi. *Μεθοδεύσεις* λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια νόμων, αλλά που είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Επίσης το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 αναφέρει ότι η απάτη εμφανίζεται με τα εξής χαρακτηριστικά:

- a) Νόθευση ή αλλοίωση των παραστατικών ή των λογιστικών εγγραφών
- b) Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού
- c) Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων
- d) Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών
- e) Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών

4.9 Βασικές Κατηγορίες Απάτης

Σύμφωνα με τον ορισμό της απάτης, αυτή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: α) στην πρώτη περίπτωση έχουμε κατάχρηση, κλοπή ή ιδιοποίηση των πόρων της επιχείρησης προς ίδιον όφελος και β) την παραποίηση των οικονομικών της καταστάσεων. Η απάτη αυτή μπορεί να προβαίνει

- σε όφελος για την επιχείρηση
- σε βάρος της επιχείρησης

Έτσι μπορεί να ομαδοποιηθούν σε αυτά τα δύο είδη απάτης :

Απάτη προς όφελος της επιχείρησης

Η ανώτατη διοίκηση μέσω της διάπραξης απάτης όπως είναι η αύξηση των αποτελεσμάτων, των πωλήσεων και του ενεργητικού ή παράλληλα η εσκεμμένη υποτίμηση δαπανών και υποχρεώσεων, στοχεύει στην υπερεκτίμηση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης. Η απάτη αυτού του είδους προκύπτει μέσω της εξαπάτησης ενός τρίτου προσώπου.

Σύμφωνα με τον Καζάντζη (2006) αναφέρονται τα ακόλουθα παραδείγματα του συγκεκριμένου είδους απάτης:

- πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικά απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού
- αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, κάθε μορφής δωροδοκία, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών

- εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος
- εκούσια, εσφαλμένη εσωτερικά μεταφερόμενη τιμή αγοράς των αγαθών σε όμιλο επιχειρήσεων
- εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν την χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης σε τρίτους
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια.
- Φορολογική απάτη

Απάτη εις βάρος της επιχείρησης

Η απάτη εις βάρος της επιχείρησης μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε από εσωτερικούς είτε από εξωτερικούς δράστες. Ο Καζάντζης(2006) αναφέρει αναλυτικότερα περιπτώσεις απάτης της κατηγορίας αυτής ως εξής:

ΑΠΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥΣ ΔΡΑΣΤΕΣ

- κλοπή περιουσιακών στοιχείων, ιδιοποίηση αποθεμάτων
- παραποίηση αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστο ή ελαττωματικό.
- παραποίηση τιμολογίων προμηθευτών

ΑΠΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥΣ ΔΡΑΣΤΕΣ

- απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση
- δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές
- δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες

<u>Είδος Απάτης</u>	<u>Παραδείγματα</u>
Παραποίηση, νόθευση ή αλλοίωση των στοιχείων ή των παραστατικών	<ul style="list-style-type: none"> • Αλλαγή της ημερομηνίας των τιμολογίων αγορών έτσι ώστε τα έξοδα να μην βαρύνουν αυτή τη

	<p>χρήση αλλά την επόμενη.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αλλαγή ημερομηνιών στα δελτία αποστολής έτσι ώστε οι πωλήσεις και τα εξ' αυτών κέρδη να καταχωρηθούν πριν τον χρόνο της πραγματικής αποστολής. • Αλλαγή των ποσών στα τιμολόγια δαπανών προκειμένου να εμφανιστούν μειωμένες οι δαπάνες χρήσεως. • Προσθήκη ανειλικρινών δελτίων απογραφής εμπορευμάτων. • Εικονικά τιμολόγια πωλήσεων ή δαπανών.
<p>Συγκάλυψη ή παράλειψη απεικόνισης των επιπτώσεων των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν στα παραστατικά και στα βιβλία της επιχείρησης. Κακή εφαρμογή λογιστικών πολιτικών.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παράλειψη καταχώρισης των τιμολογίων των προμηθευτών στο τέλος του χρόνου. • Δημιουργία φανταστικών παραγγελιών πελατών. • Παγιοποίηση εξόδων πρώτης εγκατάστασης και άλλων δαπανών που θα έπρεπε να καταγραφούν ως έξοδα σύμφωνα με τα εθνικά ή τα διεθνή λογιστικά πρότυπα. • Αναγνώριση εσόδων και κερδών από πωλήσεις για τις οποίες υπάρχει ακόμη σημαντικός κίνδυνος επιστροφής των πωληθέντων προϊόντων. • Δημιουργία ανεπαρκών προβλέψεων προκειμένου να επιτευχθεί ένα προκαθορισμένο

	<p>ποσό κέρδους.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καταγραφή προκαταβολών για έξοδα επόμενης χρήσης ως έξοδο της τρέχουσας περιόδου.
Παράλειψη αποκάλυψης σημαντικών πληροφοριών.	<ul style="list-style-type: none"> • Απόκρυψη της απομείωσης της αξίας ορισμένων περιουσιακών στοιχείων. • Απόκρυψη εκκρεμών οικονομικών διεκδικήσεων από τρίτους. • Παράλειψη αναφοράς μιας μεταβολής στη λογιστική πολιτική της επιχείρησης.

Πηγή: Χρήστος Ι. Καζαντζής, Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος (2006)

4.10 Το Τρίγωνο της Λογιστικής Απάτης

Η απάτη είναι απόρροια τριών παραγόντων: α) ευκαιρίας β) κινήτρου ή πίεσης και γ) στάση αιτιολόγησης ή ορθολογικής εξήγησης. Αυτοί οι παράγοντες δημιουργούν το «**τρίγωνο της απάτης**». Κάποιοι υπάρχουν στο επιχειρηματικό περιβάλλον και άλλοι είναι έμφυτοι ή πηγάζουν από προσωπικά ζητήματα του κάθε ατόμου. Παρακάτω αναλύονται οι τρεις παράγοντες που σχηματίζουν το τρίγωνο της απάτης.

Ευκαιρίες:

Υπάρχει όταν ο εσωτερικός έλεγχος δεν είναι επαρκής και ο ρόλος του διοικητικού συμβουλίου δεν είναι καθοριστικός για την καθοδήγηση του προσωπικού και τη διασφάλιση της ακεραιότητας των πράξεων του. Αποτελεί το σημαντικότερο από τους προαναφερθέντες παράγοντες, καθώς, χωρίς την ύπαρξη ευκαιρίας, δεν μπορεί να διαπραχτεί καμία απάτη.

Κίνητρα/ Πίεση:

Προέρχονται από προσωπικές καταστάσεις. Για παράδειγμα, κάποιος σοβαρός λόγος οικονομικής φύσης, όπως υπερβολικά χρέη ή προβλήματα στο χώρο εργασίας ή ένας σοβαρός λόγος υγείας που απαιτεί υψηλές ιατρικές δαπάνες, μπορεί να ωθήσουν ένα άτομο στη διενέργεια οικονομικής απάτης. Αυτό σημαίνει πως η αρχική πρόθεση του εργαζομένου δεν ήταν η κλοπή του εργοδότη αλλά δύσκολες καταστάσεις τον

οδήγησαν σε αυτό το σημείο.

Συμπεριφορά/Εκλογίκευση:

Σημαίνει πως ο εργαζόμενος έχει βρει ένα τρόπο να αιτιολογήσει την απάτη στη συνείδησή του. Μπορεί να έχει την πεποίθηση πως οι οικονομικές του απολαβές είναι υπερβολικά χαμηλές συγκριτικά με την εργασία που προσφέρει και απλά λαμβάνει, μέσω της απάτης, το χρηματικό ποσό που θα έπρεπε κατά τη γνώμη του να πληρώνεται. Μπορεί, επίσης, να πιστεύει πως με την ενέργεια αυτή δεν βλάπτει κανέναν ή ότι πρόκειται για μια πράξη στην οποία καταφεύγουν οι περισσότεροι (Hilldonetal., 2000).

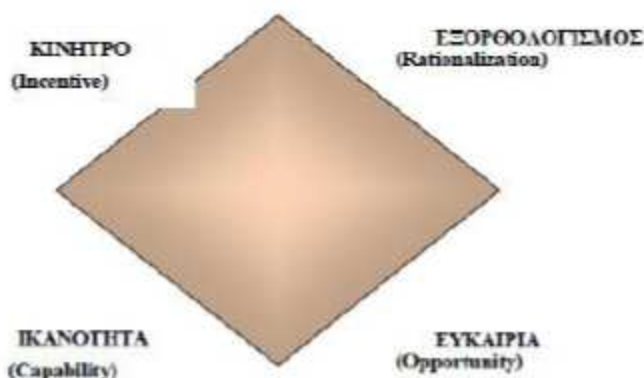

4.11 Το Διαμάντι της Απάτης

Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τέσσερα σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά ως «Διαμάντι της Απάτης».

Σύμφωνα με τον David T. Wolfe και την Dana R. Hermanson το Τρίγωνο της Απάτης για το οποίο κάναμε λόγο προηγουμένως, θα μπορούσε να ενισχυθεί με ένα τέταρτο στοιχείο. Αυτό το επιπρόσθετο στοιχείο θα ήταν ικανό να βελτιώσει τις διαδικασίες της πρόληψης αλλά και της ανίχνευσης της απάτης. Έτσι λοιπόν οι συγγραφείς προσθέτουν παράλληλα με τα κίνητρα, τις ευκαιρίες και τον εξορθολογισμό την ικανότητα του ατόμου, προκειμένου να δημιουργήσουν το επονομαζόμενο Διαμάντι της Απάτης (Fraud Diamond).

Τα τέσσερα αυτά χαρακτηριστικά σύμφωνα με τους Wolfe and Hermanson(2004), μπορούν να παρουσιαστούν ως εξής:

Πηγή: Επεξεργασία του συγγραφέα, από Wolfe and Hermanson (2004)

Πολλές απάτες δεν θα είχαν γίνει πραγματικότητα, αν δεν υπήρχαν τα κατάλληλα χαρακτηριστικά για να πραγματοποιηθεί. Τα τέσσερα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν να συνδυαστούν έτσι ώστε τα άτομα να μπορέσουν να σκεφτούν την απάτη. Η ικανότητα ενός ατόμου να ανακαλύπτει την ευκαιρία, το παράθυρο που θα του δώσει πάτημα για να διαπράξει την απάτη. Το βασικό ερώτημα που απαντάει το διαμάντι της απάτης είναι:

Πως και ποιος θα μπορούσε να μετατρέψει μια ευκαιρία για απάτη σε πραγματικότητα;

ΚΙΝΗΤΡΟ (Incentive)

Θέλω ή έχω την ανάγκη να διαπράξω την απάτη.

ΕΥΚΑΙΡΙΑ (Opportunity)

Υπάρχει μια αδυναμία στο σύστημα, την οποία το σωστό πρόσωπο θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί. Η απάτη είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί.

ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (Rationalization)

Έχω πείσει τον εαυτό μου ότι αυτή η δόλια πράξη ή συμπεριφορά μου αξίζει τους πιθανούς κινδύνους.

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ (Capability)

Διαθέτω τα αναγκαία γνωρίσματα και ικανότητες -σωστό πρόσωπο -για να πραγματοποιήσω την απάτη. Έχει αναγνωριστεί η συγκεκριμένη ευκαιρία για απάτη και μπορεί να μετατραπεί σε πραγματικότητα.

4.12 Παράγοντες Απάτης CRIME

Ο Rezaee (2005) στο έργο του *Critical Perspectives on Accounting* αναφέρεται στους πέντε βασικούς παράγοντες οι οποίοι μπορούν να ερμηνεύσουν την έννοια της απάτης επί των λογιστικών καταστάσεων, γνωστό ως μοντέλο «CRIME» (έγκλημα) από αρχικά των λέξεων: **Cooks –Recipes – Incentives – Monitoring –End Results**.

i. Cooks (Μάγειρες)

ο όρος αυτός έχει σχέση με τα πρόσωπα που ενέχονται - εμπλέκονται στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και τα οποία συνήθως είναι υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη, διευθυντές, ελεγκτές, κλπ. και στις περισσότερες των περιπτώσεων η παραποίηση γίνεται με την ενθάρρυνση, καθοδήγηση και έγκριση αυτών.

ii. Recipes (Συνταγές)

περιλαμβάνονται όλες οι μορφές που μπορεί να πάρει μια παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, είτε με παραποίηση εσόδων είτε με πληρωτέους λογαριασμούς, λίγο πιο σπάνια. Η πιο συνηθισμένη «συνταγή» παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων είναι αυτή της χειραγώγησης των κερδών (earnings management)

iii. Incentives (Κίνητρα)

Ο συγκεκριμένος παράγοντας αναφέρει τα πιο συνηθισμένα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις στην διάπραξη της απάτης. Τα κίνητρα οικονομικού επιπέδου είναι τα πιο συνηθισμένα μολονότι και άλλες μορφές κινήτρων μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο όπως για παράδειγμα τα ψυχολογικά και ιδεολογικά κίνητρα.

Η οικονομική πίεση που ασκείται στις εισηγμένες επιχειρήσεις για να επιτύχουν στο προσχεδιασμένο χρονοδιάγραμμα τις προβλέψεις που έχουν σχηματιστεί προκειμένου να επιτευχθούν τα όρια του Χρηματιστηρίου, αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη κίνητρα στην διάπραξη απάτης.

Η κατηγορία των εγωκεντρικών κινήτρων αναφέρεται στις οποιεσδήποτε πιέσεις που

ασκούνται στα άτομα της επιχείρησης προκειμένου με δόλιο τρόπο να ενισχυθεί το προσωπικό τους γόητρο. Αυτού του είδους το κίνητρο παρατηρείται κυρίως σε άτομα που διακρίνονται από επιθετική συμπεριφορά και επιθυμία να κερδίσουν μια θέση μεγαλύτερης εξουσίας μέσα στην επιχείρηση.

Τα ιδεολογικά κίνητρα είναι αυτά που ενθαρρύνουν τα άτομα να σκέφτονται ότι ο τρόπος συμπεριφοράς και ο σκοπός τους είναι ηθικά ανώτερος. Τέτοιου είδους κίνητρα εφαρμόζονται σε κορυφαία στελέχη επιχειρήσεων, τα οποία προσπαθούν να αποκτήσουν τον τίτλο του ηγέτη της αγοράς.

iv. Monitoring (Παρακολούθηση)

Ο μηχανισμός ελέγχου, είτε αυτός είναι εσωτερικός έλεγχος ή έλεγχος από εξωτερικό ελεγκτή, είναι αυτός που θα εντοπίσει την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

Μια υπεύθυνη εταιρική διακυβέρνηση αποτελούμενη από ιδιαιτέρως προσεχτικά μέλη διοικητικού συμβουλίου και επιτροπής ελέγχου, συνεπάγεται τον καθορισμό ενός κατάλληλου ελέγχου στη κορυφή της πυραμίδας της επιχείρησης δημιουργώντας ένα περιβάλλον που απαιτεί υψηλής ποιότητας χρηματοοικονομική πληροφόρηση και καμία ανοχή στην ύπαρξη παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

v. End Results (Αποτελέσματα)

Τα υψηλόβαθμα στελέχη μιας επιχείρησης τα οποία εμπλέκονται με το γνωστό «μαγείρεμα των λογιστικών βιβλίων», δέχονται διάφορες συνέπειες εξαιτίας αυτής τους της πράξης.

Κάποιες από αυτές τις συνέπειες αναφέρει και ο Rezaee παρακάτω: α) Χάνουν την αποζημίωσή τους, β) Τους ασκείται πίεση με σκοπό να υποβάλλουν την παραίτησή τους ή απολύονται, γ) διαγράφονται από τους καταλόγους της εκάστοτε Επιτροπής Ασφαλείας και δεν μπορούν να εργαστούν ξανά ως διευθυντές ή και ακόμα ως υπάλληλοι εισηγμένων επιχειρήσεων, δ) Τιμωρούνται με πρόστιμα ή φυλάκιση.

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι πολλοί είναι και οι ανεξάρτητοι ελεγκτές οι οποίοι έχουν εμπλακεί με απάτη επί των οικονομικών καταστάσεων και στους οποίους επιβάλλονται παράλληλα τόσο προσωπικές όσο και επαγγελματικές κυρώσεις

4.13 Πρόληψη της Λογιστικής Απάτης

Οι Lendez και Korevec (1999) στο έργο τους αναφέρουν ότι για να υπάρξει αποτελεσματική πρόληψη της απάτης θα πρέπει να συμβάλλει και η διοίκηση, δημιουργώντας ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου αλλά και προσλαμβάνοντας έμπιστα άτομα τα οποία και θα εκπαιδεύσει ευαισθητοποιώντας τους στο θέμα της απάτης. Τέλος, επίσης σημαντική είναι και η ανάπτυξη ενός ευκολοκατανόητου κώδικα ηθικής.

4.14 Ο Εντοπισμός Της Λογιστικής Απάτης

Όπως σημειώνουν οι συγγραφείς Lendez και Korevec στο έργο τους, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αναλογιστούν την εφαρμογή προληπτικών μέτρων για τον ευκολότερο εντοπισμό της απάτης. Οι εσωτερικοί ελεγκτές ή και άλλοι εργαζόμενοι με ανάλογες ευθύνες μπορούν να φέρουν εις πέρας τα συγκεκριμένα μέτρα. Οι διεργασίες οι οποίες μπορεί να βοηθήσουν την διοίκηση κατά τον εντοπισμό πιθανής λογιστικής απάτης περιλαμβάνουν:

- Περιοδικές αναθεωρήσεις των βιβλίων και στοιχείων για συναλλαγές που δεν βγάζουν νόημα, όπως για παράδειγμα οι καταγραφές εσφαλμένων συναλλαγών, οι συναλλαγές που κατεγράφησαν καθυστερημένα, μη υποστηριζόμενες ή μη εξουσιοδοτημένες συναλλαγές αλλά και πολυάριθμες προσαρμογές ημερολογιακών εγγραφών.
- Έρευνες επί ύποπτων δραστηριοτήτων όπως για παράδειγμα μεγάλα, ανεξήγητα και παλαιά στοιχεία για συμφωνίες, ασυνήθεις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των υπαλλήλων και των πελατών ή των επενδυτών.
- Περιοδική εφαρμογή αναλυτικών διαδικασιών για την αναζήτηση ασυνήθιστων οικονομικών τάσεων, όπως για παράδειγμα οι απροσδόκητες αυξήσεις ή μειώσεις των εξόδων, το κόστος των εκπτώσεων, των απαιτήσεων και επενδύσεων ή για αλλαγές σε δείκτες κλειδιά όπως η ανακύκλωση των αποθεμάτων και οι επιστροφές των πωλήσεων ως ποσοστό των συνολικών πωλήσεων.

4.15 Στρατηγικές Πρόληψης Και Εντοπισμού Της Λογιστικής Απάτης

Σύμφωνα με τον Rezaee(2005), οι στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της λογιστικής απάτης, προκειμένου να είναι αποτελεσματικές, πρέπει να περιλαμβάνουν τα εξής:

- **Εκτίμηση ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε απάτες (*fraud vulnerability*)**

Η παρούσα μέθοδος πρέπει να γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ η επικοινωνία μεταξύ των μελών και των εργαζομένων της επιχείρησης θα πρέπει να είναι πολυεπίπεδη καθώς διευκολύνει την ανίχνευση και την καταγγελία των δόλιων ενεργειών. Απαιτείται ακόμη, η σύσταση ενός γραφείου στο οποίο θα υποβάλλονται οι εκθέσεις παραπόνων των εργαζομένων και θα περιλαμβάνουν και παράπονα για τη διενέργεια απάτης.

- **Εξέταση (ύποπτης) ικανότητας επικράτησης σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού (*Gamesmanship*)**

Η στρατηγική αυτή αφορά στην εξέταση της ικανότητας που έχει η εταιρία να επικρατήσει έναντι του ανταγωνισμού, με τη βοήθεια των πεποιθήσεων, των αρχών και των τρόπων δράσης της. Αφορά στη συχνότητα με την οποία επανεξετάζονται οι σχέσεις που προκύπτουν μεταξύ των διοικήσεων, των ελεγκτών, της επιτροπής ελέγχου και συμβάλλει στην ενίσχυση της αξιοπιστίας του τρόπου με τον οποίο όλοι οι παραπάνω συντελούν στη σύσταση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

- **Αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση**

Η εταιρική διακυβέρνηση καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο μια επιχείρηση διέπεται από τη λογοδοσία για διαχειριστικές και οικονομικές επιδόσεις. Οι συμμετέχοντες της εταιρικής διακυβέρνησης είναι το διοικητικό συμβούλιο, η επιτροπή ελέγχου, τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης, οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι εξωτερικοί ελεγκτές, καθώς και κυβερνητικοί φορείς. Ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών θεωρείται, παραδοσιακά, ως ο σημαντικότερος για τη διαδικασία της ανίχνευσης της λογιστικής απάτης. Η εταιρική διακυβέρνηση προστατεύει τα συμφέροντα των επενδυτών, εξασφαλίζει την ακεραιότητα, ποιότητα και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, ελέγχει την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών

εσωτερικού ελέγχου και διασφαλίζει την ποιότητα των διαδικασιών εξωτερικού ελέγχου.

- **Επιτροπές ελέγχου**

Οι ευθύνες της Επιτροπής Ελέγχου αφορούν πλέον και στα συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης, στη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και στις διαδικασίες με τις οποίες διενεργείται τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος. Για το λόγο αυτό, η αξιοπιστία και η ακεραιότητα των μελών της Επιτροπής του Ελέγχου κρίνονται αναγκαία για το «χτίσιμο» της εμπιστοσύνης μεταξύ της εταιρίας και των ενδιαφερομένων για την πορεία της εταιρίας.

- **Προγράμματα πρόληψης της απάτης**

Οι επιχειρήσεις πρέπει να αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης, να δημιουργήσουν τις κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες, να τις γνωστοποιούν σε όλους όσους σχετίζονται με την επιχείρηση, να απαιτούν πλήρη συμμόρφωση σε αυτές και περιοδικά να τις αξιολογούν ως προς την αποτελεσματικότητά τους αναφορικά με την αποτροπή και τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης. Τα προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης πρέπει να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται από μια ομάδα που θα αποτελείται από εσωτερικούς ελεγκτές, ερευνητές, δικηγόρους, ανθρώπινο δυναμικό της επιχείρησης κ.ά, και να διευκρινίζεται σαφώς ότι οι πολιτικές και οι διαδικασίες πρόληψης της απάτης ισχύουν για όλους τους υπαλλήλους, ακόμα και στη διοίκηση. Αυτή η ομάδα θα πρέπει, επίσης, να υποβάλει περιοδικά έκθεση στο διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου σχετικά με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, ώστε να γίνονται οι απαιτούμενες αναθεωρήσεις.

- **Αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος**

Οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να προβαίνουν στον έλεγχο με επαγγελματικό σκεπτικισμό καθ' όλη τη διάρκεια διενέργειας του ελέγχου και να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις ενδείξεις λογιστικής απάτης, τις λεγόμενες «κόκκινες σημαίες». Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός είναι μια στάση που συνεπάγεται κριτική σκέψη και αξιολόγηση των στοιχείων του λογιστικού ελέγχου. Οι ελεγκτές πρέπει να χρησιμοποιούν τις κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και να προβαίνουν σε εξακρίβωση των συναλλαγών στις περιοχές που είναι ιδιαίτερα ευπρόσβλητες στην απάτη.

Σε γενικές γραμμές, ο ορκωτός ελεγκτής – λογιστής πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογεί τους σκοπούς, τις σκοπιμότητες και τα κίνητρα της κάθε εταιρίας και να μη μένει αποκλειστικά στις χρηματοοικονομικές αναφορές.

- **Ανεξαρτησία ορκωτού ελεγκτή – λογιστή**

Στην ελεγκτική θεωρία και πρακτική, η ανεξαρτησία θεωρείται γενικά ως ένα θέμα επαγγελματικής δεοντολογίας. Ωστόσο, το επίπεδο της ανεξαρτησίας είναι θεμελιώδους σημασίας για την ελεγκτική και αποτελεί μια κεντρική έννοιά της. Εφόσον ο ρόλος των ορκωτών ελεγκτών – λογιστών είναι να προσθέτουν κύρος και αξιοπιστία στις πληροφορίες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, οι ελεγκτές πρέπει να υιοθετούν ένα πνεύμα αμεροληψίας στη σχέση τους με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Ο ελεγκτής οφείλει να εκπληρώσει την επαγγελματική του υποχρέωση προς τους άγνωστους σε αυτόν χρήστες των εκθέσεων ελέγχου και τους γνωστούς εντολοδόχους του έργου του ακόμη κι όταν η γνώμη του είναι αντίθετη στις επιθυμίες αυτών που του ανέθεσαν το ελεγκτικό έργο. Είναι προφανές ότι η ανεξαρτησία στην ελεγκτική δεν πρέπει μόνο να φαίνεται αλλά να είναι και πραγματική.

Ένα πολύ σημαντικό θέμα που σχετίζεται με την ανεξαρτησία των ελεγκτών έχει να κάνει με τις παράλληλες παράλληλες- μη ελεγκτικές- υπηρεσίες που παρέχουν οι ελεγκτές στις ελεγχόμενες από τους ίδιους επιχειρήσεις. Όταν τα έσοδα από την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών ενός ελεγκτή προς την ελεγχόμενη επιχείρηση είναι σημαντικά, τότε ενδέχεται να δημιουργηθεί οικονομική εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη επιχείρηση, με αποτέλεσμα την πιθανή διάβρωση της ανεξαρτησίας του. Η αντίθετη άποψη, ωστόσο, ισχυρίζεται ότι η καλύτερη και βαθύτερη γνώση της επιχείρησης – πελάτη μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη, και πιο συγκεκριμένα, να υποστηρίζει και να βελτιώσει τη διαδικασία του ελέγχου.

- **Αποτελεσματικότητα εσωτερικού ελέγχου**

Από την άλλη μεριά, και ο εσωτερικός έλεγχος οφείλει να ακολουθεί πιστά το έργο του χωρίς να παρεκκλίνει ή να επηρεάζεται από τυχόν προσωπικές γνωριμίες με τη διοίκηση. Θα πρέπει να παρακολουθεί κάθε διαδικασία, από το στάδιο της παραγωγής του προϊόντος μέχρι και την τοποθέτησή του στην αγορά και τη διάθεσή του στους καταναλωτές και να επιβλέπει όλες τις συναλλαγές. Οφείλει να μπορεί να εντοπίζει τις «κόκκινες σημαίες» (*red flags*), οτιδήποτε θα μπορούσε να θέσει σε

κίνδυνο την επιχείρηση, να δίνει πλήρη και έγκαιρη αναφορά στη διοίκηση, καθώς και να προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει τις πιθανότητες εμφάνισης ή επανεμφάνισής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

5.1 Εισαγωγικά

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, στα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις σε αυτήν καθώς και τις πρακτικές παραποίησης.

5.2 Γενικά

Τα τελευταία χρόνια ένα ιδιαίτερα αυξημένο τμήμα της επιστημονικής έρευνας μελετά, αναλύει και προσπαθεί να ερμηνεύσει ένα πολύ σημαντικό θέμα για τους ανθρώπους της Ελεγκτικής και Λογιστικής και τον κόσμο των επενδύσεων και των επιχειρήσεων. Αυτό είναι το θέμα της παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων από τη διοίκηση των επιχειρήσεων.

Ο αντικειμενικός σκοπός αυτού του Κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει τα κίνητρα που ωθούν τα μέλη της ανώτατης διοίκησης των επιχειρήσεων στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων τους. (Καζαντζής, 2006)

5.3 Εννοιολογική Οριοθέτηση των Παραποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων

Δεν έχει ακόμη καθοριστεί στην διεθνή βιβλιογραφία ένας κοινά αποδεκτός ορισμός αναφορικά με την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων από τη διοίκηση της επιχείρησης και αυτό οφείλεται κυρίως στις διαφορετικές κάθε φορά ερμηνείες που παρέχονται από τους ερευνητές.

Σύμφωνα με έναν ορισμό, παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων μιας εταιρείας ορίζεται ως η προσπάθεια της διοίκησης να αυξάνει ή να μειώνει τα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρείας κατά βούληση. Είναι σημαντικό βέβαια να αναφερθεί ότι η έννοια της παραποίησης περιλαμβάνει και πρακτικές που στοχεύουν όχι μόνο να επηρεάσουν το οικονομικό αποτέλεσμα αλλά και ολόκληρη την εικόνα της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσεως.

Ακολουθώντας τη γνώμη άλλων ερευνητών παρατηρούμε ότι η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων εμφανίζεται όταν η διοίκηση εκφράζει και εφαρμόζει

την κρίση της κατά τη διαδικασία κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων με σκοπό να παραπλανήσει τους ενδιαφερόμενους χρήστες για τις πραγματικές επιδόσεις της εταιρείας. Με τον τρόπο αυτό επιχειρούν να παρουσιάσουν μια βελτιωμένη εικόνα προς τα έξω, ενώ θα έπρεπε να εστιάσουν στο να βρουν τρόπους να αυξήσουν την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεών τους με πραγματικά μέσα, μεταρρυθμίσεις και καινοτομίες. Βραχυπρόθεσμα μπορεί να έχουν επωφεληθεί πολλές επιχειρήσεις, μεσοπρόθεσμα όμως έχει αποδειχθεί ότι αργά ή γρήγορα η απάτη τους αποκαλύπτεται με αποτέλεσμα το επενδυτικό κοινό να χάσει την εμπιστοσύνη του και να επέλθει σημαντική πτώση της μετοχής της οικονομικής μονάδας.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι πολλοί είναι οι ερευνητές που έχουν υποστηρίξει ότι η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων αποτελεί την σκόπιμη μεσολάβηση της διοίκησης κατά τη διαδικασία κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων, με σκοπό να επιτύχει το προσωπικό της όφελος. Επίσης, η διοίκηση της εταιρείας παραποιεί εσκεμμένα τα αποτελέσματά της ούτως ώστε να επιτύχει το προκαθορισμένο επίπεδο προσδοκώμενων αποτελεσμάτων τα οποία μπορεί να έχουνε τεθεί από την ίδια την διοίκηση ή και από εξωτερικούς οικονομικούς αναλυτές.

Μετά από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν παρατηρηθεί τρεις βασικοί τρόποι στους οποίους στηρίζεται η διοίκηση μιας εταιρείας για να μπορεί να επηρεάζει την αξιοπιστία και την ακρίβεια των οικονομικών της αποτελεσμάτων. Αυτοί οι τρόποι ορίζονται ως κατωτέρω:

A) Η εσκεμμένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου. Παρά λοιπόν την θεσμοθέτηση των λογιστικών προτύπων και τον καθορισμό του τρόπου αντιμετώπισης των λογιστικών θεμάτων, η διοίκηση της εταιρείας τα παραβλέπει και σύμφωνα με τους δικούς της κανόνες παρουσιάζει την εικόνα που αυτή επιθυμεί. Επειδή όμως αυτή η ενέργεια αγγίζει τα όρια της απάτης, τιμωρείται όχι μόνο από τους συμμετέχοντες στην αγορά αλλά και από τα όργανα της Πολιτείας.

B) Τα κενά που εντοπίζονται από το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων σε πολλά ζητήματα. Σε περίπτωση δηλαδή που δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο πρότυπο που να καθορίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα, η δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης είναι πλέον αναπόφευκτη,

Γ) Τα περιθώρια επιλογών που τα ίδια τα πρότυπα αφήνουν κατά την αντιμετώπιση των διαφόρων θεμάτων. Πολλές φορές η διατύπωση των λογιστικών προτύπων αφήνει τεράστια περιθώρια υποκειμενισμού από την πλευρά της διοίκησης.

Τα λογιστικά σκάνδαλα της Enron, της Parmalat και της Worldcom είναι παραδείγματα ακραίων παραποιήσεων από πλευράς διοίκησης. Παρόλα αυτά, έρευνες έχουν δείξει ότι, μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων στον κόσμο διαπράττουν λογιστικές απάτες και αλλοιώσεις στα αποτελέσματά τους, με τη διαφορά ότι οι απάτες αυτές έχουν μικρότερη έκταση.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πολλών εμπειρικών ερευνών αποκαλύπτεται ότι υπάρχουν πολλοί παράγοντες που είναι δυνατόν να επηρεάσουν μια εταιρεία ώστε αυτή να ωραιοποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα. Σύμφωνα με το περιοδικό CFO Magazine (Σεπτέμβριος 1999) το 60% των οικονομικών διευθυντών έχουν δεχθεί διάφορες πιέσεις κατά καιρούς προκειμένου να επηρεάσουν τα αποτελέσματα της επιχείρησής τους. Τα κίνητρα που βρίσκει μια επιχείρηση προκειμένου να επηρεάσει τα οικονομικά της αποτελέσματα μπορεί να προέρχονται από δυνάμεις που τοποθετούνται:

- εκτός της επιχείρησης, δηλαδή από το εξωτερικό επιχειρηματικό της περιβάλλον
- λόγω συνθηκών και καταστάσεων που βρίσκονται στο εσωτερικό της περιβάλλον
- στην ίδια την διοίκηση της επιχείρησης

5.4 Κίνητρα Παραποίησης Οικονομικών καταστάσεων

Τα κίνητρα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων μπορεί να αλλάζουν από άτομο σε άτομο, όπως και από εταιρία σε εταιρία. Τα πιο βασικά κίνητρα για να ωθήσουν κάποιον να αλλάξει την υφιστάμενη οικονομική κατάσταση μιας εταιρίας είναι (Καζαντζής, 2006):

1. Κίνητρα που προέρχονται από τη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς
2. Κίνητρα που προέρχονται από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης
3. Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης
4. Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων
5. Κίνητρα που πηγάζουν από την κουλτούρα της επιχείρησης

Κίνητρα Που Προέρχονται Από Τη Λειτουργία Της Κεφαλαιαγοράς

– Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές:

Η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις ώστε να φαίνεται ότι επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα, αφού στην αντίθετη περίπτωση η αντίδραση της αγοράς θα είναι αρνητική.

– *Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο Αξιών:*

Μια επιχείρηση για να μπορέσει να αντλήσει κεφάλαια από το Χρηματιστήριο, με ευνοϊκούς γι' αυτήν όρους, θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά κέρδη και μια ανοδική τάση των βασικών οικονομικών της μεγεθών (κύκλος εργασιών, κερδοφορία κ.α.).

– *Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων:*

Πολλές επιχειρήσεις, στην προσπάθειά τους να εμφανιστούν ισχυρές στη αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται, παρουσιάζουν όσο το δυνατόν υψηλότερα τα αποτελέσματά τους και κατά συνέπεια, ισχυρότερη την οικονομική τους θέση. Άλλες επιχειρήσεις από την άλλη πλευρά, επειδή θέλουν να αποθαρρύνουν την προσέλκυση περισσότερων ανταγωνιστών στον ίδιο κλάδο, προσπαθούν να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και τις υπάρχουσες προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου.

– *Ο δανεισμός από Τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα:*

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να δανειστούν τα απαιτούμενα για τη λειτουργία και την ανάπτυξή τους ξένα κεφάλαια από τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα, πρέπει να εμφανίζουν, εκτός των άλλων, και ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές τους καταστάσεις.

– *Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων:*

Οι επιχειρήσεις αποβλέπουν κυρίως στην αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων, με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα. Γενικότερα, στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την προς τα έξω εικόνα τους, έτσι ώστε να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την εκάστοτε ακολουθούμενη επενδυτική στρατηγική.

– *Διατήρηση ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων:*

Επειδή τα ιδιαίτερα ασταθή και ευμετάβλητα αποτελέσματα φανερώνουν την ύπαρξη κινδύνου, η τιμή των μετοχών της επιχείρησης ενδέχεται να μειωθεί σε σύγκριση με την τιμή μετοχών άλλων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σταθερότητα στη διαχρονική πορεία των αποτελεσμάτων τους. Συνεπώς, μία επιχείρηση έχει

κίνητρο να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων ώστε να πετύχει μια ομαλοποιημένη εικόνα των αποτελεσμάτων αυτών.

-Μερισματική πολιτική της επιχείρησης

Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προσπαθούν να διατηρήσουν μια σταθερά αυξανόμενη μερισματική πολιτική, έτσι ώστε να διατηρήσουν τους μετόχους τους και να μην οδηγηθούν οι τελευταίοι σε πώληση μετοχών, κάτι το οποίο θα οδηγούσε σε μείωση της τιμής της μετοχής. Όταν υπάρχουν υψηλά κέρδη, η επιχείρηση προσπαθεί να τα εμφανίζει μειωμένα ούτως ώστε να δοθεί ένα μέρισμα σχετικά σταθερό και όμοιο με τα προηγούμενα χρόνια. Αντιθέτως, όταν υπάρχουν χαμηλά κέρδη, η διοίκηση τα εμφανίζει μεγαλύτερα από ότι είναι στην πραγματικότητα.

Κίνητρα Που Προέρχονται Από Συμβατικές Υποχρεώσεις Της Επιχείρησης

- Δανειακές Συμβάσεις:

Πολλές από τις συμφωνίες που συνάπτει μια επιχείρηση για τη λήψη δανείων περιέχουν όρους που τη δεσμεύουν να πραγματοποιεί συγκεκριμένα επίπεδα αποτελεσμάτων και οικονομικών δεικτών για όσο καιρό διαρκεί η εξυπηρέτηση και αποπληρωμή του δανείου. Εάν οι όροι αυτοί αθετηθούν από την πλευρά της επιχείρησης, οι δανειστές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν το επιτόκιο δανεισμού ή να ζητήσουν την άμεση αποπληρωμή. Συνεπώς κάποιες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν μεθόδους επηρεασμού, έτσι ώστε να εμφανίζουν αυξημένα αποτελέσματα και εναρμονισμένα με τους όρους της δανειακής σύμβασης.

- Οι αμοιβές της διοίκησης:

Οι επιχειρήσεις συχνά συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης, σε μια προσπάθεια να ευθυγραμμιστούν οι στόχοι της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Η πρακτική αυτή όμως δημιουργεί ισχυρά κίνητρα από την πλευρά της διοίκησης να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης ώστε να πετύχει μεγαλύτερες αμοιβές. Σε περιόδους χαμηλών κερδών αυτά επηρεάζονται προς τα πάνω, ενώ σε περιόδους όπου τα κέρδη είναι μεγαλύτερα από το ανώτατο όριο, πάνω από το οποίο δεν δίνεται επιπλέον αμοιβή, τότε τα κέρδη επηρεάζονται προς τα κάτω. Τα «επιπλέον» κέρδη, τα οποία δεν παρέχουν στη διοίκηση πρόσθετη αμοιβή στην τρέχουσα περίοδο, δεν απεικονίζονται λογιστικά και χρησιμοποιούνται στην επόμενη περίοδο.

Κίνητρα Που Σχετίζονται Με Τη Συμπεριφορά Των Μελών Της Διοίκησης

– Η διατήρηση της διοικητικής θέσης κάποιου μάνατζερ:

Η διατήρηση της θέσης μπορεί να αποτελέσει για ένα στέλεχος σημαντικό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων και αυτό γιατί η μη ικανοποιητική πορεία των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, συνήθως, οδηγεί σε αντικαταστάσεις ή και σε απολύσεις.

– Προαγωγές στην ιεραρχική πυραμίδα:

Ο συνδυασμός των προσωπικών φιλοδοξιών των στελεχών με την φιλοσοφία της επιχείρησης να επιβραβεύει όσους πετυχαίνουν τους στόχους που έχουν τεθεί μπορεί να δημιουργήσει μια κατάσταση, στην οποία είναι πιθανόν κάποιοι εργαζόμενοι να κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να προαχθούν σε μια καλύτερη θέση.

Κίνητρα Που Σχετίζονται Με Το Ρυθμιστικό Πλαίσιο Λειτουργίας Των Επιχειρήσεων

– Το ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου στον οποίο ανήκει η επιχείρηση:

Σε πολλές χώρες, και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., υπάρχουν ρυθμίσεις για σημαντικούς κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι ρυθμίσεις αυτές δημιουργούν κίνητρα στις διοικήσεις των επιχειρήσεων να επηρεάσουν τα στοιχεία του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσης προκειμένου να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών.

– Οι αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις:

Μια επιχείρηση με αρκετά υψηλά κέρδη έχει συμφέρον να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων της προκειμένου να αποφύγει την αναλυτική διερεύνησή τους από το κράτος ώστε να εξακριβωθεί η ύπαρξη ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Κίνητρο επίσης για τον επηρεασμό των οικονομικών αποτελεσμάτων τους έχουν και οι διοικήσεις των επιχειρήσεων που επιδιώκουν την είσπραξη κρατικών επιχορηγήσεων ή την αιτιολόγηση των επιχορηγήσεων που έχουν εισπράξει στο παρελθόν.

– Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων:

Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να μειώσουν όσο είναι δυνατόν τη φορολογική τους επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους. Εξασφαλίζουν, μάλιστα, με αυτόν τον τρόπο και αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

Κίνητρα Που Πηγάζουν Από Την Επιχειρησιακή Κουλτούρα

– Ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός της επιχείρησης:

Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους στόχους της κερδοφορίας, υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές που θέτουν σε κίνδυνο τη μακροχρόνια απόδοση της επιχείρησης.

– Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης:

Οι επιχειρήσεις καταρτίζουν ενίοτε μη ρεαλιστικούς ετήσιους προϋπολογισμούς και σχέδια δράσης με μοναδικό κίνητρο να δώσουν ώθηση στους μάνατζερ να πετύχουν πολύ υψηλούς στόχους. Στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει ο κίνδυνος οι διοικούντες να καταφύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων στην προσπάθειά τους να πετύχουν αυτούς τους στόχους.

5.5 Πρακτικές Παραποίησης Των Οικονομικών Αποτελεσμάτων

Λογιστική Κάθαρση

Η Λογιστική Κάθαρση ή αλλιώς Big Bath Accounting αποτελεί μια μορφή παραποίησης οικονομικών αποτελεσμάτων που εφαρμόζεται κυρίως από την διοίκηση της επιχείρησης και παρουσιάζει μειωμένα τα τρέχοντα αποτελέσματα και αυξημένα αυτά των επόμενων χρήσεων. Η μείωση των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται μέσω της αναβολής αναγνώρισης των εσόδων και κυρίως μέσω της εμφάνιση υπολογιστικών δαπανών όπως είναι οι προβλέψεις.

Συνήθως παρατηρούμε από τους ορκωτούς ελεγκτές μια αδύναμη αντίσταση απέναντι στην εφαρμογή της μεθόδου η οποία και υποθάλπεται από τους υπευθύνους της λογιστικής λειτουργίας των επιχειρήσεων. Επίσης, η συγκεκριμένη μέθοδος εφαρμόζεται από τις νέες διοικήσεις με σκοπό την συγκάλυψη των κινδύνων των προηγούμενων διοικήσεων.

Μια εναλλακτική μορφή Λογιστικής Κάθαρσης που εφαρμόζεται από τις επιχειρήσεις με σημαντικά προγράμματα αναδιοργάνωσης είναι η ακόλουθη. Αυτού του είδους οι επιχειρήσεις συνηθίζουν να εμφανίζουν μεγαλύτερα τα έξοδα που έχουν άμεση σχέση με τη δραστηριότητα τους έχοντας σκοπό να «καθαρίσουν» τις οικονομικές τους καταστάσεις και να είναι σε θέση να καταγράψουν βελτιωμένα αποτελέσματα στις επόμενες χρήσεις. Προσδοκάται ότι τόσο οι επενδυτές όσο και οι διάφοροι οικονομικοί αναλυτές δεν θα παρατηρήσουν τις ζημίες που πραγματοποιήθηκαν στη

χρήση της αναδιοργάνωσης αλλά θα εντείνουν την προσοχή τους επί των καλών προοπτικών που πρόκειται να δημιουργηθούν για τις επιχειρήσεις στο μέλλον.

Τα Λογιστικά Τεχνάσματα

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι τα ελεγκτικά σκάνδαλα που προέκυψαν στις Η.Π.Α. είναι αποτέλεσμα κακής εφαρμογής των λογιστικών προτύπων από τις επιχειρήσεις με τις πολύπλοκες χρηματοοικονομικές δομές. Λόγω αυτού είναι δυνατόν να προκληθεί διαστρέβλωση της πραγματικής οικονομικής κατάστασής τους που μπορεί να μην είναι νομικά επιλήψιμη αλλά να οφείλεται σε καταχρηστική εκμετάλλευση της ευελιξίας που αυτά παρέχουν. Έτσι λοιπόν η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων κρίνεται σκόπιμη και οι αυτουργοί αυτής επικεντρώνονται στην επίτευξη λογιστικών και όχι επιχειρηματικών σκοπών.

Η αδυναμία αυτή των λογιστικών προτύπων οφείλεται στο ότι τα πρότυπα αποτελούν κατευθυντήριες γραμμές γενικής εφαρμογής και επομένως είναι δυνατόν να εκφραστούν διάφορες ερμηνείες γι' αυτά, αφήνοντας παράλληλα πολλά περιθώρια υποκειμενικότητας αναφορικά με τις μεθόδους που θα επιλεγούν για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

Ορισμένα από τα σημαντικότερα λογιστικά τεχνάσματα που μπορεί να οδηγήσουν στην παραποίηση της πραγματικής εικόνας της επιχείρησης είναι: α) τα μεγέθη εκτός Ισολογισμού, β) τα άυλα στοιχεία ενεργητικού και η κεφαλαιοποίηση των εξόδων, γ) η διαστρέβλωση των πραγματικών εσόδων και δ) λογιστικές πρακτικές εταιριών διαδικτύου

Μεγέθη εκτός Ισολογισμού.

Πολλές επιχειρήσεις εφαρμόζοντας τις διάφορες τεχνικές δημιουργικής λογιστικής που υπάρχουν καταφέρνουν να μην αποτυπώνουν στον ισολογισμό τους ορισμένα μεγάλης αξίας πάγια στοιχεία έτσι ώστε να μην υπάρχουν μεγάλες αποσβέσεις, λιγότερα έξοδα και περισσότερα κέρδη. Ως προς το παθητικό κομμάτι της επιχείρησης, οι επιχειρήσεις αποκρύπτουν τις μακροχρόνιες υποχρεώσεις από τον Ισολογισμό. Αυτό μειώνει το βαθμό επικινδυνότητας της εταιρείας και βελτιώνει το βαθμό οικονομικής της απόδοσης, προς τους πιθανούς επενδυτές και τα πιστωτικά ιδρύματα. Έτσι, η επιχείρηση εμφανίζεται προς τα έξω ως χαμηλού κινδύνου εταιρεία, ικανή να αντλεί χαμηλού κόστους κεφάλαια και να συνάπτει επιχειρηματικά δάνεια με ευνοϊκές για αυτήν όρους.

Μια χαρακτηριστική χρησιμοποίηση στοιχείων εκτός Ισολογισμού είναι και η δημιουργία Εταιριών Ειδικού Σκοπού. Με αυτό τον τρόπο η μητρική εμφανίζεται να έχει υψηλότερο δείκτη ρευστότητας λόγω της πώλησης του παγίου, αλλά και λιγότερα έξοδα λόγω της μη διενέργειας αποσβέσεων που θα συνεπαγόταν η διατήρηση του παγίου. Αποτέλεσμα των πρακτικών που εφαρμόζουν οι εταιρίες αυτές είναι η τεχνητή διόγκωση εσόδων και κερδών και η μείωση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων σε τέτοιο βαθμό που να παρουσιάζεται η εταιρία στους εξωτερικούς της χρήστες ως χρηματοοικονομικά αξιόπιστη εταιρία.

Άυλα Στοιχεία Ενεργητικού και Κεφαλαιοποίηση Εξόδων.

Η αξία των άυλων δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί με ακρίβεια και επομένως η μέθοδος καταγραφής τους στον Ισολογισμό επιλέγεται από τα στελέχη της επιχείρησης. Ένας επιπρόσθετος τρόπος που μεταβάλλει το οικονομικό αποτέλεσμα σε μια επιχείρηση προέρχεται κυρίως από την υπερβάλλουσα κεφαλαιοποίηση των εξόδων που δεν πληρούν τα κριτήρια κεφαλαιοποίησης τους. Πρόκειται λοιπόν για έναν αριθμό λειτουργικών εξόδων τα οποία αντί να απεικονιστούν στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσεως μεταφέρονται τελικώς στον Ισολογισμό με τη μορφή δαπανών μακροπρόθεσμων αποσβέσεων.

Διαστρέβλωση Πραγματικών Εσόδων.

Πρακτική λογιστικού τεχνάσματος αποτελεί και η αναγνώριση ενός εσόδου πριν την πραγματοποίησή του. Με αυτόν τον τρόπο εμφανίζεται μια πλασματική αύξηση των εσόδων ανεξάρτητα από τις συμφωνίες στις οποίες στηρίζονται τα έσοδα.

Λογιστικές Πρακτικές Εταιριών Διαδικτύου.

Οι συγκεκριμένου είδους εταιρίες δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα λογιστικά πρότυπα με αποτέλεσμα να μην κατοχυρώνεται η συγκρισιμότητα των εταιριών από περίοδο σε περίοδο και έτσι να μην μπορεί να δημιουργηθεί μια ξεκάθαρη εικόνα στους επενδυτές σχετικά με τις πραγματικές προοπτικές της εταιρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΥΘΥΝΗ ΕΛΕΓΚΤΗ

6.1 Εισαγωγικά

Σε αυτό το κεφάλαιο, η εργασία ασχολείται με την ευθύνη του ελεγκτή, η οποία διακρίνεται σε νομική και ηθική. Η νομική διακρίνεται σε αστική, ποινική και πειθαρχική. Παρακάτω γίνεται εκτενέστερη αναφορά.

6.2 Γενικά

Τα τελευταία χρόνια η προσφυγή στα δικαστήρια είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο. Φυσικά και Νομικά Πρόσωπα προσφεύγουν στη δικαιοσύνη για να διεκδικήσουν τη ζημιά, τη βλάβη ή την ικανοποίηση της αδικίας που τους έγινε ή νομίζουν ότι τους έγινε από επιχειρηματίες ή ελεύθερους επαγγελματίες.

Ο ελεγκτής με την έκφραση αντικειμενικής και ανεξάρτητης γνώμης για την αξιοπιστία και την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης προσθέτει αξία στη σχέση ιδιοκτήτη (μετόχου) – διαχειριστή (διοίκησης) μιας επιχείρησης. Η νομική ευθύνη του ελεγκτή έναντι του πελάτη και όσων χρησιμοποιούν το τελικό προϊόν του ελέγχου, μαζί με την πειθαρχική ευθύνη του ελεγκτή αποτελούν σοβαρούς αποτρεπτικούς παράγοντες μιας τέτοιας συμπεριφοράς.

Οι νέοι επιστήμονες που εισέρχονται σήμερα στο χώρο της ελεγκτικής, οι επαγγελματίες ελεγκτές, οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές και τα εκατομμύρια των χρηστών των εκθέσεων ελέγχου πρέπει να γνωρίζουν τις νομικές και πειθαρχικές ευθύνες που συνεπάγεται η άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Ο βασικός σκοπός του Κεφαλαίου αυτού είναι να παρουσιάσει το θέμα της νομικής ευθύνης των ελεγκτών (Καζαντζής, 2006).

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις κάθε εταιρίας πρέπει να αποτυπώνουν την πραγματική της εικόνα και να μην παραπλανούν τους εξωτερικούς και εσωτερικούς χρήστες. Οι νόμιμοι ελεγκτές (ορκωτοί ελεγκτές) που αναλαμβάνουν να ελέγξουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης και να εκφράσουν τη γνώμη τους, έχουν την υποχρέωση να εκτελέσουν το έργο τους ακολουθώντας τα ΔΠΕ, την

ισχύουσα φορολογική νομοθεσία, καθώς και τους κανόνες δεοντολογικής συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου (Τσαγκλαγκάνος, 2001), όταν ο πελάτης – ελεγχόμενη εταιρία ζημιωθεί από την άσκηση των καθηκόντων του ελεγκτή έχει το δικαίωμα να προχωρήσει σε αγωγή κατά του ελεγκτή για παράβαση σύμβασης ή για δόλο ή για αμέλεια κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων.(Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

6.3 Νομική Ευθύνη

Αστική ευθύνη

Αυτή μπορεί να προσδιοριστεί ως η υποχρέωση που έχει ο κάθε επαγγελματίας να επιδεικνύει την απαραίτητη προσοχή και επιμέλεια που αναμένεται από αυτόν ως συγκεκριμένο επαγγελματία που παρουσιάζεται κατά την άσκηση του επαγγέλματος και την προσφορά υπηρεσιών του προς το κοινό. Η αστική ευθύνη ισχύει και για τη διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας.(Κάντζος και Χονδράκη, 2006)

Όσον αφορά τις αστικές ευθύνες του ελεγκτή, η ευθύνη κατά την άσκηση καθηκόντων του δεν έχει μόνο προσωπικό χαρακτήρα αλλά και συλλογικό (εταιρικό). Ευθύνεται δηλαδή χωριστά ο κάθε μέτοχος ή εταίρος, η δε ελεγκτική εταιρία θεωρείται αλληλέγγυα συνυπεύθυνη για την κάλυψη της ζημιάς. Για το λόγο αυτό στην πράξη, οι νόμιμοι ελεγκτές ή/και οι ελεγκτικές εταιρίες υποχρεούνται να έχουν ασφαλιστική κάλυψη (Άρθρο 29 παρ.5 ν. 3693/08), για την αποζημίωση οποιουδήποτε ζημιωθέντος φυσικού ή νομικού προσώπου (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μιας επιχείρησης, αναλαμβάνει ταυτόχρονα την υποχρέωση και την αντίστοιχη ευθύνη να εκτελέσει τη συμφωνηθείσα σύμβαση κατά τρόπο που αρμόζει στην επαγγελματική του ιδιότητα. Όμως, ευθύνη καταλογίζεται στον ελεγκτή μόνο όταν υπάρχει παράβαση καθήκοντος, πταίσμα και ζημία. Ο ελεγκτής έχει αναλάβει την υποχρέωση έναντι της επιχείρησης, να διεξάγει με επιμέλεια τον έλεγχο των οικονομικών της καταστάσεων. Η μη εκπλήρωση ή η πλημμελής εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής, συνιστά παράβαση των όρων της σύμβασης.

Τέλος, ενώ οι ορκωτοί λογιστές δεν εγγυώνται την ακρίβεια των μεγεθών των οικονομικών καταστάσεων θεωρούνται, όμως, υπεύθυνοι για την παραπλανητική εικόνα που μπορεί να παρουσιάζουν προς τρίτους οι ελεγχόμενες αυτές καταστάσεις.

Ο ελεγκτής εξακολουθεί να φέρει ευθύνη για την ελεγκτική εργασία του και μετά την υποβολή του πιστοποιητικού ελέγχου στη διοίκηση της επιχείρησης. Έτσι, όταν διαπιστώσει ότι, λόγω μεταγενέστερων γεγονότων, η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης δεν ήταν αυτή που απεικόνιζαν οι λογιστικές καταστάσεις, μπορεί να τροποποιήσει το περιεχόμενο του πιστοποιητικού ελέγχου. Η οποιαδήποτε τροποποίηση, δημοσιεύεται σε εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας έτσι ώστε να γίνει γρήγορα γνωστή στο ευρύ επενδυτικό κοινό.

Ειδικά για τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ισχύει η διάταξη του άρθρου 19 του Π.Δ. 226/92 σύμφωνα με την οποία:

«ο ορκωτός ελεγκτής ευθύνεται για κάθε ζημιά εκ θετικής ενέργειας ή παραλείψεως του κατά τον έλεγχο και την έκδοση του πιστοποιητικού ελέγχου εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια του ασκήσαντος τον έλεγχο και αποδεδειγμένα προκλήθηκε από τη χρήση του πιστοποιητικού ελέγχου. Η ευθύνη προς αποζημίωση δεν μπορεί να είναι ανώτερη του πενταπλασίου του συνόλου των εκάστοτε ετήσιων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου ή του συνόλου των αμοιβών του ευθυνόμενου Ορκωτού Ελεγκτή κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο».

(Καζαντζής, 2006)

Ποινική ευθύνη

Ο ελεγκτής έχει ποινική ευθύνη όταν αποσιωπά λόγο εξαίρεσης από την πραγματοποίηση του ελέγχου. Ποινική ευθύνη αντιμετωπίζει ο ελεγκτής ο οποίος κατά την άσκηση του ελεγκτικού του έργου δεν τήρησε απόλυτη εχεμύθεια απέναντι στις πληροφορίες που έλαβε από την ελεγχόμενη οντότητα.

Πιο συγκεκριμένα το άρθρο 63β του νόμου 2190/1920 ορίζει ότι ελεγκτές ανωνύμων εταιρειών του άρθρου 36 του ίδιου νόμου, καθώς και τα πρόσωπα του άρθρου 42α παρ. 5, αν από αμέλεια θεώρησαν ως νομίμως έχοντα υπολογισμό που καταρτίστηκε παρά τις διατάξεις του νόμου και του Καταστατικού, τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) ευρώ κατ' ελάχιστον ή με μία από τις ποινές αυτές. Σε περίπτωση όμως δόλου τιμωρούνται με τις ποινές του άρθρου 57. (Νόμος 2190/1920, άρθρο 63β)

Επιπλέον το άρθρο 63γ του ίδιου νόμου ορίζει ότι τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι τρεις μήνες κάθε ελεγκτής ανωνύμων εταιρειών, ο οποίος δεν τήρησε απόλυτη εχεμύθεια με όσα έχει παρατηρήσει από τη λειτουργία της ελεγχόμενης εταιρείας. Επιπρόσθετα με την ανωτέρω ποινή τιμωρείται κάθε ελεγκτής, ο οποίος δεν δήλωσε

οποιοδήποτε κόλλημα ως προς την άσκηση του ελέγχου στις περιπτώσεις όπου με την ελεγχόμενη εταιρεία έχει οποιαδήποτε σχέση εξαρτημένης εργασίας ή είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της και είχε τέτοια ιδιότητα εντός χρονικού διαστήματος δύο ετών μέχρι και την ημέρα που του ανατέθηκε ο έλεγχος των οικονομικών της καταστάσεων.(Νόμος 2190/1920, άρθρο 63γ)

Πειθαρχική ευθύνη

Πειθαρχική ευθύνη για τον ελεγκτή (Καζαντζής, 2006), η οποία και τον παραπέμπει στο πειθαρχικό συμβούλιο, στοιχειοθετείται όταν ο ελεγκτής :

- Ασκεί πλημμελώς τα καθήκοντά του
- Επιδεικνύει ανάρμοστη συμπεριφορά, στην οποία περιλαμβάνεται και η διαπραγμάτευση της ελεγκτικής αμοιβής
- Προβαίνει σε παράβαση νόμου ή κανονιστικής διάταξης ή δεοντολογικών κανόνων που αναφέρονται στον επαγγελματισμό του.

Η ποινή που μπορεί να του επιβληθεί από το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί να είναι μια απλή σύσταση, επίπληξη, πρόστιμο μέχρι 50.000, προσωρινή αναστολή άσκησης επαγγέλματος μέχρι ένα έτος ή οριστική διαγραφή από τα μητρώα του ΣΟΕΛ.

Αν διαπιστωθεί ότι στην παράβαση είχε συμμετοχή μέλος της διοίκησης της ελεγκτικής εταιρίας όπου ανήκει ο διενεργήσας τον έλεγχο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, οι κυρώσεις που προβλέπονται επιβάλλονται και κατά αυτής.

6.4 Ηθική Ευθύνη

Ο ορκωτός ελεγκτής – λογιστής έχει πέρα και εκτός από την νομική ευθύνη, και ηθική ευθύνη έναντι της κοινωνίας και των συγκεκριμένων πελατών του. Η ευθύνη αυτή επιβάλλεται από το σώμα ορκωτών ελεγκτών λογιστών με τη μορφή ενός επαγγελματικού κώδικα συμπεριφοράς προς τους πελάτες και προς τα άλλα μέλη του σώματος (Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας και Συμπεριφοράς). Αυτός ο κώδικας έχει να κάνει με την αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης την οποία επιβάλλει η κοινωνική διάσταση του επαγγέλματος. Εξυπηρετεί και το ίδιο το επάγγελμα προστατεύοντας και επενδύοντας αυτό με το κατάλληλο κοινωνικό image. Το κοινό έχει ανάγκη να εμπιστευτεί τον ορκωτό ελεγκτή ως προς την ικανότητα και τις προθέσεις του να το εξυπηρετήσει στις συγκεκριμένες ανάγκες για τις οποίες ο θεσμός του ορκωτού ελεγκτή έχει εγκαθιδρυθεί, με ευθύνη και συνέπεια προσωπική και ηθική, και όχι απλώς οικονομική.

Δεν υπάρχει συγκεκριμένος και γενικός κώδικας κοινωνικής, επαγγελματικής συμπεριφοράς και ηθικής ευθύνης, ο οποίος μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους ελεγκτές και σε όλες τις περιπτώσεις. Οι κανόνες και τα πρότυπα που εφαρμόζονται είναι αποτέλεσμα της μακροχρόνιας ενασχόλησης με το επάγγελμα καθώς, της πείρας και του χαρακτήρα του κάθε ελεγκτή.

Οι βασικές διαστάσεις μιας ηθικής συμπεριφοράς του ορκωτού ελεγκτή προς το κοινωνικό σύνολο έχουν να κάνουν με το γεγονός ότι πρέπει να είναι αντικειμενικός, εχέμυθος, δίκαιος και ικανός και να τους εξυπηρετεί στα πλαίσια των δυνατοτήτων του και σύμφωνα με το θεσμό του ανεξάρτητου ελεγκτή. Τέλος, ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να διαμορφώνει την προσωπική συμπεριφορά του και να επιβάλλει στον εαυτό του ιδιαίτερες υποχρεώσεις και επιπλέον ευθύνες προς τους πελάτες του. (Κάντζος και Χονδράκη, 2006)

6.5 Ευθύνη Ελεγκτών Διεθνώς

Το θέμα της ευθύνης των ελεγκτών για την ποιότητα του ελεγκτικού έργου είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Διεθνώς, η ευθύνη αυτή μπορεί να διακριθεί σε 3 είδη (Καραμάνης, 2008):

- a) Αστική ευθύνη (ευθύνη αποζημίωσης προς ζημιωθέντα πρόσωπα)
- b) Ποινική ευθύνη (ευθύνη για παράβαση του ποινικού δικαίου)
- c) Πειθαρχική ευθύνη (ευθύνη για παράβαση του πειθαρχικού κανονισμού που ρυθμίζει τη λειτουργία του επαγγέλματος)

Από τις 3 μορφές ευθύνης στις περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της οικονομίας της αγοράς η πλέον σημαντική είναι η αστική ευθύνη. Αυτή η ευθύνη εξακολουθεί να είναι εις ολόκληρο και σε πολλές χώρες απεριόριστη, δηλαδή δεν τίθεται περιορισμός στο ποσό που ένα πρόσωπο έχει ευθύνη αποζημίωσης. Ο νομικός Όρος «εις ολόκληρο ευθύνη» σημαίνει ότι αν για μια ζημιά σε τρίτον ευθύνονται δυο ή παραπάνω άτομα, ο ζημιωθείς μπορεί να διεκδικήσει το σύνολο της αποζημίωσης από οποιονδήποτε από τους ευθυνόμενους και άσχετα από το βαθμό εμπλοκής του καθενός.

Ο ελεγκτής συνδέεται συμβατικά για τη διενέργεια του ελέγχου μόνο με τον πελάτη του, δηλαδή το νομικό πρόσωπο της εταιρίας. Η έκθεσή του, όμως, μπορεί να χρησιμοποιείται από μια σειρά από άλλα πρόσωπα. Ως προς τα πρόσωπα προς τα

οποία ο ελεγκτής έχει πράγματι ευθύνη και την έκταση αυτής, παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα.

Όσον αφορά την ποινική ευθύνη των ελεγκτών, το θέμα αυτό ρυθμίζεται από τη νομοθεσία κάθε χώρας, με βάση το σύστημα ποινικού δικαίου που ισχύει. Σημειώνεται πάντως ότι ο νόμος Sarbanes-Oxley προβλέπει βαριές ποινικές ευθύνες για μια σειρά από πράξεις, όπως μη διαφύλαξη φύλλων ελέγχου ή καταστροφή τους κατά την διάρκεια έρευνας δικαστικών αρχών.

Τέλος, σε ότι αφορά στην πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών και τον πειθαρχικό έλεγχο, παραδοσιακά αυτό ήταν στην αρμοδιότητα των επαγγελματικών ενώσεων των ορκωτών ελεγκτών. Τελευταία χρόνια, όμως, ύστερα από κάποια ελεγκτικά σκάνδαλα έχει διαμορφωθεί μια τάση ο πειθαρχικός έλεγχος και η εποπτεία της λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος να γίνει πιο ουσιαστική και να ανατεθεί σε ανεξάρτητες αρχές.

6.6 Ευθύνη Προς Ελεγχόμενη Μονάδα

Σύμφωνα με το άρθρο 19, Ν.Δ. 226/92, ο ορκωτός ελεγκτής ευθύνεται για κάθε ζημία εκ θετικής ενέργειας ή παραλείψεως κατά τον έλεγχο και την έκδοση του πιστοποιητικού ελέγχου, εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια του ασκήσαντος τον έλεγχο και αποδεδειγμένα προκλήθηκε από τη χρήση του πιστοποιητικού.

Ένας ορκωτός ελεγκτής – λογιστής μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος έναντι των πελατών του για οποιοδήποτε από τα παρακάτω: απάτη, αμέλεια, αθέτηση συμφωνίας, εχεμύθεια και δημοσίευση και εχεμύθεια. (Κάντζος και Χονδράκη, 2006)

6.7 Ευθύνη Προς Τρίτους

Ένας τρίτος που δεν είναι μέλος των συμβαλλόμενων στο συμβόλαιο για τον έλεγχο της επιχείρησης δεν θα μπορούσε να έχει έννομο συμφέρον για ζημίες σχετικά με τον έλεγχο και κατά του ορκωτού ελεγκτή. Παρόλα αυτά, ο ελεγκτής έχει ευθύνη και προς αυτά τα άτομα σύμφωνα με τον Ν.Δ. 226/92, άρθρο 16, παρ. 2. (Κάντζος και Χονδράκη, 2006)

6.8 Ευθύνη Προς Τους Πελάτες

Η θεμελίωση της νομικής ευθύνης του ελεγκτή προς τον πελάτη του είναι η σχέση συμβολαίου μεταξύ τους. Το συμβόλαιο αυτό είναι συνήθως ιδιωτικό συμφωνητικό ή ανάθεση εντολής. Ό,τι δεν αναφέρεται στο συμβόλαιο εννοείται και στηρίζεται στην επαγγελματική κατάρτιση και ειδίκευση των ορκωτών λογιστών. Αν το συμβόλαιο δεν θέτει στον ελεγκτή την υποχρέωση να κάνει μια ορισμένη εργασία με έναν ορισμένο τρόπο, η ευθύνη του ελεγκτή προς τον πελάτη του στηρίζεται στην αμέλεια. Στην Ελλάδα είναι υποχρεωτικός ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από Ορκωτούς Λογιστές όσον αφορά τις ΑΕ και ΕΠΕ, όταν έχουν ακαθάριστα έσοδα πέρα από ένα ορισμένο ποσό.

Υπάρχει μια νοητή σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στον ελεγκτή και στον πελάτη του. Κατά την διάρκεια του ελέγχου, ο λογιστής αποκτά πολλές εμπιστευτικές πληροφορίες για τον πελάτη του. Αν αυτές οι πληροφορίες αποκαλυφθούν σε άλλους, η σχέση εμπιστοσύνης «σπάει» και ο λογιστής βρίσκεται υπόλογος απέναντι στον πελάτη του για ζημιές που προκληθήκαν από αυτή την αποκάλυψη. Σε τέτοια περίπτωση ο λογιστής υπόκειται σε πειθαρχική δίωξη από τους συναδέλφους του (Σώμα Ορκωτών Λογιστών) για παραβίαση μιας ηθικής εντολής του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας.

Πολλές φορές οι πελάτες κατηγορούν τον λογιστή για αμέλεια επειδή δεν ανακάλυψε το δόλο ή άλλες εσφαλμένες δηλώσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ωστόσο, ο λογιστής δεν είναι υπεύθυνος για αυτό σε τέτοιο σημείο. Ο πελάτης πρέπει να αποδείξει πως ο λογιστής απέτυχε να ανακαλύψει το δόλο ακριβώς επειδή επέδειξε αμέλεια. Η ύπαρξη δόλου δεν είναι εκ πρώτης όψεως απόδειξη αμελείας. Στις υποθέσεις αμελείας ο ενάγων έχει το βάρος της απόδειξης. Κατά συνέπεια, ο πελάτης πρέπει να αποδείξει την αποτυχία του ελεγκτή να ασκήσει την απαραίτητη φροντίδα και προσοχή. Στην υπεράσπισή του ο ελεγκτής μπορεί να αποδείξει πως υπήρχε «συμπερασματική αμέλεια», η οποία είναι η αμέλεια που δείχνει ο ζημιωμένος από την αμέλεια άλλου. Όταν, για παράδειγμα, ο ορκωτός λογιστής που κατηγορείται από τον πελάτη του επειδή κατά τον έλεγχο που έκανε δεν ανακάλυψε ένα λάθος στον ισολογισμό, μπορεί με τη σειρά του κι αυτός να κατηγορήσει τον πελάτη για συμπερασματική αμέλεια, επειδή δεν οργάνωσε το κατάλληλο σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Φυσικά, ο λογιστής μπορεί ακόμα να διωχθεί για βαριά αμέλεια ή δόλο. (Τσακλαγκάνος, 2005)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

7.1 Εισαγωγικά

Το 7^ο κεφάλαιο ασχολείται με ορισμένα εταιρικά σκάνδαλα που έγιναν στον Ελληνικό χώρο τα προηγούμενα χρόνια και δημιούργησαν τεράστιες ζημιές σε πολύ κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, είναι τα σκάνδαλα της ETBA, της Τράπεζας Κρήτης καθώς και της Ασπίς Πρόνοιας. Πιο αναλυτικά:

7.2 ETBA Finance

Το σκάνδαλο της ETBA Finance, αφορά μια υπόθεση υπεξαίρεσης χρημάτων, το ύψους 30 εκατομμυρίων ευρώ. Η συγκεκριμένη περίπτωση περιλαμβάνει δύο χρονικές περιόδους κατά τις οποίες εξελίχθηκαν τα γεγονότα. Η πρώτη περίοδος διήρκησε από το Σεπτέμβριο του 1996 έως τον Ιούνιο του 1999, ενώ η δεύτερη από το Φεβρουάριο του 2000 έως τον Ιανουάριο του 2002. Ουσιαστικά, κατά τη δεύτερη περίοδο έγινε και η αποκάλυψη της εν λόγω υπεξαίρεσης και η υπόθεση έλαβε το δρόμο της δικαιοσύνης

Η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης ΑΕ (ETBA) ιδρύθηκε το 1964 ως κρατική τράπεζα με στόχο τη συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας με την ενίσχυση και προώθηση δραστηριοτήτων σε κάθε τομέα της ελληνικής οικονομίας.

Η ETBA Finance ήταν θυγατρική της ETBA. Κύριο αντικείμενο της θυγατρικής ήταν η εκκαθάριση επιχειρήσεων που αντιμετώπιζαν δυσκολίες ή προβλήματα.

Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της, η ETBA Finance αναλάμβανε τη διαχείριση των διαθεσίμων των επιχειρήσεων του χαρτοφυλακίου της. Για την επίτευξη καλύτερων αποδόσεων, τα διαθέσιμα αυτά επενδύονταν σε προθεσμιακές καταθέσεις ή σε συμφωνίες επαναγοράς². Παράλληλα, τα διαθέσιμα των επιχειρήσεων του χαρτοφυλακίου της ETBA Finance διατηρούνταν σ' έναν ενιαίο τραπεζικό

---

² Ένας οφειλέτης εκδίδει ένα repos κάνοντας συμφωνία να πουλήσει χρεόγραφα σε έναν δανειστή σε μια συγκεκριμένη τιμή και ταυτόχρονα συμφωνεί να τα επαναγοράσει σε μια μελλοντική στιγμή και σε μια συγκεκριμένη τιμή. Η διαφορά μεταξύ των δυο τιμών είναι η απόδοση του δανειστή. Η διάρκεια ενός repos είναι συνήθως πολύ μικρή (από μια νύχτα έως και λίγες εβδομάδες), αν και υπάρχουν και μεγαλύτερης διάρκειας repos.

λογαριασμό με τα διαθέσιμα της ίδιας της τράπεζας. Το εισόδημα από τους αναλογούντες χρεωστικούς τόκους κατατίθετο σε δύο λογαριασμούς, ένα για τις εταιρίες υπό εκκαθάριση και ένα λογαριασμό για την ETBA Finance. Η κατανομή όμως του εισοδήματος από τόκους στους παραπάνω λογαριασμούς δεν ήταν ανάλογη, και το κέρδος ήταν μεγαλύτερο, συγκριτικά με εκείνο που θα αποκτούσαν αν επένδυαν σε κάθε λογαριασμό χωριστά.

Κατά το χρονικό διάστημα 1993-1997 τα επενδυθέντα κεφάλαια σε συμφωνίες επαναγοράς ανήλθαν σε υπέρογκα ποσά αποδίδοντας αντίστοιχα μεγάλα ποσά τόκων, λόγω των υψηλών επιτοκίων που ίσχυαν την περίοδο εκείνη στην Ελλάδα. Ωστόσο, η διαδικασία χαρακτηρίστηκε από ολοκληρωτική έλλειψη διαφάνειας. Η ETBA Finance προέβη σε σύσταση ειδικής επιτροπής για την επίβλεψη του ζητήματος. Η επιτροπή όμως αποτελούνταν από άτομα που εκτελούσαν τις παραπάνω εργασίες, νομιμοποιώντας με αυτόν τον τρόπο την όλη διαδικασία που οδήγησε στην υπεξαίρεση.

Ατασθαλίες παρουσιάστηκαν και κατά την εκκαθάριση εταιριών. Το διοικητικό συμβούλιο διενήργησε προβλέψεις για τα τέλη εκκαθάρισης, χωρίς όμως να εκδώσει τιμολόγια ή να εισπράξει το αναλογούν τέλος. Αυτό είχε άμεσα ως αποτέλεσμα να αυξηθεί το εισόδημα και ο λογαριασμός της υπό εκκαθάριση εταιρίας να χρεωθεί. Χαρακτηριστικά, το 1995, τα έσοδα από προβλέψεις ανέρχονταν σε 126 δισ. δραχμές, ενώ τα έσοδα που πραγματικά εισπράχθηκαν ήταν μόλις 20,8 δισ. δραχμές.

Επίσης, καταβάλλονταν επανειλημμένως σε ορισμένα στελέχη, αμοιβές για πλασματικές υπηρεσίες. Τα έξοδα αυτά χαρακτηρίζονταν είτε ως "μπόνους" στο προσωπικό της υπό εκκαθάριση εταιρίας είτε ως διάφορα έξοδα, χωρίς, ωστόσο, να είναι πραγματικά. Επίσης, οι ταξιδιωτικές αποζημιώσεις και οι αμοιβές των εργαζομένων της ETBA Finance ήταν ιδιαίτερα υψηλές, ενώ δεν υπήρχαν τα αντίστοιχα παραστατικά έγγραφα για να υποστηρίξουν τα έξοδα αυτά.

Η ελεγκτική εταιρία Grant Thornton το 1998, με αφετηρία την αλλαγή της διοίκησης της εταιρίας, που ήταν αποτέλεσμα της αλλαγής του επικεφαλής του αρμόδιου για την εποπτεία της Υπουργείου, διεξήγαγε μια ειδική έρευνα για την ETBA Finance που αφορούσε την περίοδο 1993-97, κατ' εντολή της νέας διοίκησης.

Η ελεγκτική εταιρία διαπίστωσε ότι υπήρχαν περιπτώσεις εργαζομένων που είχαν προαχθεί σε δύο ή τρία επίπεδα στη διοικητική ιεραρχία, μέσα σε ένα οικονομικό έτος, και ελάμβαναν τα οφέλη από όλα τα επίπεδα θέσης, χωρίς όμως να διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα. Η έκθεση της ελεγκτικής επεσήμανε τις αδυναμίες του

Εσωτερικού Ελέγχου και την έλλειψη στοιχειωδών κανόνων λειτουργίας της εταιρίας. Έμφαση δόθηκε στην ανάγκη περιγραφής των αρμοδιοτήτων του κάθε μέλους του προσωπικού, έτσι ώστε τα καθήκοντα και οι ρόλοι να είναι σαφώς καθορισμένα και εγγράφως διατυπωμένα. Επιπλέον, θα έπρεπε η ολοκλήρωση μιας συναλλαγής να γίνεται από διαφορετικά πρόσωπα, ώστε να διευκολύνονται οι διαδικασίες ελέγχου. Μέχρι τότε, η εκτέλεση και ο έλεγχος μιας πράξης γινόταν στην εταιρία από το ίδιο άτομο, γεγονός που δημιουργούσε πολλούς κινδύνους για τη διάπραξη απάτης. Η ελεγκτική εταιρία είχε εκφράσει τους φόβους της για το ότι οι οργανωτικές αδυναμίες της εταιρίας θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε έκνομες ενέργειες και κατ' επέκταση να ζημιώσουν σημαντικά την εταιρία.

Παρά τις συγκεκριμένες διαπιστώσεις και προτάσεις που περιλαμβάνονταν στην έκθεση των Ελεγκτών, σχετικά με το πλαίσιο ελέγχου των διαθεσίμων, τις αδυναμίες των διαδικασιών Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρίας και την έλλειψη της αποτελεσματικής οργάνωσης, δεν ελήφθησαν μέτρα για την αποφυγή του οικονομικού σκανδάλου που ξεσκεπάστηκε στις αρχές του 2002, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης της ETBA Bank και ανέρχονταν σε ένα ποσό της τάξης των €32 εκατ.

Η απάτη εξελίχτηκε σε δύο συγκεκριμένα στάδια. Στο πρώτο, υπήρχε διαρκής και αλματώδης άνοδος στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Στο δεύτερο, υπήρξε η κάμψη του χρηματιστηρίου και η ραγδαία πτώση των τιμών των μετοχών.

Τα βασικά πρόσωπα που εμπλέκονταν ήταν στελέχη της ETBA Finance και άτομα που προέρχονταν από τον χρηματοπιστωτικό και χρηματιστηριακό χώρο. Ο μηχανισμός της απάτης, στην πρώτη φάση, είχε ως εξής:

- Η ETBA Finance εμφανίζονταν να κάνει τοποθετήσεις σημαντικών χρηματικών ποσών σε συμβάσεις επαναγοράς (Repo's), με μεγάλη εμπορική τράπεζα με τα συνήθη επιτόκια που ήταν υψηλά εκείνη την εποχή.
- Οι συμβάσεις αυτές όμως ήταν πλαστές και τα χρήματα δεν τοποθετούνταν σε Repo's. Τα χρήματα διοχετεύονταν από φυσικά πρόσωπα σε χρηματιστηριακή εταιρία για αγορά μετοχών.
- Οι «πελάτες» της χρηματιστηριακής εταιρίας που έκαναν αυτές τις επενδύσεις σε μετοχές, ανήκαν όλες σε ένα Profit Center, συγκεκριμένης ΕΛΔΕ.

- Λόγω της αλματώδους ανόδου των τιμών των μετοχών και των σημαντικών ποσών που επενδύονταν, τα ποσά που κέρδισαν όσοι συμμετείχαν στην απάτη, κατά την περίοδο ανόδου του χρηματιστηρίου ήταν κολοσσιαία.
- Αυτά τα ποσά όμως ποτέ δεν υπολογίστηκαν, δεν θεωρήθηκαν σαν προϊόν απάτης από νομική άποψη και δεν απαγγέλθηκαν κατηγορίες για τα πρόσωπα που εμπλέκονταν. Αυτό συνέβη, επειδή όσοι συμμετείχαν στην απάτη, με τη λήξη των πλαστών συμβάσεων Repo's, εμφανίζονταν ότι κατέθεταν στην ETBA Finance τις αποδόσεις τους (τόκους) που ήταν όμως ελάχιστες σε σχέση με τα ποσά που αυτοί αποκόμιζαν από τις αγοραπωλησίες μετοχών.
- Έτσι δεν προέκυπτε "ζημιά για το δημόσιο", με το ατελές νομικό πλαίσιο που ισχύει στη χώρα, αφού η ETBA Finance συνέχισε να κατέχει το κεφάλαιό της και να εισπράττει και τόκους των Repo's.

Στη δεύτερη φάση που υπήρξε ραγδαία μείωση των τιμών των μετοχών, ο "πελάτης" της ΕΛΔΕ ήταν μόνο ένας, και συγκεκριμένα μια γηραιά κυρία, και ο μηχανισμός ήταν παρόμοιος:

- Είχαν θεσμοθετηθεί μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου για τη λειτουργία των χρηματιστηριακών εταιριών που έθεταν ορισμένους φραγμούς στο καθεστώς αδιαφάνειας που επικρατούσε. Έτσι, μεταξύ των άλλων έπρεπε να τηρούνται μητρώα για τους πελάτες, οι ταμειακές κινήσεις να γίνονται μέσω τραπεζικών λογαριασμών, κτλ.
- Συνεχίστηκε η διαδικασία έκδοσης πλαστών Repo's, αλλά τώρα για τα χρήματα της ETBA Finance εκδίδονταν επιταγή στο όνομα της γηραιάς κυρίας, η οποία καταθέτονταν σε μεγάλη εμπορική τράπεζα. Από εκεί με έμβασμα τα ποσά μεταφέρονταν από το όνομα της γηραιάς κυρίας στη χρηματιστηριακή εταιρία και διαθέτονταν για την αγορά μετοχών. Το προϊόν από την πώληση των μετοχών διαβιβάζονταν σε άλλη χρηματιστηριακή εταιρία και από εκεί στα άτομα που συμμετείχαν στην απάτη.
- Επειδή όμως οι μετοχές απαξιωνόνταν, το προϊόν από την πώληση τους, δεν έφτανε πλέον να καλύψει ούτε το κεφάλαιο των πλαστών Repo's. Έτσι ο κύριος εγκέφαλος της απάτης ρευστοποίησε το χαρτοφυλάκιο που υπήρχε, πήρε τα χρήματα και εξαφανίστηκε. Ποτέ δε συνελήφθη και δε δικάστηκε. Αυτοί που οδηγήθηκαν στα δικαστήρια, άλλοι εμπλέκονταν πράγματι στην απάτη και πολλοί δεν εμπλέκονταν, όπως αποδείχτηκε από τις αθωωτικές

αποφάσεις του εφετείου. Άλλοι που συμμετείχαν στη διαδικασία του παράνομου πλουτισμού στην πρώτη φάση της απάτης, ποτέ δεν οδηγήθηκαν στη δικαιοσύνη.

Το ερώτημα και σε αυτή την απάτη είναι: «Ποιός είναι ο ρόλος και ποιά η αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών;». Για άλλη μια φορά το σύστημα αποδείχτηκε αναποτελεσματικό διότι:

- Το πολιτικό σύστημα διατηρούσε "ημέτερους" σε καίρια πόστα κρατικών επιχειρήσεων. Όταν άλλαζαν οι υπουργοί, απλά άλλαζαν οι διοικήσεις, ενώ οι άνθρωποι του εσωτερικού μηχανισμού των εταιριών παρέμεναν οι ίδιοι και οι νέες διοικήσεις σε σύντομο χρόνο τα «έβρισκαν» μαζί τους.
- Εσωτερικός Έλεγχος με την ουσιαστική έννοια ποτέ δεν υπήρξε, παρότι η εταιρία ήταν θυγατρική τράπεζας που θεωρητικά τουλάχιστον διέθετε «επιθεώρηση». Η ανυπαρξία Εσωτερικού Ελέγχου, δεν ήταν ζήτημα έλλειψης τεχνικών προϋποθέσεων, αλλά βασικό στοιχείο μιας φαύλης διαχείρισης του δημόσιου πλούτου από τις «ηγετικές ελίτ» της χώρας.
- Ο Ορκωτός Ελεγκτής της ETBA Finance ήταν και Ελεγκτής της ΕΛΔΕ που συμμετείχε στην απάτη. Σε φυλάκιση καταδικάστηκε και ο Ορκωτός Ελεγκτής της εταιρίας, με παράλληλη αναφορά του από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών στην Πειθαρχική Επιτροπή.
- Η δικαιοσύνη από την άλλη πλευρά και οι διωκτικοί μηχανισμοί προέκυψε ότι ήταν αναποτελεσματικοί. Ο βασικός υπεύθυνος της απάτης διέφυγε με τα κλοπιμαία, όσοι κέρδισαν υπερβολικά χρήματα στην πρώτη φάση και δεν συμμετείχαν στη δεύτερη δεν παραπέμφθηκαν καν στο δικαστήριο και καταδικάστηκαν πρωτόδικα πολλοί αθώοι όπως αποδείχτηκε από τις αποφάσεις του εφετείου. Οι δίκες που έγιναν και οι πρωτόδικες αποφάσεις, πιο πολύ σχετίζονταν με αντιθέσεις οικονομικού χαρακτήρα μεταξύ μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων, παρά με την απονομή δικαιοσύνης.

Ουσιαστικά, η περίπτωση ανέδειξε ότι τα θεμέλια στα οποία στηρίζονταν το επάγγελμα των Ορκωτών Ελεγκτών ήταν αρκετά σαθρά. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

Το δρόμο της φυλακής πήραν τέσσερα άτομα για το οικονομικό σκάνδαλο με την ETBA Finance. Έξι χρόνια μετά την αποκάλυψη της υπεξαίρεσης, ύψους 30 εκατομμυρίων ευρώ, σε βάρος της εταιρίας και του Ελληνικού Δημοσίου, αλλά και

την αναστάτωση που αυτή είχε προκαλέσει στο χρηματοπιστωτικό χώρο και στο ελληνικό Κοινοβούλιο, η υπόθεση «σφραγίστηκε» με μια σημαντική απόφαση της Δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα, μετά από ακροαματική διαδικασία 8 μηνών στο Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων, βγήκε απόφαση για ισόβια δεσμά για 3 άτομα, ποινές φυλάκισης από 20 μήνες έως κάθειρξη 11,5 ετών, αλλά και 3 αθώοι. Οι κατηγορούμενοι βρέθηκαν αντιμέτωποι με κατηγορίες, ανάμεσα στα άλλα, για πλαστογραφία», «απάτη», «υπεξαίρεση» και «ξέπλυμα βρόμικου χρήματος», σε συνδυασμό με τις επιβαρυντικές περιστάσεις του νόμου 1608/50 περί καταχραστών του Δημοσίου.

Το ύψος της υπεξαίρεσης κατατάσσει την υπόθεση ως τη σημαντικότερη μετά το σκάνδαλο Κοσκωτά.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στο στήσιμο του "κόλπο γκρόσο" έπαιξαν τα τρία από τα πέντε πρώην στελέχη της ETBA Finance, τα οποία, έχοντας την ευθύνη για τις επενδύσεις των διαθεσίμων της εταιρίας, αντί να τοποθετούν τα ποσά σε repo's ή ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, διαδικασία που προβλεπόταν από τη νομοθεσία, τα επένδυσαν στο Χρηματιστήριο. Για την υλοποίηση του "μεγάλου κόλπου" τα κεφάλαια τοποθετούνταν σε τραπεζικό λογαριασμό που δεν ήταν της εταιρίας και στη συνέχεια σε κωδικό της χρηματιστηριακής εταιρίας ΑΒΑΞ ΕΛΔΕ.

Από την έρευνα που διενήργησε το ΣΔΟΕ διαπιστώθηκε ότι δικαιούχος του τραπεζικού λογαριασμού στον οποίον κατατίθενται τα διαθέσιμα κεφάλαια της ETBA Finance ήταν μια υπέργηρη, 92 ετών τότε και σήμερα αποβιώσασα, γιαγιά ενός εκ των βασικών κατηγορουμένων, ο οποίος μάλιστα είχε προφυλακιστεί για την εμπλοκή του στην υπόθεση.

Και ενώ όλα αυτά συνέβαιναν σε βάρος της εταιρίας και του ελληνικού Δημοσίου, η ETBA Finance δεν είχε ιδέα, καθώς το κύκλωμα φρόντιζε να εκδίδει πλαστά αποδεικτικά από τα οποία ψευδώς προέκυπτε ότι τα διαθέσιμά της κατατίθενται σε τράπεζα, η οποία δήθεν προσέφερε προνομιακές καταθέσεις με υψηλά επιτόκια.

Κεντρικό ρόλο στο παράνομο κύκλωμα φέρεται να έπαιξαν τα τρία στελέχη της ETBA Finance που οδηγήθηκαν στη φυλακή, οι Σπυρίδων Στεφανάτος, Γεωργία Σμπαρούνη και Δημήτριος Φραγκοδημητρόπουλος, μαζί με το χρηματιστή Γεώργιο Δημητριάδη. Ο τελευταίος μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου εξαφανίστηκε και ως σήμερα είναι φυγόδικος. Την άγουσα για τον Κορυδαλλό πήρε και ο συνεργάτης της ΕΛΔΕ Δημήτρης Καμπανέλλης. (Τσώλη, 2008)

7.3 Τράπεζα Κρήτης

Το σκάνδαλο της Τράπεζας Κρήτης είναι συνώνυμο με το σκάνδαλο Κοσκωτά. Το σκάνδαλο Κοσκωτά αφορούσε ένα μεγάλο πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο το οποίο κυριάρχησε στην ελληνική πολιτική σκηνή κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Κεντρικό πρόσωπο του σκανδάλου υπήρξε ο τραπεζίτης Γιώργος Κοσκωτάς, πλην όμως ενεπλάκησαν σ' αυτό και κορυφαία κυβερνητικά στελέχη της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Η αφετηρία του σκανδάλου ήταν οι επιχειρηματικές δραστηριότητες του Γιώργου Κοσκωτά.

Ο Κοσκωτάς γεννήθηκε στην Αθήνα το 1953, με καταγωγή από τον Ασπρόπυργο Αττικής. Το 1970 μετανάστευσε στην Αμερική και επέστρεψε στην Ελλάδα στα τέλη της ίδιας δεκαετίας (Διγκαβές, 1993). Κατά την παραμονή του στην Αμερική κατηγορήθηκε για πάνω από 60 αδικήματα, η πλειονότητα των οποίων αφορούσαν πλαστογραφίες και γενικότερα πράξεις απάτης. (Demetriou, 1996)

Τον Ιούλιο του 1979, ο Κοσκωτάς επέστρεψε στην Ελλάδα και άρχισε να εργάζεται στο οικονομικό τμήμα της Τράπεζας Κρήτης. Ένα χρόνο μετά, ανέλαβε Διευθυντής Συναλλάγματος της τράπεζας, παρ' ότι ήταν μόλις 25 ετών.

Το 1981, προήχθη σε αναπληρωτή προϊστάμενο του τμήματος λογιστικής, αλλά ταυτόχρονα ανέλαβε και την εκτέλεση των καθηκόντων του ίδιου τμήματος. Βάσει των καθηκόντων του ήταν σε θέση να αναλαμβάνει, με προσωπική του ευθύνη, τη μεταφορά χρημάτων στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό ως νόμιμος αντιπρόσωπος της Τράπεζας. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

Μέσω της κατάχρησης μεγάλων χρηματικών ποσών από τα αποθεματικά της Τράπεζας μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα κατάφερε να αποσπάσει το 95% των μετοχών της Τράπεζας. Οι λογιστικές παρατυπίες υπεξαίρεσης δεν αποκαλύφθηκαν άμεσα. Στη συνέχεια και σε ηλικία μόλις 31 ετών, έγινε πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, καθώς και εκτελεστικός διευθυντής της τράπεζας, αποκτώντας έτσι τον καθολικό έλεγχο της Τράπεζας Κρήτης. Ο Κοσκωτάς, θέλοντας να αποτρέψει κάποια τυχόν διαρροή, προχώρησε σε μια σειρά προσλήψεων και τοποθέτησε άτομα της απόλυτης εμπιστοσύνης του σε νευραλγικές θέσεις. (Dermitzakis, 1999)

Συνολικά, ο Κοσκωτάς κατάφερε να υπεξαίρεσει ένα σημαντικό ποσό που υπολογίζεται ότι άγγιξε τα 30.718.190 δολάρια. Οι λογιστικές παρατυπίες και

πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίηση αυτών των ενεργειών, κατάφεραν να συγκαλύψουν τις πράξεις υπεξαίρεσης για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα.

Στα τέλη του 1984, η Τράπεζα Κρήτης διατίθεται προς πώληση έναντι του ποσού των 9 εκατομμυρίων δολαρίων. Ο Κοσκωτάς κατάφερε τότε προς έκπληξη όλων να αγοράσει το 95% της Τράπεζας, κανένας όμως δεν διερεύνησε την πραγματική πηγή των χρημάτων. Όπως αποδείχθηκε αργότερα ο Κοσκωτάς αγόρασε την Τράπεζα στην οποία εργαζόταν, με χρήματα της ίδιας της Τράπεζας. Σταδιακά αύξησε τη δύναμη του και στα 34 του χρόνια έφτασε να έχει στη κατοχή του εκτός της Τράπεζας Κρήτης, την εκδοτική εταιρία Γραμμή Α.Ε. η οποία περιελάμβανε 5 περιοδικά 3 εφημερίδες και 1 ραδιοφωνικό σταθμό και ήταν και μεγαλομέτοχος της ποδοσφαιρικής ομάδας του Ολυμπιακού. Ο εκδοτικός κολοσσός που είχε δημιουργήσει ο Κοσκωτάς υπήρξε κομβικό σημείο της ανεξέλεγκτης πορείας του και μετέπειτα της αποκάλυψης του σκανδάλου. Η δύναμη της ενημέρωσης είχε περάσει στα χέρια του και η τότε κυβέρνηση έβλεπε στο πρόσωπό του ένα πανίσχυρο εκδότη που της παρείχε στήριξη, με αντάλλαγμα τη πολιτική κάλυψη των δραστηριοτήτων του.

Όταν τον 1987 η Τράπεζα της Ελλάδος αποφάσισε τον έλεγχο διαφόρων υποκαταστημάτων της Τράπεζας Κρήτης, οι συναλλαγές που αφορούσαν λογαριασμούς εταιριών που στον Κοσκωτά, κίνησαν υποψίες. Υπό τον κίνδυνο να διενεργηθεί έλεγχος στο λογιστήριο της Τράπεζας ο Κοσκωτάς αντικατέστησε ορισμένα από τα έγγραφα με πλαστά με τη βοήθεια ατόμων του λογιστηρίου.

Το 1988, ανέθεσε σε ένα από τα ανώτερα στελέχη της Τράπεζας να παραδώσει, στους ορκωτούς ελεγκτές Τράπεζα της Ελλάδος, δύο φωτοαντίγραφα πλαστογραφημένων από τον ίδιο επιστολών, στα αγγλικά με ημερομηνία 26 Μαΐου. Οι επιστολές απευθύνονταν στον ίδιο και αφορούσαν πίστωση δεκάδων εκατομμυρίων δολαρίων. Η μια εκ των δύο επιστολών είχε ως αποστολέα γνωστή επενδυτική εταιρεία στη Νέα Υόρκη και η άλλη την Τράπεζα Irving Trust Company, στις ΗΠΑ. Με αυτό τον τρόπο, θεώρησε ότι είχε καλύψει τα ίχνη του και ήταν σε θέση να συνεχίσει τις παράνομες δραστηριότητές του, καθώς οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν είχαν ανιχνεύσει τα πλαστά έγγραφα. Στην πραγματικότητα, τα έγγραφα αυτά που αποδείκνυαν ότι τα χρήματα καταβάλλονταν σε λογαριασμούς του, δεν θα μπορούσαν εύκολα να προσπελαστούν από τους ελεγκτές της Τράπεζας της Ελλάδος, εν όψει της

νομοθεσίας που ίσχυε περί εμπιστευτικότητας και προστασίας του απορρήτου των τραπεζικών λογαριασμών.(Δερμιτζάκης, 1999)

Καθοριστικά στοιχεία για τη διάπραξη της απάτης ήταν:

- η αρχιτεκτονική των λογιστικών πληροφοριακών συστημάτων. Σύμφωνα με τα πληροφοριακά συστήματα λογιστικής εκείνης της περιόδου, κάθε υποκατάστημα τράπεζας αποτελούσε μία αυτόνομη λογιστική οντότητα και τηρούσε τα δικά του βιβλία, αν και οι λογιστικές πράξεις μπορεί να επηρέαζαν δύο ή περισσότερα υποκαταστήματα. Έτσι, οι πράξεις αυτές δεν μπορούσαν να ελεγχθούν διεξοδικά, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στους διεταιρικούς λογαριασμούς.
- το ασταθές οικονομικό περιβάλλον. Με την κατάρρευση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών της Bretton Woods τον Αύγουστο του 1971 και οι διαδοχικές κρίσεις πετρελαίου που ακολούθησαν τη δεκαετία του 1970 είχαν σημαντική επιρροή στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα επιτόκια. Αυτό οδήγησε σε συνεχείς υποτιμήσεις της δραχμής, γεγονός που δημιούργησε κλίμα ανασφάλειας για όσους συμμετείχαν στο διεθνές εμπόριο και σημαντικές ευκαιρίες κέρδους για όσους είχαν μακροπρόθεσμες θέσεις συναλλάγματος.
- ανάληψη εκτελεστικών και παράλληλα ελεγκτικών καθηκόντων. Διατηρώντας τον άμεσο και αποκλειστικό έλεγχο στις βασικές λειτουργίες της τράπεζας, όπως τη λογιστική παρακολούθηση του συναλλάγματος, αλλά και την εποπτεία των καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος, μπόρεσε να εκπληρώσει τους στόχους του, μεταφέροντας ποσά συναλλάγματος σε λογαριασμούς τραπεζών του εξωτερικού, στο όνομα συγγενικών του προσώπων.
- ασυμφωνία του δοσοληπτικού λογαριασμού μεταξύ του κεντρικού καταστήματος και των υπόλοιπων καταστημάτων, ο οποίος εμφανίζονταν με μεγάλα χρεωστικά υπόλοιπα. Όλες οι εμπορικές τράπεζες της εποχής λόγω αδυναμιών στα μηχανογραφικά τους συστήματα αντιμετώπιζαν προβλήματα στη συμφωνία αυτού του λογαριασμού. Το γεγονός αυτό το αξιοποίησε κατάλληλα ο Κοσκωτάς υπεξαιρώντας χρήματα με συνεχή χρέωση τού δοσοληπτικού λογαριασμού, κάτι το οποίο δεν προκάλεσε αρχικά καμία

υποψία λόγω του γενικότερου προβλήματος που αντιμετώπιζαν τότε όλες οι εμπορικές τράπεζες.

Μετά την αποκάλυψη της απάτης, ακολούθησε δίκη η οποία διενεργήθηκε από το Ειδικό Δικαστήριο που αποτελείτο από 13 δικαστές του Αρείου Πάγου, διήρκησε 10 μήνες και αποκαλέστηκε ως η πιο σημαντική δίκη όλων των εποχών. Ο Κοσκωτάς καταδικάστηκε με 25ετή ποινή κάθειρξης για μια πληθώρα κακουργημάτων ως διευθύνων σύμβουλος της Τράπεζας Κρήτης, συμπεριλαμβανομένης της κατάχρησης των πολλών εκατομμυρίων, της πλαστογραφίας και της παρακώλυσης του έργου της δικαιοσύνης. Όμως στις 16 Μαρτίου 2001, και αφού ο κατηγορούμενος εξέτισε 12 χρόνια από την ποινή του, αφέθηκε ελεύθερος με υπ' όρο απόλυσης. Ένα ελαφρυντικό παράγοντα που έλαβε υπόψη το πενταμελές εφετείο για την ποινή που του επιβλήθηκε, ήταν η μεταμέλεια του. Ο ορκωτός ελεγκτής της Τράπεζας Κρήτης καταδικάστηκε σε δωδεκάμισι χρόνια κάθειρξης και εκδιώχθηκε από το Σώμα Ορκωτών Λογιστών για ανάρμοστη συμπεριφορά. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

Η περίπτωση της Τράπεζας Κρήτης, συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος, τις αντιθέσεις μεταξύ ισχυρών επιχειρηματικών συμφερόντων και την απουσία στοιχειωδών μηχανισμών ελέγχων στο ζωτικό, μάλιστα, χώρο των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι πιο πολλές απάτες είναι στη βάση τους απλές. Αυτοί που τις σχεδιάζουν είναι σαν τους ταχυδακτυλουργούς που ξεγελούν το ακροατήριο με απλά στην ουσία "τεχνάσματα". Αναλυτικά:

- Ο Κοσκωτάς όπως αποδείχθηκε αγόρασε την Τράπεζα στην οποία ήταν υπάλληλος, με τα λεφτά της ίδιας της τράπεζας.
- Οι πολιτικοί συνωστίζονταν γύρω από το νέο αστέρι το οποίο προέκυψε από το πουθενά και το οποίο δημιουργούσε ένα μύθο γύρω από το όνομά του, αξιοποιώντας το σύστημα των μέσων ενημέρωσης.
- Προβεβλημένα πρόσωπα κάθε κατηγορίας συνέρρεαν σαν το μελίτσι κοντά του, προκειμένου να επωφεληθούν από τα χρήματα που αυτός σκόρπιζε ασύστολα.
- Οι «λογαριασμοί δικτύου», δηλαδή ακαθάριστοι λογαριασμοί στο ενεργητικό τεράστιου ύψους, κάτι αδιανόητο με τα σημερινά δεδομένα, ήταν σύνηθες φαινόμενο για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας και αποτελούσαν φυσικό παράγοντα διασπάθισης της περιουσίας των Τραπεζών.

- Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές προφανώς λειτουργούσαν για λογαριασμό του «αφεντικού» και όχι του οργανισμού που ήλεγχαν.
- Οι Εξωτερικοί Έλεγχοι, περιλαμβανομένων των ελέγχων της Τράπεζας της Ελλάδος και των Ορκωτών Ελεγκτών, αποδείχθηκαν ανεπαρκείς.
- Η αποκάλυψη του σκανδάλου προέκυψε, κυρίως, επειδή υπήρξε μεταβολή των πολιτικών συσχετισμών παρά χάρη της ικανότητας των ελεγκτικών μηχανισμών. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

7.4 Ασπίς Πρόνοια

Η περίπτωση της εταιρείας «Ασπίς Πρόνοια» αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εγχώρια οικονομικά σκάνδαλα. Η ίδρυση της Ασπίς Πρόνοια πραγματοποιήθηκε το 1944 (Ασπίς Πρόνοια, 2018). Το 1945 ξεκινά η λειτουργία της εταιρείας, η οποία εκδίδει το πρώτο ομαδικό ασφαλιστήριο Ζωής στην Ελλάδα. Το 1952 επιχειρεί την πρώτη συστηματική αναβίωση των ασφαλίσεων Ζωής, ενώ το 1953 προχωρά στην εξαγορά της ασφαλιστικής εταιρίας Πατρίς και ανάληψη της αντιπροσωπείας της αγγλικής Sun Insurance Company για δραστηριοποίηση στις θαλασσοασφάλειες. Το 1956 Ασπίς Πρόνοια και Πατρίς συγχωνεύονται, ενώ το 1957 αναλαμβάνει την κάλυψη των ασφαλιστικών αναγκών της τότε νεοϊδρυθείσας Ολυμπιακής Αεροπορίας. Το 1969 εκδίδεται από την εταιρεία το πρώτο αστρασφαλιστήριο στην παγκόσμια ιστορία. Το 1971 Ασπίς και Insurance Company of North America ιδρύουν από κοινού την Interamerican Ζωής, ενώ το 1973 η Ασπίς αποχωρεί από το μετοχικό σχήμα της Interamerican Ζωής μεταβιβάζοντας το μερίδιό της στην INA. Το 1989, ο ολλανδικός χρηματοασφαλιστικός Όμιλος Aegon αποκτά το 40% των μετοχών της Εταιρείας.

Το 1990 αρχίζει η δόμηση του Ομίλου Ασπίς. Ιδρύονται σταδιακά η Ασπίς Πρόνοια Ζημιών, η Ασπίς Πρόνοια Αμοιβαίων Κεφαλαίων, η ASPIS BANK και η Ασπίς Χρηματιστηριακή. Το 1993 η Ασπίς εξαγοράζει το μετοχικό πακέτο που κατείχε η Aegon. Το 1994 ιδρύεται η Ασπίς Επενδυτική, με τις δύο εταιρείες να εισάγονται το 1995 στο Χρηματιστήριο. Το 1997 εξαγοράζεται η Λαϊκή Ζωής και ενσωματώνεται στην Ασπίς Πρόνοια. Το 1999 εξαγοράζονται εταιρίες Γκκοταέρ Ελλάς, Nordstern Colonia Hellas, Nordstern Colonia Hellas Life και η Commercial Union Life A.E.A.Z. Το 2001 ιδρύεται η Ασπίς Εστία, ενώ το 2002 εξαγοράζεται το δίκτυο λιανικής τραπεζικής της ABN Amro στην Ελλάδα. Η Ασπίς Πρόνοια απορροφά την Ασπίς

Επενδυτική. Έξι ασφαλιστικές του Ομίλου ενοποιούνται σε μία υπό την ονομασία COMMERCIALValue A.A.E. Ιδρύεται η AspisLeasing. Το 2003 ιδρύονται εταιρίες AspisCredit και AspisRealEstate. Εξαγοράζεται, παράλληλα, το δίκτυο λιανικής τραπεζικής στην Ελλάδα της Grindlays Bank. Το 2004 Ασπίς ΑΕΔΑΚ και ABN Amro ΑΕΔΑΚ συγχωνεύονται υπό την επωνυμία Aspis International ΑΕΔΑΚ. Η Ασπίς Πρόνοια γιορτάζει τα 60 χρόνια συνεχούς λειτουργίας της και γίνεται από τις μακροβιότερες ασφαλιστικές εταιρίες στην Ελλάδα.

Η εταιρία, από το 2000 δεν επένδυε σε μερίδια τα συμβόλαια «ASPIS BOND», αλλά τα χρησιμοποιούσε για την κάλυψη των λειτουργικών της δαπανών, των δανειακών της υποχρεώσεων και γενικότερα των ταμειακών της ελλειμμάτων. Οι ασφαλισμένοι, διαπιστώνοντας ότι δεν γινόταν άμεση καταβολή των προϊόντων, των ασφαλιστηρίων συμβολαίων κατήγγειλαν το γεγονός.

Η εταιρία το 2001 πραγματοποίησε αναδρομικές αλλαγές στον Ισολογισμό του 2000, έπειτα από μείωση κατά 6,9 δισ. δρχ. της αξίας του χαρτοφυλακίου του «εσωτερικού μεταβλητού κεφαλαίου», λόγω υποτίμησης της αξίας των επενδύσεων. Στη συνέχεια, αποφάσισε το παραπάνω ποσό να το συμπεριλάβει στο ποσό των αποθεμάτων, ύψους 41 δις δρχ. και έτσι αυθαίρετα να το μηδενίσει, μη εμφανίζοντας αυτό στους επόμενους Ισολογισμούς. Παράλληλα, το ίδιο έτος, προώθησε δύο νέα επενδυτικά προϊόντα ζωής, το «ΑΣΠΙΣ PLUS» και το «ΔΚ», που πρόσφεραν το αρχικά επενδυμένο κεφάλαιο, προσαυξημένο με επιτόκιο που ανέρχονταν σε 4%. Ωστόσο, το πιστοποιητικό φερεγγυότητας του έτους έκδοσης δόθηκε στην εταιρία στο τέλος του επόμενου χρόνου.

Το 2002, η οικονομική κατάσταση της εταιρείας «ΑΣΠΙΣ» επιδεινώθηκε. Η εταιρία αν και θα έπρεπε να αγοράσει από τις εισπράξεις των «ASPIS BOND» του έτους 2001, ύψους 66 εκατ. ευρώ, αντίστοιχο ποσό για μερίδια ασφαλισμένων, τελικά χρησιμοποίησε τα 42 εκατ. ευρώ για την κάλυψη αποθεμάτων και ζημιών συμβολαίων του 2000, αλλά και για την κάλυψη άλλων υποχρεώσεων της. Εξαιτίας του ελλείμματος των «ASPIS BOND», η εταιρεία είχε ανεπαρκές κεφάλαιο. Έτσι, επινόησε το ασφαλιστικό προϊόν «ASPIS PLUS», το οποίο μπορούσαν να αποκτήσουν και οι ασφαλισμένοι που κατείχαν το «ASPIS BONDS», εξαγοράζοντας ουσιαστικά το τελευταίο και μετατρέποντάς το σε «ASPIS PLUS», λόγω κυρίως έλλειψης ρευστότητας. Η εταιρία προχώρησε σε λογιστικές ενέργειες και παραποίηση των οικονομικών της καταστάσεων, αυξάνοντας τεχνητά το ύψος των κεφαλαίων της κατά 27 εκατ. ευρώ.

Το 2003 αποφασίστηκε από την εταιρία η μεταφορά 30 εκατ. ευρώ από το «εσωτερικό μεταβλητό κεφάλαιο» στην εταιρία «ΑΣΠΙΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΑΕ» και η αντικατάσταση του με ομόλογο ισόποσης αξίας χρονικής διάρκειας επτά ετών, με επιτόκιο που ανέρχονταν σε 5%. Τα χρηματικά ποσά χρησιμοποιήθηκαν για την ίδρυση και την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, άλλων εταιριών του ομίλου. Το ίδιο έτος έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου κάνει αναφορά για τις εν λόγω καταγγελίες στην εταιρεία «ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ». Ωστόσο, η μη τήρηση των υποχρεώσεων της εταιρείας απέναντι σε ασφαλισμένους συνεχίστηκε μέχρι το 2009.

Το 2004, η εταιρία προχώρησε σε αύξηση κεφαλαίων και αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων αυθαίρετα στην «εύλογη» αξία τους, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η αξία αυτών, κατά 50 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, ο αριθμός των καταγγελιών, τόσο από εργαζόμενοι της εταιρείας, όσο και από τους ασφαλισμένους αυξάνεται, χωρίς ωστόσο να λαμβάνονται μέτρα από τις αρμόδιες αρχές.

Το 2005, οι ορκωτοί ελεγκτές που διενεργούσαν τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων διαπίστωσαν πως τα ασφάλιστρα των προγραμμάτων «ASPIS BOND», «ASPIS PLUS» και «ΔΚ» δεν επενδύονταν σε τίτλους και δεν αγοράζονταν μερίδια. Επίσης, διαπίστωσαν πως δεν είχε σχηματιστεί πρόβλεψη χρηματοοικονομικού κινδύνου ύψους 70 εκατ. ευρώ, η οποία δε μπορούσε να καλυφθεί με περιουσιακά στοιχεία.

Το 2007, ο αρμόδιος αναλογιστής του Υπουργείου Ανάπτυξης κοινοποίησε τα γεγονότα που εντοπίστηκαν για το έλλειμμα των αποθεμάτων, τις υπερβολικές υπεραξίες και την παραποίηση οικονομικών στοιχείων, που είχαν άμεση επιρροή τόσο στο αποτέλεσμα όσο και στην κεφαλαιακή επάρκεια του ομίλου. Έτσι, ενημερώθηκαν η Τράπεζα της Ελλάδος, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, καθώς και η νέα εποπτική αρχή του κλάδου, η Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (ΕΠ.Ε.Ι.Α.), ενώ εκδόθηκε και εισαγγελική εντολή για τη διερεύνηση της υπόθεσης.

Η ΕΠ.Ε.Ι.Α. διαπίστωσε νέο έλλειμμα στα αποθέματα ύψους 130 εκατ. ευρώ. Παρά τις συνεχείς ενημερώσεις της εταιρίας για την κάλυψη του ποσού, δεν έγινε καμιά ενέργεια. Οι έλεγχοι που ακολούθησαν διαπίστωσαν την ανάγκη 237 εκατ. ευρώ για ανασυγκρότηση της εταιρίας. Το 2009, η ΕΠ.Ε.Ι.Α. ζήτησε από την «ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ» πρόγραμμα για τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση και την οικονομική της ανασυγκρότηση, χωρίς όμως καμιά ουσιαστική ενέργεια.

Το 2009, ο πρόεδρος και Διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας για κάλυψη των απαιτούμενων χρηματικών ποσών, κατέθεσε στην ΕΠ.Ε.Ι.Α. εγγυητική επιστολή ύψους 550 εκατ. ευρώ γνωστής Τράπεζας του εξωτερικού, η οποία μετά από διεξοδικό έλεγχο που διενέργησαν οι ελεγκτικές αρχές της Τράπεζας της Ελλάδος αποδείχθηκε ότι δεν ήταν γνήσια.

Το Σεπτέμβριο του 2009, αποφασίστηκε από την ΕΠ.Ε.Ι.Α. η οριστική ανάκληση των αδειών λειτουργίας πέντε ασφαλιστικών εταιρειών και συγκεκριμένα των εταιριών «Aspris Πρόνοια ΑΕΓΑ», «Aspris Πρόνοια ΑΕΑΖ», «Γενική Ένωση», «Γενική Πίστη» και «Ασφάλειες Σκούρτη». Επίσης, από την ΕΠ.Ε.Ι.Α. ανακλήθηκε μεταγενέστερα και η άδεια λειτουργίας της ασφαλιστής εταιρείας «COMMERCIAL VALUE ΑΝΩΝΥΜΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ» για παράβαση της ασφαλιστικής νομοθεσίας.

Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν οι πλημμελείς έλεγχοι των εποπτικών αρχών, καθώς η εταιρία λάμβανε πιστοποιητικά φερεγγυότητας από το ελληνικό κράτος. Χαρακτηριστικό μάλιστα είναι το γεγονός ότι τον Ιούνιο του 2008 η πιστοληπτική ικανότητα της εταιρείας βαθμολογήθηκε με B+ από τον διεθνή οίκο Fitch, ενώ δυο μήνες αργότερα η ΕΠ.Ε.Ι.Α. έλαβε την απόφαση να παγώσει τα περιουσιακά στοιχεία του ομίλου ΑΣΠΙΣ. Ταυτόχρονα, ο οίκος αξιολόγησα Fitch προχώρησε σε υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της εταιρείας, στην κατηγορία CCC, λόγω του ότι δεν διέθετε πλέον επαρκείς πληροφορίες.

Η κατάρρευση του Ομίλου ΑΣΠΙΣ, κολοσσού στην ελληνική ασφαλιστική αγορά είχε σημαντικές επιπτώσεις, όχι μόνο για τον κλάδο των ασφαλίσεων, αλλά και για τους εκατοντάδες εργαζομένους της εταιρείας «ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ» που έμειναν άνεργοι και τα 1,2 εκατομμύρια συμβόλαια που δεν μπόρεσαν να αποζημιωθούν ζημιώνοντας εκατοντάδες χιλιάδες ασφαλισμένους.

Εναντίον του Προέδρου και Διευθύνοντα συμβούλου ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βαθμό κακουργήματος για απάτη και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα και εκδόθηκε ένταλμα σύλληψης. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΔΙΕΘΝΗ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

8.1 Εισαγωγικά

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε σε ορισμένα διεθνή εταιρικά σκάνδαλα που δημιουργήθηκαν και αποκαλύφθηκαν εν καιρώ. Τα σημαντικότερα ήταν τα σκάνδαλα Lehman Brothers Holdings, της Enron Corporation καθώς και της Parmalat.

8.2 Madoff Investment Security

Η εταιρία Madoff Investment Securities (Oppenheimer, 2009) ειδικευόταν στις διαπραγματεύσεις των μετοχών NASQAD, των προνομιούχων μετοχών και άλλων χρηματιστηριακών προϊόντων διαχείρισης κινδύνων, μέσα από 336 Hedge Funds παγκοσμίως.

Ιδρυτής της ήταν ο Bernard Lawrence Madoff. Γέννημα – θρέμμα της «Μέκκας» των χρηματαγορών, της Νέας Υόρκης, ο εβραϊκής καταγωγής Bernard Madoff έδειξε από νωρίς τη κλίση του προς το χρήμα. Γεννήθηκε το 1938 στο Queens της Νέας Υόρκης και αποφοίτησε το 1960 από τη νομική σχολή. Μετά την αποφοίτηση του αποφάσισε να ιδρύσει την Bernard L. Madoff Investment Securities, η οποία ήταν εταιρία market making. Το αρχικό κεφάλαιο της εταιρίας ήταν μόλις 5000 δολάρια. Η εξέλιξη που παρουσίαζε η εταιρία ήταν ραγδαία και αυτό οφειλόταν κυρίως στο επιχειρηματικό δαιμόνιο του ιδρυτή της σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνολογίας. Ως ειδικό διαπραγματευτής τιμών, η εταιρία έγινε μία από τις πέντε εταιρίες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη και στην εξέλιξη του NASQAD.(Beasleyetal., 2012)

Η βασική λειτουργία της εταιρίας επέτρεπε σε τρία fund of funds να δημιουργούν hedge funds, τα οποία με τη σειρά τους χρηματοδοτούσαν την εταιρία Madoff. Χωρίς να ξέρουν τον διαχειριστή τους, τα feeder funds αποτελούσαν τους τροφοδότες του σε χρηματικά διαθέσιμα, λαμβάνοντας τις υψηλότερες προμήθειες στην αγορά.

Η κύρια τροφοδότης εταιρία της Madoff ήταν η Fairfield Graph Wick Sentry Group (F.G.G.), η οποία τροφοδοτούσε τον Madoff με χαρτοφυλάκιο ύψους άνω των 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων και διαφήμιζε τον διαχειριστή των κεφαλαίων της. Επιπλέον η F.G.G. συνέδεε το όνομα Madoff με τη διαφάνεια, την προστασία των

χρημάτων και τον έλεγχο, ενώ υποσχόταν υψηλά και εξασφαλισμένα κέρδη. Εκτός των άλλων hedge funds, διατηρούσε κυρίαρχη θέση με την Access International Advisers με κεφάλαια που ανέρχονταν σε 1.5 δις δολάρια, καθώς επίσης και με την Capital Management, την Broyhill All Weather, την Kingate Fund, ενώ συνεργαζόταν και με τράπεζες υψηλού κύρους που κερδοσκοπούσαν λαμβάνοντας υψηλό ρίσκο. Ο Madoff δεν δεχόταν ποτέ έλεγχο και απέρριπτε διαχειρίσεις κεφαλαίων όταν οι επενδυτές επέμεναν στην πραγματοποίηση ελέγχου.

Ο Madoff χρησιμοποιούσε μία συγκεκριμένη στρατηγική, την “split-strike conversion”. Σύμφωνα με τη στρατηγική αυτή επένδυε κεφάλαια σε κρατικά χρεόγραφα μέχρι να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες στην αγορά, με στόχο την καθολική τους επένδυση. Στη συνέχεια, δημιουργούσε ποικίλα χαρτοφυλάκια για να αποφύγει τον αντίκτυπο στην αγορά. Ο αριθμός των μετοχών του κάθε χαρτοφυλακίου ήταν περίπου 30 με 35 και υψηλής κεφαλαιοποίησης για να είναι εύκολη η διαχείρισή τους. Η τακτική του στηριζόταν στο ότι την ίδια στιγμή που πουλούσε δικαιώματα εκτός της χρηματικής τους αξίας πάνω στο δείκτη, τα αγόραζε ξανά. Οι μετοχές του κάθε χαρτοφυλακίου συσχετιζόνταν με τον δείκτη S&P 100 και ήταν προστατευμένες με δικαιώματα αγοράς και πώλησης. Με αυτό τον τρόπο υπήρχε βέβαια όριο όχι μόνο στο κέρδος, αλλά και στις ζημιές, προστατεύοντας κατά τα λεγόμενα του Madoff τους επενδυτές του. (Ross, 2009) Ο Madoff θεωρούσε ότι με τη στρατηγική του εκμεταλλεύτηκε την ανοδική τάση και μεταβλητότητα της αγοράς, καθώς τα δικαιώματα πρέπει να εκτελούνται όταν η αγορά αλλάζει πρόσημο, γεγονός που αν συνδυαστεί με την επιλογή κατάλληλων μετοχών, ενισχύει ακόμη περισσότερο τις αποδόσεις.

Η οικονομική κρίση λειτούργησε ως ντόμινο συγκλονίζοντας το χρηματοοικονομικό σύστημα. Οι τράπεζες έπαψαν να δανείζουν. Το 2008, η χρηματιστηριακή αγορά υποχώρησε ραγδαία, ενώ ταυτόχρονα ο Madoff δήλωνε κερδοφορία. Η κρίση ώθησε ένα μεγάλο μέρος των επενδυτών να αποσύρει τα κεφάλαιά του από επισφαλείς τοποθετήσεις. Το ίδιο ίσχυε και για τους επενδυτές του Madoff, οι οποίοι άρχισαν να απαιτούν τα κεφάλαιά τους, γεγονός καταστροφικό για την πυραμίδα που είχε δημιουργήσει. Αν και τα αιτήματα των επενδυτών εξυπηρετούνταν με δυσκολία, ο Madoff συνέχιζε να συνάπτει συμφωνίες με νέους επενδυτές προκειμένου να μπορέσει να χρηματοδοτήσει τις πληρωμές του. Η αδυναμία του όμως, να καλύψει αίτημα 7 δις δολαρίων στους πελάτες του ήταν η αρχή της αποκάλυψης του σκανδάλου με αποτέλεσμα ο ίδιος να παραδοθεί στις οικονομικές αρχές στις 11

Δεκεμβρίου του 2008. Όταν κατέρρευσε η εταιρία Madoff Investment Securities το πελατολόγιο της συμπεριελάμβανε 600 κορυφαίες χρηματιστηριακές εταιρίες και ανήκε στους 3 μεγαλύτερους διαπραγματευτές στην αγορά των μετοχών του NASDAQ. Τελικά, η πυραμίδα Πόντσι, η βάση της απάτης της εταιρίας Madoff, ήταν παραδόξως τόσο σταθερή, που μόνο η ύφεση της οικονομίας μπορούσε να την αποκαλύψει.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Madoff αμέσως μετά τη σύλληψή του παραδέχτηκε χωρίς ενδοιασμούς το σχέδιο του και συνοψίστηκε στη φράση «ήταν όλα ένα μεγάλο ψέμα». Στα θύματα της απάτης συγκαταλέγονται μεγάλα hedge funds, αλλά και διασημότητες όπως ο σκηνοθέτης Steven Spielberg, αλλά και η πλουσιότερη τότε γυναίκα στον κόσμο, η Liliane Bettencourt, κληρονόμος του οίκου της L’Oreal. Θύματα όμως του Madoff ήταν και πολυάριθμες τράπεζες, με πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα εκείνα της HSBC με ζημία 1 δις δολάρια, της Sant and ER με απώλειες άνω των 3 δις δολαρίων, της Medici με απώλειες 2,1 δις δολάρια και της Union Bancaire Prive, η οποία αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα funds του κόσμου με απώλειες που ανέρχονταν σε 1,25 δις δολάρια. Ο ίδιος ο Madoff, κατά την διάρκεια της δίκης του, γυρνώντας στα θύματά του, ζήτησε «συγγνώμη» και δήλωσε ότι «προσπάθησε», αλλά αυτή την φορά δεν μπόρεσε.

Γεγονός είναι ότι τα θύματα του Madoff αφέθηκαν σε μία πλάνη κέρδους, που κανένας εποπτικός και ελεγκτικός μηχανισμός δεν μπόρεσε να πιστοποιήσει. Η μυστικότητα, η σίγουρη απόδοση, η παραποίηση στοιχείων υποδήλωναν εμφανώς ότι η Madoff ήταν μια απάτη και το μεγαλύτερο θύμα ήταν η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, διότι δεν μπόρεσε ποτέ να ανακαλύψει την αλήθεια. Ο Madoff έπαιξε μέχρι τέλους το ρόλο του τίμιου αλλά ταλαντούχου χρηματιστή. Δεν συνελήφθη ελεγχόμενος, ούτε τον οδήγησαν στη σύλληψη υποψίες των ελεγκτικών αρχών. Ο ίδιος ο Madoff μέσα από τη φυλακή κατηγορήσε τις τράπεζες οι οποίες έπρεπε να γνωρίζουν από απάτη. Χαρακτηριστικά είπε «banks had to know of fraud».

Οι οικονομικές καταστάσεις της Madoff Investment Securities ελέγχονταν από το 1990 από μία μικρή ελεγκτική εταιρία, η οποία διατύπωνε γνώμες χωρίς επιφύλαξη. Η ελεγκτική εταιρία λειτουργούσε σε ένα μικρό γραφείο, είχε μόνο έναν ελεγκτή, μέλος του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών (AICPA) και έναν υπάλληλο. Η ετήσια αμοιβή της ελεγκτικής εταιρίας ανέρχονταν στα 200 χιλιάδες δολάρια. Ο ορκωτός ελεγκτής συνελήφθη αμέσως μετά τον Madoff και κατηγορήθηκε για απάτη, καθώς και για υποβολή και συνεργεία σε απάτη. Οι

εισαγγελείς όμως δεν κατηγορήσαν τον ελεγκτή για επίγνωση της απάτης του Madoff αλλά για διενέργεια «ελέγχων απάτης» στην εταιρία, γεγονός που ενίσχυε την ψευδαίσθηση ότι ο Madoff είχε επενδύσει νόμιμα τα χρήματα των πελατών του. Οι τέσσερις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες «Big 4» δεν συνδέθηκαν άμεσα με το σκάνδαλο Madoff. Ωστόσο, αργότερα αντιμετώπισαν και αυτές αστικές αγωγές. Αυτές οι αγωγές ήταν απόρροια των ελέγχων που διενεργούσαν οι τέσσερις αυτές μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες στα hedge funds και feeder funds που είχαν αναθέσει εκατομμύρια δολάρια στον Madoff. (Sherwood, 2010) Το Φεβρουάριο του 2009, γνωστή ελεγκτική εταιρία ήταν η πρώτη που ενεπλάκη σε αστική δίκη, που προκλήθηκε από την απάτη Madoff, ύστερα απομήνυση μιας φιλανθρωπικής οργάνωσης, καθώς αυτή είχε οριστεί ελεγκτής ενός μεγάλου hedgefund που επέτρεψε στον Madoff να επενδύσει τα κεφάλαια αυτής της οργάνωσης. Στην πορεία, ενεπλάκησαν σε δίκες και άλλες ελεγκτικές εταιρίες.

Στις αρχές του 2009, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς στον απόηχο της απάτης Madoff, δήλωσε ότι θα ανανεώσει τις διαδικασίες εποπτείας και ελέγχου. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

8.3 Lehman Brothers Holdings

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα οι πολιτικές αναταράξεις (Norton, 2011), αλλά και οι κακές οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στη Γερμανία, οδήγησαν περίπου 6 εκατομμύρια Γερμανούς να μεταναστεύσουν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Ανάμεσα σε αυτά τα 6 εκατομμύρια μεταναστών ήταν και τα τρία αδέρφια Lehman. Οι αδελφοί Lehman από τη Βαυαρία, εγκαταστάθηκαν το 1844 στο Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα και ίδρυσαν ένα μικρό κατάστημα με είδη παντοπωλείου. Γρήγορα αντιλήφθηκαν ότι το εμπόριο βαμβακιού θα τους απέφερε κέρδη. Κυριαρχώντας στο εμπόριο βαμβακιού των Νότιων Πολιτειών, που αντιπροσώπευαν τα $\frac{3}{4}$ της παγκόσμιας παραγωγής βαμβακιού, οι Lehman δημιούργησαν το 1860 γραφείο στη Νέα Υόρκη και συγκεκριμένα στο Νότιο Μανχάταν. Η δραστηριοποίηση τους στη Νέα Υόρκη αναχαιτίστηκε από τον εμφύλιο πόλεμο και το εμπάργκο που επέβαλε ο Πρόεδρος Λίνκολν στις Νότιες Πολιτείες. Ωστόσο, με διορατικότητα μέσα στον πόλεμο, συνέλεξαν μεγάλες ποσότητες βαμβακιού σε καλά κρυμμένες αποθήκες σε όλο το Νότο. Λόγω της αυξημένης ζήτησης βαμβακιού μετά τον πόλεμο αποκόμισαν

τεράστια κέρδη. Μέσα στο 1870 ξανάνοιξαν το γραφείο στη Νέα Υόρκη και επεκτάθηκαν και στο εμπόριο καφέ, ζάχαρης και προϊόντων πετρελαίου.

Σταδιακά, η εταιρία τους εισήχθη στο Χρηματιστήριο. Οι ίδιοι χρησιμοποίησαν την εμπειρία τους από το τραπεζικό και πιστωτικό σύστημα για μεγαλύτερα κέρδη μέσω μιας επενδυτικής τράπεζας. Οι επενδυτικές τράπεζες διευκολύνουν τη ροή των επενδυτικών κεφαλαίων σε μια ελεύθερη οικονομία της αγοράς, με την αποτελεσματική τιμολόγηση του κινδύνου.

Η Lehman Brothers ιδιαίτερα από το 1990 ταυτίστηκε με τις αγορές παραγώγων. Αν και η επενδυτική τράπεζα αποκόμιζε πολλά κέρδη λόγω παραγώγων, ήταν αντιμέτωπη με πολλούς μη διαχειρίσιμους κινδύνους.

Η εταιρία παρουσίασε σημαντική οικονομική ανάπτυξη και παράλληλα δραστηριοποιήθηκε στην αγορά στεγαστικών δανείων RMBS (*Residential Mortgage Backed Securities*). Πρόκειται για ομολογίες που διασφαλίζονται με υποθήκες σε κατοικίες, δηλαδή τα εισοδήματα ή οι δόσεις ενυπόθηκων ακινήτων χρησιμοποιούνται για την εξόφληση των ομολογιών.

Το 2005 η Lehman Brothers επιτυγχάνει έσοδα ρεκόρ, τα υπό διαχείριση κεφάλαια αγγίζουν, επίσης, το ρεκόρ των \$175 δις και το περιοδικό Euromoney την ανακηρύσσει την καλύτερη επενδυτική τράπεζα για το έτος. Η τράπεζα συνεχίζει το σερί των ρεκόρ σε επίπεδο κερδοφορίας για τρίτη χρονιά (2006) και κατακτά την πρώτη θέση στην ετήσια λίστα του Barron's για τις 500 μεγαλύτερες εταιρίες των ΗΠΑ και Καναδά. Το 2007 κατακτά την κορυφή στη λίστα του Fortune για τις πιο επιτυχημένες χρηματιστηριακές εταιρίες και ανακοινώνει για μία ακόμα χρονιά κέρδη ρεκόρ. Η τιμή της μετοχής το Φεβρουάριου του 2007 φτάνει τα \$86,18.

Το ύψος των RMBS το 2006 ξεπέρασε στις Η.Π.Α. τα 200 τρις. δολάρια και είχαν ως κάλυψη τα credit default swaps. Η αυξανόμενη ζήτηση για RMBS οδήγησε στην επέκταση δανείων προς ιδιώτες χωρίς πιστοληπτική ικανότητα. Όσο όμως αυξάνονταν οι τιμές των κατοικιών, από το 1995-2005, ο κίνδυνος αθέτησης στις υποθήκες κατοικιών δεν δημιουργούσε ανησυχίες. Μετά από την κορύφωση των τιμών κατοικίας, το 2006, άρχισε η κάθοδος και το 2008 η μείωση άγγιξε το 50%. Αυτό είχε άμεση συνέπεια τα RMBS να μην πωλούνται σε οποιαδήποτε τιμή. Η κατάσταση βρίσκει τη Lehman Brothers να κατέχει ενυπόθηκους τίτλους ύψους 90 δισ. δολαρίων.

Επίσης, η Lehman Brothers χρησιμοποιούσε συμβατικό δείκτη μόχλευσης για τον υπολογισμό του οποίου διαιρούσε το σύνολο του ενεργητικού αντί για το σύνολο της

καθαρής θέσης. Στο τέλος του 2007, το ποσοστό μόχλευσης ήταν 30,7 για τη Lehman, γεγονός που σημαίνει ότι αντιστοιχούσε μόνο ένα δολάριο των ιδίων κεφαλαίων μετοχών για κάθε 30,70 δολάρια του ενεργητικού που κατείχε. Στην ετήσια έκθεση του 2007 της εταιρίας, προτάθηκε καθαρός δείκτης μόχλευσης, ένα πολύ καλύτερο μέτρο της χρηματοοικονομικής μόχλευσης, από το συμβατικό συντελεστή μόχλευσης. Από το 2003 ως το 2007, η εταιρία παρουσίαζε υπερβολικά υψηλά έσοδα.

Το πρώτο τρίμηνο του 2008, η τιμή της μετοχής αυξήθηκε κατά 50% σε μία μέρα, με αποτέλεσμα την επίτευξη υψηλών κερδών. Ωστόσο, διαπιστώνοντας ότι δόθηκε σημασία στον καθαρό δείκτη μόχλευσης της Lehman από τους οικονομικούς αναλυτές, διέταξε στρατηγική απομόχλευσης για να ξανακερδίσει την εμπιστοσύνη της αγοράς. Προχώρησε στο τέχνασμα των *Repos 105* και έτσι ανακούφισε τον ισολογισμό στο τέλος του τριμήνου. Τα *Repos 105* είχαν σαν αποτέλεσμα οι οικονομικές καταστάσεις της Lehman να είναι ουσιωδώς παραπλανητικές. Επρόκειτο για λογιστικό τέχνασμα, για την απόκρυψη χρεών δισεκατομμυρίων δολαρίων με την προσωρινή μεταφορά τους εκτός ισολογισμού, στο τέλος κάθε τριμήνου. Στελέχη της Lehman συνειδητοποίησαν ότι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα *Repos 105* εντάσσοντάς τα στα λογιστικά πρότυπα, για την εμφάνιση των οικονομικών στοιχείων όλων των επιχειρήσεων, με στόχο τη διαφάνεια των ισολογισμών και την προστασία του κοινού. Χρησιμοποιήθηκε η εξαίρεση του προτύπου *SFAS 140* προς όφελός τους, νομιμοποιώντας το *Repos 105*. Μ' αυτόν τον τρόπο μειώθηκε ο καθαρός δείκτης μόχλευσης της εταιρίας. Τα *Repos 105* χαρακτηρίστηκαν από τον ελεγκτή της Lehman ως "λογιστικά κίνητρα" με σκοπό να εξωραΐσουν τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρίας και τον καθαρό δείκτη μόχλευσης.

Το βέβαιο ήταν ότι η διαχείριση της Lehman δε θα μπορούσε να βρει κανένα δικηγορικό γραφείο στις Η.Π.Α. να εκδώσει μια νομική γνωμοδότηση για πωλήσεις *Repos 105* και έτσι κατέφυγε στη Βρετανική δικηγορική εταιρία *Linklaters*. Οι συναλλαγές που γίνονταν στη Μ. Βρετανία, συμπεριλαμβάνονταν στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις της Lehman στις Η.Π.Α.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 2008, η Lehman Brothers, με ενεργητικό 700 δις. δολαρίων, κήρυξε πτώχευση. Η έκθεση πτώχευσης δημοσιεύθηκε την άνοιξη του 2010 και εκτείνεται σε 2.200 σελίδες, συμπεραίνοντας ότι τα στελέχη της Lehman με λογιστικά τεχνάσματα κάλυπταν την πραγματική οικονομική θέση της εταιρίας, εμπλέκοντας και καταλογίζοντας ευθύνες και στην ελεγκτική εταιρία, Ernst & Young,

μια από τις «Big 4», που ασκούσε τον έλεγχο στην Lehman από το 1994 ως το 2008 και στην οποία καταβάλλονταν υψηλά χρηματικά ποσά. Σημειώνεται πως για τον έλεγχο του 2007 κατεβλήθη στην ελεγκτική εταιρία το ποσό των 29,5 εκ. δολαρίων για παροχή ελεγκτικών και φορολογικών υπηρεσιών. Μέσα σε 6 μήνες, οι συνέπειες της πτώχευσης δημιούργησαν τη μεγάλη ύφεση που εξανέμισε 10 τρις δολάρια από τον πλούτο των επενδυτών των χρηματιστηρίων και βύθισε σε ύφεση την παγκόσμια οικονομία. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

8.4 Enron Corporation and Arthur Andersen

Η εταιρία Enron (Beasleyetal., (2010), Knapp (2012), MulfordandComiskey (2011)) ιδρύθηκε το 1985 με έδρα το Χιούστον του Τέξας. Η εταιρία σχηματίστηκε όταν οι InterNorth Inc και Houston Gas συγχωνεύτηκαν. Ξεκίνησε ως μια εταιρεία φυσικού αερίου, Στις αρχές του 1990, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών πέρασε νομοθετική ρύθμιση που απελευθέρωνε την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Το ίδιο είχε πράξει και για την αγορά φυσικού αερίου μερικά χρόνια νωρίτερα. Η ενεργειακή αγορά που δημιουργήθηκε ευνόησε την ανάπτυξη εταιριών όπως η Enron, η οποία το 1994 ξεκίνησε την εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας. Αργότερα, το 1995, η Enron εισήχθη στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας. Το 1999, με την άνθηση του Internet, η Enron προήγαγε το μετασχηματισμό της σε μια εταιρία "νέας οικονομίας" προωθώντας την EnronOnline. Πρόκειται για έναν ιστότοπο μέσω του οποίου μπορούσε κανείς να προβεί στη διενέργεια εμπορικών συναλλαγών, να συλλέξει δεδομένα για τις τιμές και οποιεσδήποτε άλλες πληροφορίες, σχετικά με τη βιομηχανία φυσικού αερίου και ενέργειας. Οι πληροφορίες παρέχονταν ανεξάρτητα με το αν πραγματοποιούνταν συναλλαγές μέσω της συγκεκριμένης ιστοσελίδας. Όλα αυτά συνετέλεσαν ώστε, το 2000, η εταιρία να εμφανίζει μικτά κέρδη 101 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Η επέκταση της εταιρίας συνεχίστηκε με υπερβολικά περίπλοκα ventures προσφέροντας μια ευρεία ποικιλία χρηματοοικονομικών hedges και συμβόλαια με πελάτες. Αυτά τα χρηματοοικονομικά εργαλεία σχεδιάστηκαν για να προστατεύουν τους πελάτες από ένα εύρος κινδύνων, όπως για παράδειγμα τις αλλαγές στα επιτόκια. Ο όγκος αυτών των συναλλαγών ξεπέρασε σε μεγάλο βαθμό αυτόν των συμβολαίων φυσικού αερίου. Για αυτή την επιχειρηματική της επέκταση προσέλαβε

σημαντικό αριθμό υπαλλήλων που ήταν εξειδικευμένοι στα μαθηματικά, τη φυσική και τα οικονομικά.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Enron πραγματοποίησε συναλλαγές με «εταιρίες ειδικού σκοπού» (Special Purpose Entities-SPE's) των οποίων τα λογιστικά αποτελέσματα ήταν αμφίβολα. Χρησιμοποίησε ένα περίπλοκο δίκτυο εταιριών ειδικού σκοπού και hedges, λαμβάνοντας υπόψη τα ισχύοντα πρότυπα για τη λογιστική αντιμετώπισή τους (π.χ. το FAS 140). (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013) Ειδικότερα, η εταιρία δανειζόταν κεφάλαια που φαίνονταν ως εισοδήματα, χωρίς ωστόσο να αποτυπώνονται οι υποχρεώσεις στον ισολογισμό της εταιρίας. Τα «δάνεια» ήταν εγγυημένα με ανταλλάξιμες μετοχές της Enron, με τιμή μεγαλύτερη των 100 δολαρίων ανά μετοχή.

Η εταιρία ήρθε σε δυσχερή θέση όταν οι συμφωνίες αυτές είχαν αρνητική έκβαση και οι τιμές των μετοχών μειωθήκαν κατακόρυφα. Οι κάτοχοι του χρέους ανακαλούσαν τα δάνεια λόγω μείωσης τιμής των μετοχών και η εταιρία ήταν δύσκολο να διατηρήσει τις λογιστικές της θέσεις, καθώς η κατάσταση γινόταν ολοένα και πιο δυσχερής.

Η εταιρία, πέρα από τις εταιρίες ειδικού σκοπού, δημιούργησε και ορισμένα χρηματοοικονομικά εργαλεία τα λεγόμενα “Raptors”, που σχεδιάστηκαν για να μειώσουν τους κινδύνους που σχετίζονταν με το επενδυτικό της χαρτοφυλάκιο. Ουσιαστικά, κάλυπταν δυνητικές ζημιές των επενδύσεων της εταιρίας, όσο η τιμή της μετοχής της ήταν ακόμα σε ικανοποιητικό επίπεδο. Επίσης, κάλυπτε το χρέος της, χρησιμοποιώντας σύνθετα χρηματοοικονομικά παράγωγα. Εκμεταλλευόμενη το πλεονέκτημα των λογιστικών κανόνων για λογαριασμούς με μεγάλα δάνεια από εταιρίες της Wall Street σαν “financial hedges”, η εταιρία απέκρυψε χρέη 3,9 δισ. δολαρίων στο χρονικό διάστημα από το 1992 έως το 2001. Τα δάνεια αυτά λογίζονταν σαν δραστηριότητα hedge, προκειμένου να μην προκαλέσει η Enron ανησυχία στους πιστωτές ότι πρόκειται για ένα νέο χρηματοδοτούμενο χρέος.(Alman, 2002)

Από το 1986, CEO και πρόεδρος της Enron ήταν ο Kenneth Lay. Τον Ιούνιο του 1990 η Enron προσέλαβε τον Jeff Skilling, πρώην στέλεχος της McKinsey & Co.'s. Η βασική ιδέα του Skilling ήταν να μετατρέψει την ενέργεια σε ένα διαπραγματεύσιμο οικονομικό μέγεθος. Με την υλοποίηση αυτής της ιδέας η Enron το 1992 έγινε ο μεγαλύτερος έμπορος φυσικού αερίου. Η εταιρία μέσα σε λίγα χρόνια μετατράπηκε από ένα συμβατικό προμηθευτή φυσικού αερίου σε εταιρία που λειτουργούσε ως μεσολαβητής ανάμεσα σε παραγωγούς προϊόντων ενέργειας, κυρίως φυσικού αερίου

και ηλεκτρισμού, και σε καταναλωτές. Τον Δεκέμβριο του 1996 ο Jeff Skilling γίνεται πρόεδρος και γενικός διευθυντής της εταιρίας. Από την έναρξη της προεδρίας του Skilling ως πρωταρχικός στόχος της εταιρίας τίθεται η συνεχής άνοδος της τιμής της μετοχής της και η διατήρηση της σε υψηλά επίπεδα. Αυτή η ημερομηνία αποτέλεσε σταθμό για την τρομακτικά γρήγορη ανάπτυξη της εταιρίας αλλά και για τη μετέπειτα καταστροφή της. (Loren, 2003) Στις αρχές του 2001 ορίστηκε διευθύνων σύμβουλος και λίγους μήνες αργότερα παραιτήθηκε ο Skilling. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε το σκεπτικισμό του χρηματιστήριου και οδήγησε σε διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας της εταιρίας. Η δημοσιοποίηση της είδησης για μείωση της ρευστότητας και οι αμφίβολες πρακτικές και αποφάσεις της διοίκησης κλόνισαν την εμπιστοσύνη του επιχειρηματικού κόσμου με αποτέλεσμα εκατοντάδες συναλλασσόμενοι, πελάτες και προμηθευτές να παύσουν τις συναλλαγές τους με την εταιρία.

Η Enron για το τρίτο τετράμηνο του 2001 κατέγραψε ζημίες ύψους 618 εκ. δολαρίων και μείωση 1,2 δισ. δολαρίων στα ίδια κεφάλαια. Τα νέα για τα αποτελέσματα της Enron οδήγησαν σε ραγδαία μείωση της τιμής της μετοχής της. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους ακολούθησε μια ανακοίνωση της εταιρίας σχετικά με τη χρηματοοικονομική της θέση, που οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη μείωση την τιμή της μετοχής. Η Enron δήλωσε υπερβολικά κέρδη τα προηγούμενα τέσσερα έτη, της τάξεως των 586 εκ. δολαρίων και όφειλε μέχρι και 3 δισ. δολάρια που δεν είχε καταγράψει.

Ωστόσο, ο K.L., που επανήλθε στη θέση του διευθύνοντα συμβούλου, συνέχισε να αναφέρει στους υπαλλήλους πως η τιμή της μετοχής ήταν απλά υποτιμημένη. Ήταν ένας από τους λίγους υπαλλήλους της Enron που κατάφερε να πουλήσει σημαντικό ποσοστό μετοχών του πριν η τιμή της μετοχής μειωθεί κατακόρυφα. Τον Αύγουστο του 2001, πούλησε 93.000 μετοχές και αποκόμισε κέρδη της τάξης των 2 εκατ. Δολαρίων. Όταν άλλαξε η διοίκηση της εταιρίας, στο τέλος Οκτωβρίου 2001, τα σχέδια των υπαλλήλων για ρευστοποίηση μετοχών αναβλήθηκαν. Λίγες μέρες μετά, η ανακοίνωση για προηγούμενη περίοδο ανακριβών χρηματοοικονομικών καταστάσεων έφερε σε δυσχερή θέση το υπαλληλικό προσωπικό, το οποίο όταν μπόρεσε να ρευστοποιήσει τις μετοχές του, η τιμή της μετοχής είχε μειωθεί κάτω από 10 δολάρια, συγκριτικά με παλαιότερες εποχές που υπερέβαινε τα 100 δολάρια ανά μετοχή.

Λίγο αργότερα, εμφανίστηκαν στην εταιρία ορισμένοι "σωτήρες" για να σπείρουν ελπίδες διάσωσης της κατάστασης. Οι εταιρίες Dynegy και Chevron Texaco σχεδόν

έσωσαν, τότε, την εταιρία από τη χρεοκοπία, όταν ανακοίνωσαν μια συμφωνία αγοράς της εταιρίας αντί 8 δισ. δολαρίων σε μετρητά και μετοχές. Δυστυχώς όμως αργότερα, έπειτα από αξιολόγηση της φερεγγυότητας της εταιρίας και την υποβάθμισή της σε κατηγορία «junk» απέσυραν την πρότασή τους. Η Enron προσπάθησε ανεπιτυχώς να εμποδίσει την υποβίβαση αυτή και σύμφωνα με ισχυρισμούς ζήτησε ακόμη και τη βοήθεια του Λευκού Οίκου.

Μετά την τυπική ακύρωση της προσφοράς που είχε παρουσιαστεί, η Enron εντάχθηκε στο Κεφάλαιο 11 για χρεοκοπία με ημερομηνία 2 Δεκεμβρίου 2001. Αυτή η ανακοίνωση τελικά οδήγησε την τιμή της μετοχής να πέσει στα 0,40 δολάρια. Λίγο αργότερα, ο δείκτης NYSE ανέστειλε τις συναλλαγές για τις μετοχές της Enron και ξεκίνησε διαδικασία για τον τυπικό τους αποκλεισμό. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

Εκείνη την περίοδο αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των ΗΠΑ και στέρησε τη δουλειά σε 4.000 υπαλλήλους.

Γενικότερα, η Enron ήταν μια επιχείρηση που επιδίωκε τα κέρδη χωρίς να υπολογίζει τα όρια. Αυτό άλλωστε θα μπορούσε να γίνει καλύτερα αντιληπτό από τα λόγια του ίδιου του Kenneth Lay ο οποίος σε ένα συμβούλιο της Enron στις 1 Δεκεμβρίου το 1999 σημείωσε ότι: «δεν θέλω ποτέ να είμαστε ικανοποιημένοι με την τιμή της μετοχής. Θα πρέπει να είναι μεγαλύτερη ... Πράγματι, εμείς εξακολουθούμε να πιστεύουμε ότι κατά τους επόμενους μήνες η τιμή της μετοχής μας θα μπορούσε να αυξηθεί κατά 50%, και νομίζω ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος να πιστεύουμε ότι τα επόμενα δύο χρόνια δεν μπορεί να διπλασιαστεί και πάλι». (FlemingandZyglidopoulos, 2009)

Αναφορικά με την υπόθεση εξαπάτησης της Enron, τα λογιστικά και ελεγκτικά θέματα που προέκυψαν ήταν τα εξής (BenstonandHartgraves, 2002):

1. Η λογιστική πρακτική της επιχείρησης να μην ενοποιεί τις Εταιρίες Ειδικού Σκοπού, οι οποίες της επέτρεπαν την απόκρυψη ζημιών και χρεών από τους επενδυτές.
2. Ο λογιστικός χειρισμός των συναλλαγών της ENRON με τις Εταιρίες Ειδικού Σκοπού, οι οποίες στην πραγματικότητα ήταν εταιρίες που βρίσκονταν υπό τον έλεγχό της.
3. Η πρακτική αναγνώρισης εσόδων της εταιρίας, σύμφωνα με την οποία καταγράφονταν ως τρέχοντα έσοδα αμοιβές υπηρεσιών επόμενων χρόνων, καθώς και έσοδα μελλοντικών συμβολαίων.

4. Εφαρμογή της λογιστικής της εύλογης αξίας (*Fair-value accounting*) που επέτρεπε την αποτίμηση επενδύσεων σε μη αξιόπιστες αξίες.
5. Η πολιτική της επιχείρησης όσον αφορά στα αποθέματα που διατηρούνταν από τις Εταιρίες Ειδικού Σκοπού.
6. Ανεπαρκής αποκάλυψη πληροφοριών για συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, συγκρούσεις συμφερόντων κι επερχόμενα κόστη για τους επενδυτές.

Ο ρόλος της ελεγκτικής εταιρίας στην υπόθεση της ENRON

Παραφράζοντας το γνωστό ρητό, θα έλεγε κανείς πως φαίνεται ότι πίσω από κάθε μεγάλο σκάνδαλο βρίσκεται μία μεγάλη λογιστική – ελεγκτική εταιρία. Η Arthur Andersen, μια από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως επιχειρήσεις παροχής ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών, συνέδεσε το όνομά της με τα λογιστικά σκάνδαλα που ξέσπασαν στις ΗΠΑ, σε βαθμό που έγινε συνώνυμη με την εταιρική διαφθορά, την αναξιοπιστία και την εξαπάτηση των επενδυτών.

Η Andersen ιδρύθηκε αρχικά με την επωνυμία Andersen, Delaney & Co. το 1913 από τον Arthur Andersen, καθηγητή λογιστικής στο Πανεπιστήμιο Northwestern του Σικάγο. Η εταιρία, αν και από την αρχή απέκτησε καλή φήμη, γρήγορα απέκτησε και φήμη για τη σκληρή της στάση απέναντι στους πελάτες της κατά τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων, απαιτώντας διαφάνεια, γεγονός που αποτέλεσε το κλειδί για την τόσο γρήγορη επιτυχία της εταιρίας και την αξιοπιστία της απέναντι στο επενδυτικό κοινό. (Brownetal., 2000)

Η ελεγκτική εταιρία της Enron, η Arthur Andersen είχε σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την κατάληξη της εταιρίας, γεγονός το οποίο συνέβαλε και στην δική της κατάρρευση. Αν και ήταν γνωστό πως η Enron ήταν ένας υψηλού κινδύνου πελάτης και ενώ η ελεγκτική εταιρία είχε ήδη εντοπίσει στα βιβλία της εταιρίας προβλήματα της τάξης των 51 εκ. δολαρίων τελικά αποφάσισε να τα παραβλέψει χωρίς να τα διορθώσει. Επίσης, πρότεινε στην ελεγχόμενη εταιρία να προβεί σε ρυθμίσεις που θα μείωναν το ετήσιο εισόδημα κατά 50% περίπου και συγκεκριμένα από 105 σε 54 εκ. δολάρια. Παρά το ότι η Enron δεν προχώρησε σε υλοποίηση αυτών των προτάσεων, η ελεγκτική υπέγραψε για την ορθότητα και αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρίας.

Ο επιχειρηματικός κόσμος υποστήριζε πως η ελεγκτική εταιρία δεν ήταν σε θέση να αντισταθεί στην Enron λόγω των υψηλών αποδοχών που λάμβανε από αυτή για τις ελεγκτικές και διοικητικές υπηρεσίες που της παρείχε.

Συγκεκριμένα, το 2000, η Enron ανέφερε πως πλήρωσε συνολικά την ελεγκτική εταιρία 52 εκατ. δολάρια και συγκεκριμένα 25 εκατ. δολάρια για τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων και 27 εκατ. δολάρια για παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Η ελεγκτική εταιρία παρείχε και υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου, κάτι που αποτελούσε κοινή πρακτική για το ελεγκτικό επάγγελμα, πριν από τη θέσπιση των κανόνων του Sarbanes-Oxley Act. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

Σύμφωνα με ισχυρισμούς, η ελεγκτική κατέστρεψε ολοσχερώς ενοχοποιητικά έγγραφα και φύλλα εργασίας ελέγχου σχετικά με την Enron. Ωστόσο, η ελεγκτική εταιρία αρνήθηκε τις κατηγορίες και καταλόγισε τις ενέργειες καταστροφής των εγγράφων σε ομάδα υπαλλήλων που έψαχναν τρόπους να μην σπλωθεί το όνομά τους. Η αποτυχία της ελεγκτικής εταιρίας επέφερε απώλεια φήμης της και κατηγορίες για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης.

Στις αρχές του 2002, υπήρχε πιθανότητα η ελεγκτική να αποκτηθεί από μια από τις άλλες 4 μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες, ωστόσο ο φόβος ότι η αποκτούσα εταιρία θα αναλάμβανε όλες τις υποχρεώσεις και εκκρεμότητες της ελεγκτικής εταιρίας που απέρρεαν από τις δίκες της υπόθεσης Enron οδήγησε σε αποτυχία τέτοιας σκέψης.

Στις 31 Μαΐου του 2005 το ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ ομόφωνα απέρριψε την καταδίκη για συνωμοσία που επιβλήθηκε στην Andersen τον Ιούνιο του 2002. Η απόφαση του ανώτατου δικαστηρίου να απορρίψει την καταδίκη της Andersen για συνωμοσία ήταν μικρή παρηγοριά για τους πάνω από 20.000 συνεργάτες και υπαλλήλους που έχασαν τη δουλειά τους όταν η ελεγκτική εταιρία εξαναγκάστηκε να κλείσει μετά την καταδίκη αυτή. Στην πραγματικότητα, εκείνη την περίοδο, το σκάνδαλο της Enron συνέχισε να ρίχνει ένα μαύρο πέπλο στο οικονομικό μέλλον εκατοντάδων πρώην συνεργατών της Andersen.

Ο εφιάλτης της Enron δημιούργησε ευρύτατο εσωτερικό προβληματισμό για το λογιστικό – ελεγκτικό επάγγελμα και η δημόσια κατακραυγή προκάλεσε την ανάγκη για την ενδυνάμωση των λειτουργιών του ελέγχου και τη βελτίωση των λογιστικών και οικονομικών μεθόδων απεικόνισης. Οι νομοθετικές και ρυθμιστικές αρχές γρήγορα αποκρίθηκαν σε αυτή την ανάγκη για αναμορφώσεις. Λίγο μετά τη διάλυση της Enron, το FASB επέβαλε αυστηρότερες λογιστικές και οικονομικές οδηγίες για την απεικόνιση των SPE's. Η πιο σαρωτική αλλαγή στο επάγγελμα από το σκάνδαλο της Enron ήταν η δημιουργία μιας νέας ομοσπονδιακής αρχής, του Public Companies Accounting Oversight Board, που θα επέβλεπε τη διαδικασία δημιουργίας κανόνων για το επάγγελμα του Εξωτερικού Ελεγκτή. (Λουμιώτης, 2009)

8.5 Phar-Mor, Inc

Η Phar-Mor (Beasleyetal., 2010) ήταν μια αλυσίδα καταστημάτων πώλησης φαρμάκων σε πολύ χαμηλές τιμές. Από το 1985 έως το 1992, η Phar-Mor επεκτάθηκε and 15 σε 310 καταστήματα, σε 32 πολιτείες των ΗΠΑ, με πωλήσεις άνω των 3 δισ. δολαρίων. Η Phar-Mor ήταν μια ραγδαία αναπτυσσόμενη εταιρία, ενώ ο τρόπος ζωής που ακολουθούσε ο πρόεδρος και ιδρυτής της εταιρείας καταδείκνυε τη σημαντική οικονομική του θέση.

Το κλειδί για τις χαμηλές τιμές που έθετε η εταιρεία στηριζόταν στην στρατηγική της «αγοραστικής δύναμης». Η εταιρεία πραγματοποιούσε μαζική αγορά προϊόντων όταν οι προμηθευτές προσέφεραν πολύ χαμηλές τιμές. Οι τιμές της εταιρείας ήταν τόσο χαμηλές, που οι ανταγωνιστές απορούσαν για το πως μπορεί να παρουσιάζει κέρδη. Όμως οι τιμές της ήταν πράγματι τόσο χαμηλές, που η εταιρία άρχισε να παρουσιάζει λειτουργικές ζημιές.

Προκειμένου να κρύψουν τα προβλήματα ρευστότητας, να προσελκύσουν νέους επενδυτές και παρουσιάσουν την εταιρία ως επικερδή, ο πρόεδρος και ο διευθύνων σύμβουλος παραποίησαν τα λογιστικά βιβλία της εταιρείας ώστε να υποτιμήσουν το κόστος πωληθέντων προϊόντων και να υπερτιμήσουν τα αποθέματα και τα έσοδα. Με την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, εκτιμήθηκε ότι υπήρξε υπεξαίρεση μεγαλύτερη των 10 εκατ. δολαρίων. Η απάτη συνεχίστηκε για αρκετά χρόνια ενώ την διέπρατταν από άτομα σε διάφορα επίπεδα της διοίκησης.

Οι παράγοντες που οδήγησαν στη διάπραξη και συγκάλυψη της απάτης ήταν οι εξής: α) η ανεπάρκεια των πληροφοριακών συστημάτων, β) το ανεπαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου, γ) ο συγκεντρωτικός τρόπος διοίκησης της εταιρείας, (δ) η συνεργεία στην ανώτερη διοίκηση, (ε) οι πολυάριθμοι εμπλεκόμενοι φορείς που καθιστούσαν δύσκολο τον εντοπισμό όλων των παρατυπιών και τη μεταξύ τους συσχέτιση και (στ) η γνώση των ελεγκτικών διαδικασιών και στόχων καθώς η ομάδα απάτης της εταιρείας αποτελούνταν από αρκετούς πρώην ορκωτούς ελεγκτές που τώρα εργάζονταν στην εταιρεία.

Η ελεγκτική εταιρία επανειλημμένα εξέφραζε τις ανησυχίες της προς την διοίκηση, υποστηρίζοντας ότι η εταιρεία είχε εμπλακεί σε λογιστικές πρακτικές που έχρηζαν βελτίωσης. Η ελεγκτική εταιρεία αναγνώρισε ότι η Phar-Mor αποτελεί ένα πελάτη υψηλού ρίσκου και κατέγραψε ότι η εταιρεία αλλοίωνε τους εισπρακτέους

λογαριασμούς και τα αποθέματα της. Η εταιρία δήλωσε πως τα αποθέματα αυξήθηκαν από τα 11 εκατ. δολάρια το 1989, στα 36 εκατ. δολάρια το 1990 και έπειτα στο υπερβολικό ποσό των 153 εκατ. δολαρίων το 1991. Οι επενδυτές, βασιζόμενοι σε αυτά τα οικονομικά στοιχεία, έβλεπαν την εταιρία ως ευκαιρία, επενδύοντας σε αυτή 1.14 δισ. δολάρια.

Οι πιστωτές ισχυρίστηκαν ότι η κρίση των ορκωτών ελεγκτών δεν ήταν αντικειμενική λόγω της επιθυμίας τους να παρέχουν επιπλέον υπηρεσίες στην Phar-Mor. Επιπλέον, ανέφεραν ότι η ελεγκτική εταιρία πίεσε σε μεγάλο βαθμό τους ορκωτούς να συνάπτουν περισσότερα συμβόλαια παροχής υπηρεσιών με την ελεγχόμενη εταιρία-πελάτη. Οι ενάγοντες της Phar-Mor δεν ισχυρίστηκαν ότι η ελεγκτική εταιρία συνειδητά συμμετείχε στην απάτη, αλλά ότι δεν διενήργησε τους ελέγχους σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και τα ακολουθούμενα ελεγκτικά πρότυπα, γιατί όπως αποδείχθηκε συνέτρεχαν οικονομικά κίνητρα για παράβλεψη τυχόν προβλημάτων που θα εντόπιζαν.

Ο ιδρυτής της εταιρείας καταδικάστηκε σε φυλάκιση, ενώ στελέχη της ανώτατης διοίκησης ομολόγησαν και καταδικάστηκαν για απάτη χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενώ επενδυτές και πιστωτές μήνυσαν την εταιρία και αρκετά της στελέχη. Η εταιρία Phar-Mor διασώθηκε από το Κεφάλαιο 11 του Πτωχευτικού Κώδικα. Οι μετοχές της διαπραγματεύονταν στον NASDAQ και το 2001 λειτουργούσε 139 καταστήματα σε 24 πολιτείες με την επωνυμία Phar-Mor Rx Place και Pharmhouse. Ωστόσο, στο τέλος του 2001, η Phar-Mor εντάχθηκε πάλι στις πρόνοιες του Κεφαλαίου 11 χωρίς πλέον να διαπραγματεύονται οι μετοχές της στο NASDAQ. Παράλληλα, το δικαστήριο έκρινε ένοχη την ελεγκτική εταιρία. (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013)

8.6 Health Management Inc

Αρχικό αντικείμενο της εταιρείας ήταν η παροχή κατ' οίκον νοσηλείας, καθώς και η προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού σε επιχειρήσεις και ιδιώτες. Οι δραστηριότητες της εταιρείας αυξήθηκαν με αποτέλεσμα η εταιρεία να μετονομαστεί σε Health Management, Inc. με αντικείμενο την εμπορία φαρμάκων χρόνιων παθήσεων.

Ο ελεγκτής που είχε αναλάβει τον έλεγχο της εταιρείας αποδέχθηκε αργότερα την θέση του οικονομικού διευθυντή στην Health Management. Στο ρόλο του οικονομικού διευθυντή ο πρώην ελεγκτής συναντήθηκε πολλές φορές με τον ιδρυτή

της εταιρείας για λογιστικά και οικονομικά θέματα. Το δεύτερο τρίμηνο του 1995, ο οικονομικός διευθυντής ανακοίνωσε στον πρόεδρο της εταιρείας ότι υπήρχαν δυσοίωνες προβλέψεις για την τιμή της μετοχής και έτσι αποφάσισαν από κοινού να παρουσιάσουν αναληθή και ιδιαίτερα υψηλή την απογραφή. Με αίτηση της εταιρείας, για τη συγκάλυψη της απάτης, η διενέργεια ελέγχου παρατάθηκε. Επίσης, μια εβδομάδα πριν από τον έλεγχο, η εταιρεία ανακοίνωσε σημαντική αύξηση των κερδών της, ασκώντας πίεση προς την ελεγκτική εταιρία. Σημαντικό στοιχείο της υπόθεσης αποτελεί η ύπαρξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ τωρινού ορκωτού ελεγκτή και του οικονομικού διευθυντή της ελεγχόμενης εταιρείας.

Μέσα από μια τυχαία συνομιλία, αποκαλύφθηκε η απάτη σε στέλεχος της εταιρείας, ο οποίος ενημέρωσε το νομικό σύμβουλο και το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας. Το Φεβρουάριο του 1996, η HMI εξέδωσε δελτίο τύπου αναφέροντας τις παρατυπίες των λογιστικών της βιβλίων. Η τιμή μετοχής της εταιρείας σημείωσε ραγδαία πτώση και η ελεγκτική εταιρεία ζήτησε να αποσύρει την έκθεση ελέγχου του έτους εκείνου.

Η υπόθεση παραπέμφθηκε στη δικαιοσύνη. Ο οικονομικός διευθυντής συνεργάστηκε με τις αρχές και απαλλάχτηκε. Ο ιδρυτής της εταιρείας αν και δήλωσε απόλυτη άγνοια, καταδικάστηκε σε εννέα χρόνια φυλάκισης και του επιβλήθηκε πρόστιμο 250 χιλιάδες δολάρια. Η ελεγκτική εταιρεία δέχτηκε αγωγές από μετόχους της εταιρείας. Οι δικηγόροι των μετόχων ισχυρίστηκαν ότι η απάτη με την απογραφή κόστισε στους πελάτες τους 37 εκατ. δολάρια και ότι η ελεγκτική εταιρεία ήταν υπεύθυνη κατά 75% γι' αυτό το ζήτημα. Σύμφωνα με τον ομοσπονδιακό νόμο PSLAA (Private Securities Litigation Reform Act) επιβάλλεται ολόκληρη η ποινή μόνο εάν εν γνώσει υπήρχε συμμετοχή σε απάτη. Οι δικηγόροι της ελεγκτικής εταιρείας αρνήθηκαν εξωδικαστικούς συμβιβασμούς και προχώρησαν σε δίκη. Οι συνήγοροι υπεράσπισης της ελεγκτικής εταιρείας παρουσίασαν τους ελεγκτές ως θύματα απάτης, άτομα με βαθιά γνώση των επαγγελματικών ελεγκτικών προτύπων, αντικρούοντας ακόμη και την κατηγορία για έλλειψη αντικειμενικότητας και ανεξαρτησίας, λόγω της κοινωνικής σχέσης μεταξύ του οικονομικού διευθυντή και του ορκωτού ελεγκτή της εταιρείας. Τη δίκη κέρδισε η ελεγκτική εταιρεία λόγω του νόμου PSLRA. (Knapp, 2012)

8.7 Xerox Corporation

Η Xerox, μια εταιρία με έδρα το Stamford, στόχευε στην ανάπτυξη, κατασκευή, προώθηση, εξυπηρέτηση και χρηματοδότηση μιας ολοκληρωμένης σειράς προϊόντων και υπηρεσιών επεξεργασίας εγγράφων, με στόχο την ενίσχυση της παραγωγικότητας των πελατών της. Πωλούσε και μίσθωνε τέτοιου είδους προϊόντα στις ΗΠΑ αλλά και σε άλλες 130 χώρες. Το 2000, η Xerox κατέγραψε πωλήσεις περίπου 18,7 δισ. δολαρίων, απασχολώντας περίπου 92.000 υπαλλήλους. Οι μετοχές της διαπραγματεύονταν στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και του Σικάγο, αντίστοιχα.

Η εταιρεία πιεζόταν προς την επίτευξη υψηλών πωλήσεων το οποίο επέβαλε το επενδυτικό κλίμα της δεκαετίας του 1990. Η εταιρεία δεν ήθελε να ρισκάρει την πτώση της μετοχής της, ενώ και η διοίκηση της εταιρείας επιζητούσε να διατηρήσει υψηλή την πιστοληπτική της ικανότητα, ώστε να παραμείνει ικανή να χρηματοδοτεί την πλειοψηφία των πωλήσεων των πελατών της. Επιπλέον, η αμοιβή της διοίκησης σχετιζόταν άμεσα με την ικανότητα της εταιρείας να καταγράψει υψηλά κέρδη.

Το δεύτερο τρίμηνο του 2000 ξεκίνησε έρευνα από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς όταν διαπιστώθηκαν λογιστικές αναντιστοιχίες. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, αναφέρθηκε πως η εταιρεία χρησιμοποιούσε λογιστικά τεχνάσματα προκειμένου να εμφανίζει αυξημένα κέρδη από το 1997 έως το 1999. Οι τεχνικές περιλάμβαναν επιτάχυνση της αναγνώρισης των εσόδων από μισθώσεις και ειδικότερα από συσσωρευμένες χρηματοδοτικές μισθώσεις, αύξηση των εσόδων από μισθώσεις λόγω αυξήσεων των τιμών μισθωμάτων και επεκτάσεως της περιόδου των μισθώσεων, των υπολειμματικών αξιών του μισθωμένου εξοπλισμού, των εσόδων από τις συναλλαγές χαρτοφυλακίου, τη δημιουργία αποθεματικών για άγνωστους επιχειρηματικούς κινδύνους, καταγραφή μη σχετιζόμενων επιχειρηματικών εξόδων για διόγκωση των κερδών, καθώς και μη αποκάλυψη συναλλαγών πρακτορείας. Η Xerox αντιμετώπιζε δυσκολίες στο να συνάψει συμφωνίες μισθώσεων σε χώρες της λατινικής Αμερικής και έτσι επέστρεψε στη σύναψη συμβολαίων ενοικιάσεων. Επειδή τα έσοδα από αυτά τα συμβόλαια δεν θα αναγνωρίζονταν άμεσα, πούλησε τις αποδόσεις σε επενδυτές για να μπορέσουν να αναγνωριστούν άμεσα. Το γεγονός αυτό δεν αποτυπωνόταν στις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις, που εξετάστηκαν από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

Οι λογιστικοί χειρισμοί των προηγούμενων χρόνων και το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον οδήγησαν την εταιρεία να σταματήσει τις μέχρι τότε ενέργειές της. Δεν μπορούσε να κρύψει την αρνητική οικονομική της κατάσταση, ούτε να προχωρήσει σε περαιτέρω ρυθμίσει για τις χαμένες πωλήσεις και έσοδα λόγω πρόωρης

αναγνώρισής τους τα προηγούμενα έτη. Η τιμή της μετοχής της εταιρείας, πριν την ανακοίνωση των λογιστικών προβλημάτων διαπραγματευόταν στα 60 δολάρια, ενώ όταν έγινα γνωστοί οι λογιστικοί χειρισμοί μειώθηκε σε λιγότερο από 5 δολάρια ανά μετοχή.

Το 2002, η εταιρεία συμφώνησε να επαναδιατυπώσει τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις για τα έτη 1997 έως 2000 και να πληρώσει τα πρόστιμα που της αναλογούσαν. Παράλληλα, αποφάσισε να συστήσει μια επιτροπή, διοικούμενη από στελέχη εκτός της εταιρείας, με σκοπό την επανεξέταση των πολιτικών της εταιρείας και την διενέργεια των εσωτερικών ελέγχων.

Η ελεγκτική εταιρία της Xerox, αμφέβαλε για την αναγκαιότητα πολλών από τους λογιστικούς χειρισμούς. Οι συζητήσεις μεταξύ της ελεγκτικής εταιρείας και της διοίκησης της Xerox δεν έπεισαν την εταιρία να αλλάξει τις λογιστικές τις πρακτικές. Έτσι, οι παράνομοι λογιστικοί χειρισμοί της Xerox οδήγησαν την διοίκηση της εταιρείας και την ελεγκτική εταιρία σε δίκες. Η ελεγκτική εταιρεία συμφώνησε να πληρώσει 22 εκατ. δολάρια για τη δίκη που εκκρεμούσε σε βάρος της με την κατηγορία της απάτης. Μέρος της δικαστικής τακτοποίησης αποτέλεσε και η συμφωνία της ελεγκτικής εταιρείας να αναλάβει μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση των πρακτικών ελέγχου της. (Beasleyetal., 2012)

8.8 Waste Management, Inc.

Η Waste Management Inc. είναι μια εταιρεία διαχείρισης αποβλήτων η οποία ιδρύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 με έδρα το Oak Brook στο Illinois και εξελίχτηκε σε ηγέτη της διαχείρισης απορριμμάτων. Με 21.000 οχήματα συλλογής και μεταφοράς, η εταιρεία διαθέτει το μεγαλύτερο στόλο φορτηγών στη βιομηχανία των αποβλήτων. Το 1996, η εταιρία κατέγραψε έσοδα 9,19 εκατ. δολάρια, καθαρό κέρδος 192 εκατ. δολάρια και συνολικά κεφάλαια 18,4 δισ. δολάρια. Η μετοχή της εταιρείας είχε τιμή περίπου 36 δολάρια ανά μετοχή και διαπραγματευόταν στα Χρηματιστήρια της Νέας Υόρκης, της Φρανκφούρτη, του Λονδίνου, του Σικάγο και της Σουηδίας, αντίστοιχα.

Το 1996 λόγω του έντονου ανταγωνισμού που επικρατούσε στον κλάδο, αλλά και των αλλαγών στη βιομηχανία του περιβάλλοντος, τα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρείας πιεζόταν. Η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης έδειχνε μειούμενο το καθαρό κέρδος, παρά την αύξηση των εσόδων της.

Το 1998 η εταιρία αναδημοσίευσε τα κέρδη της για τα έτη 1992 έως 1996 αλλά και τις οικονομικές καταστάσεις της χρήσεως 1997. Οι επαναδιατυπώσεις των λογιστικών στοιχείων είχαν σαν αποτέλεσμα η εταιρία να δηλώσει καθαρή ζημία 39 εκατ. δολάρια, αντί του καθαρού θετικού αποτελέσματος ύψους 192 εκατ. δολαρίων που εμφάνιζε στην αρχή. Σύμφωνα με τα δελτία τύπου της διοίκησης, οι επαναδιατυπώσεις σχετίζονταν με τον υπολογισμό των αποσβέσεων των οχημάτων, του εξοπλισμού και των κοντέινερ, ενώ σχετίζονταν και με την κεφαλαιοποίηση του κόστους ωφέλειας σχετικά με τις εκτάσεις γης. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε εσφαλμένη υπολειμματική αξία και ωφέλιμη ζωή.

Το 2002, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ανακοίνωσε πως είχε ολοκληρώσει την έρευνα για τις λογιστικές πρακτικές της εταιρείας, ενώ και καταλόγισε ευθύνες στον ιδρυτή και σε πέντε άλλα ανώτερα στελέχη για εμπλοκή σ' ένα συστηματικό σχέδιο εξαπάτησης που οδήγησε στη σύνταξη ανακριβών οικονομικών καταστάσεων και στην καταγραφή εικονικών κερδών των περιόδων 1992 έως 1997. Άλλα στελέχη κατηγορήθηκαν για καταστροφή στοιχείων, παραπλάνηση της ελεγκτικής επιτροπής και των εσωτερικών ελεγκτών, καθώς και για απόκρυψη πληροφοριών από τους ορκωτούς ελεγκτές. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγορά (SEC) σημείωσε πως οι κατηγορούμενοι παρέβλεπαν τις αποσβέσεις των απορριμματοφόρων φορτηγών, υποθέτοντας ιδιαίτερα μεγάλες υπολειμματικές αξίες και υψηλή διάρκεια ωφέλιμης ζωής, υπολόγιζαν αυθαίρετα υπολειμματικές αξίες και δεν καταχωρούσαν ως έξοδα απομείωσης την αξία των χώρων υγειονομικής ταφής.

Καθοριστικός ήταν και ο ρόλος της ελεγκτικής εταιρείας που ήλεγχε την εταιρεία πριν την εισαγωγή αυτής στο Χρηματιστήριο το 1971. Κατά τη δεκαετία του 1990, αρκετοί υπάλληλοι της ελεγκτικής εταιρείας εργάστηκαν στην ελεγχόμενη εταιρεία. Από το 1991 έως το 1997, η ελεγκτική εταιρία χρέωσε στην Waste Management's Inc. περίπου 47,5 εκατ. δολάρια για ελεγκτικές αμοιβές και 11,8 εκατ. δολάρια για παροχή διοικητικών υπηρεσιών. Η ελεγκτική εταιρεία, εντούτοις, προσδιόρισε τις ανάρμοστες λογιστικές πρακτικές της ελεγχόμενης εταιρείας και τόνισε την επίδραση που έχουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Επίσης, η ελεγκτική εταιρεία σε ετήσια βάση παρουσίαζε στη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας τις προβλεπόμενες λογιστικές εγγραφές τακτοποίησης, προκειμένου η δεύτερη να διορθώσει λάθη υποτίμησης εξόδων και υπερεκτίμησης εσόδων. Η διοίκηση, συστηματικά αρνούνταν την εφαρμογή των ρυθμίσεων που προέβλεπαν οι λογιστικές εγγραφές τακτοποίησης, σύμφωνα με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC). Αντ' αυτού, οι εμπλεκόμενοι

προχώρησαν σε μυστική συμφωνία με την ελεγκτική εταιρία προκειμένου να καλύπτουν απάτες του παρελθόντος, διαπράττοντας νέες στο μέλλον. Με την πάροδο του χρόνου, οι εμπλεκόμενοι δεν τήρησαν τη συμφωνία για την ακολουθία των οριζόμενων βημάτων. Η απάτη αποκαλύφθηκε και ο νέος CEO της Waste Management, Inc διέταξε επανεξέταση των λογιστικών πρακτικών που ακολουθούνταν ενώ η εταιρεία αναδιατύπωσε τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις από το 1992 έως το 1997.

Η Waste Management, Inc. κρίθηκε ένοχη και της επιβλήθηκε πρόστιμο 457 εκατ. δολαρίων ενώ η ελεγκτική εταιρεία πλήρωσε πρόστιμο που ανέρχονταν σε 7 εκατ. δολάρια, το μεγαλύτερο πρόστιμο που είχε, μέχρι τότε, επιβληθεί σε ελεγκτική εταιρεία. (Beasleyetal., 2012)

8.9 Parmalat

Parmalatή όπως αλλιώς περιγράφεται από κάποιους συγγραφείς στη βιβλιογραφία ως η «Enron της Ευρώπης», είναι μια άλλη εταιρία, στον πυρήνα της οποίας δεσπόζουν διάφοροι παράμετροι. Οι συγκεκριμένοι αυτοί παράμετροι, μας υποδεικνύουν την ύπαρξη της αποτυχίας της εταιρικής διακυβέρνησης. Βέβαια, θα πρέπει να επισημάνουμε και τις απόψεις εκείνες οι οποίες υποστηρίζουν ότι η κατάρρευση της Parmalat, ήταν αποτέλεσμα των διαφόρων χαρακτηριστικών που περικλείονται κάτω από την ομπρέλα της λογιστικής απάτης, της ύπαρξης ενός ισχυρού κεντρικού ελέγχου αλλά και γενικότερα της ύπαρξης μιας παντελούς έλλειψης διαφάνειας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση σημαντικών επιπλοκών στις λειτουργίες της ίδιας της επιχείρησης.(HamiltonandMicklethwait, 2006)

Στο σημείο αυτό, θα επιχειρήσουμε να κάνουμε μια ευρύτερη παρουσίαση της υπόθεσης που αφορά την εταιρία, έχοντας βέβαια ως κύριο γνώμονα την αποκάλυψη εκείνων των συγκεκριμένων αιτιών που οδήγησαν στην κατάρρευση της επιχείρησης.

Μιλώντας γενικότερα για την εταιρία, η Parmalat αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές βιομηχανίες τροφίμων, με ειδίκευση στα γαλακτοκομικά προϊόντα. Ιδρυτής της εταιρίας ήταν ο *Calisto Tanzi*, όπου το 1961 έδωσε πνοή στην επιχείρηση. Ουσιαστικά, ο *Calisto Tanzi* εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία που διαφαινόταν στην αγορά, με τη δημιουργία μιας μικρής μονάδας παστερίωσης στην Πάρμα, η οποία είχε ως στόχο την βιομηχανοποίηση της διανομής γάλακτος. Ένας παράγοντας που συνέβαλε στην επιτυχία αυτής της ενέργειας, ήταν η καινοτομία που

προσφερόταν από την Σουηδική εταιρία *Tetra Pak*, η οποία είχε εφεύρει τα προϊόντα συσκευασίας από χαρτόνι. Έτσι, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Parmalat εξελίσσεται ως η όγδοη μεγαλύτερη βιομηχανία τροφίμων στην Ιταλία, καταλαμβάνοντας παράλληλα την πρώτη θέση στην αγορά γαλακτοκομικών προϊόντων με μερίδιο αγοράς 25% και 30.000 εργαζομένους σε δράση σε 30 χώρες. Το 1990, η εταιρία εισήχθη στο Χρηματιστήριο του Μιλάνου.

Ωστόσο, ο γαλακτοκομικός τομέας δεν αποτελούσε το μοναδικό ενδιαφέρον του ιδρυτή της επιχείρησης, *Calisto Tanzi*, καθότι προχώρησε σε μια σειρά επενδύσεων στην τηλεοπτική αγορά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, με την εξαγορά της *Odeon TV*. Η αναφορά μας στις επιχειρηματικές δράσεις του Calisto Tanzi έχει άμεση σχέση με την υπόθεση της Parmalat. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω επένδυση χρεοκόπησε το 1989. Η μετέπειτα έρευνα που ακολούθησε και αφορούσε την κατάρρευση της Parmalat, αποκάλυψε ότι όλα τα χρέη της Odeon TV πληρώθηκαν από την Parmalat. Επομένως, είναι απαραίτητο να επισημάνουμε ότι από τα πρώτα χρόνια της δράσης της Parmalat, ο Calisto Tanzi χρησιμοποιούσε οικονομικούς πόρους της εταιρίας, προκειμένου να χρηματοδοτήσει τα χρέη που δημιουργούνταν σε άλλες επιχειρηματικές του δραστηριότητες.

Μετά το φιάσκο της τηλεόρασης, στο τέλος της δεκαετίας του '80, εξαγοράστηκε η «*Finanziaria Centro Nord*», η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε «*Parmalat Finanziaria*» και αποτέλεσε έναν όμιλο που συμπεριελάμβανε 58 εταιρίες, οι 33 εκ των οποίων είχαν την έδρα τους εκτός Ιταλίας. Γενικότερα, ο ευρύτερος όμιλος της «*Parmalat Finanziaria*» είχε ένα συνολικό κύκλο εργασιών που κυμαινόταν σε ένα ποσό κοντά στα € 560 εκατομμύρια.

Το 1990, ο Calisto Tanzi πραγματοποίησε επενδύσεις και σε άλλους επιχειρηματικούς τομείς. Μεταξύ αυτών ήταν και η επένδυση στην τοπική ποδοσφαιρική ομάδα «*Parma*», η οποία αργότερα κατατάχθηκε σε μία από τις σπουδαιότερες ομάδες του Ιταλικού Ποδοσφαίρου. Την ίδια δεκαετία, ο Calisto Tanzi συμμετείχε και στην αγορά τουρισμού με την εταιρία «*Parmatour*», η οποία συνιστούσε μια θυγατρική επιχείρηση που δραστηριοποιούνταν στο χώρο των ταξιδιών και της αναψυχής. Διευθυντής της εν λόγω εταιρίας ήταν η κόρη του Calisto Tanzi, η Francesca Tanzi. (Wearing, 2005) Όπως αποδείχθηκε στη συνέχεια, ένα ποσό που κυμαινόταν κοντά στα 350 εκατομμύρια λίρες Αγγλίας, αντλήθηκε από τους πόρους της Parmalat, προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η «*Parmatour*». (FerrariniandGiudici, 2005)

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν υπήρχαν σοβαρά θέματα που αφορούσαν τις λειτουργίες του ομίλου. Τα πρώτα οικονομικά προβλήματα αναδύθηκαν το Νοέμβριο του 2003, εξαιτίας της έλλειψης ρευστότητας της επιχείρησης. (Wearing, 2005) Στη συνέχεια, το Δεκέμβριο του 2003, η εταιρία παρουσίασε δυσκολία αποπληρωμής €150 εκατομμυρίων σε ομολογιούχους, με αποτέλεσμα η τιμή της μετοχής της να πέσει κατακόρυφα. Τον ίδιο μήνα, ανακοινώθηκε, επίσης, από την Τράπεζα της Αμερικής «*Bank of America*», ότι έγγραφο του 2002 που βεβαίωνε ότι η «*Bonlat*» (θυγατρική της Parmalat με έδρα στις νήσους *Cayman*) είχε καταθέσεις μετρητών αξίας περίπου τεσσάρων δισ. €, ήταν πλαστό. Μετά από όλα αυτά, η Parmalat κήρυξε πτώχευση, ανακοινώνοντας χρέη ύψους 14 δισ. €, οκτώ φορές υψηλότερα από τα χρέη που είχε γνωστοποιήσει η προηγούμενη διοίκηση. Η κατάρρευση της εταιρίας θεωρήθηκε ως η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην Ευρώπη και ο Calisto Tanzi κατηγορήθηκε για οικονομική απάτη και ξέπλυμα χρήματος. Ο ιδρυτής της Parmalat, Calisto Tanzi, καταδικάστηκε σε δέκα χρόνια φυλάκιση για το ρόλο του στο οικονομικό σκάνδαλο που οδήγησε σε κατάρρευση την κολοσσιαία ιταλική γαλακτοβιομηχανία και οι άλλοι επτά κατηγορούμενοι, στελέχη της εταιρίας και τραπεζίτες, αθώωθηκαν. Άλλοι οκτώ κατηγορούμενοι διευθετήθηκαν εξωδικαστικά το Σεπτέμβριο του 2008. Το Σεπτέμβριο του 2009, τρεις αγωγές από την *Parmalat Capital Finance Ltd* και τον Enrico Bondi (σημερινό Διευθύνοντα Σύμβουλο της Parmalat), κατά της *Bank of America* και των ελεγκτών Grant Thornton, απορρίφθηκαν.

Κατά τη διερεύνηση της κατάρρευσης της Parmalat, αξίζει να αναφερθούμε στα αίτια που οδήγησαν στην αποτυχία της. Πολλοί είναι αυτοί που ισχυρίζονται ότι η αιτία της "πτώσης" της Parmalat, προερχόταν από τα συγκρουόμενα συμφέροντα που είχαν οι τράπεζες, γεγονός που σήμαινε ότι οι τράπεζες δάνειζαν τα χρήματα στην εταιρία και ταυτόχρονα ήταν υπεύθυνες για την αναδιοργάνωση των μετοχών και ομολόγων, ενεργώντας ουσιαστικά ως οικονομικοί σύμβουλοι. Επίσης, επισημαίνεται ότι τόσο ο «νόμος περί Αξιών» όσο και ο «κώδικας Preda» της Εταιρικής Διακυβέρνησης, δε διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο και δεν είχαν την επίπτωση που θα έπρεπε να έχουν στην εταιρία.

Σύμφωνα με τον παραπάνω κώδικα, η σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου θα έπρεπε να αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη, έτσι ώστε ο αριθμός των μη εκτελεστικών διευθυντών να μπορεί να διαχειριστεί ένα σημαντικό μέρος των αποφάσεων στα διάφορα εταιρικά συμβούλια. Ωστόσο, η έρευνα που

διεξήχθη μετά την κατάρρευση της Parmalat αποκάλυψε ότι το διοικητικό συμβούλιο αποτελούνταν από δεκατρείς διευθυντές, οι τέσσερις από τους οποίους ήταν ανεξάρτητοι και οι υπόλοιποι εννέα ήταν εκτελεστικοί διευθυντές. Επιπλέον, το διοικητικό συμβούλιο της Parmalat, ήταν δομημένο σύμφωνα με τις διατάξεις του κώδικα Preda, που υποδείκνυε ότι η εταιρία θα μπορούσε είτε να συμμορφωθεί με τον κώδικα είτε να εξηγήσει γιατί δεν τήρησε κάποιους από τους όρους που περιελάμβανε ο κώδικας αυτός. Η Parmalat εκμεταλλεύτηκε τη συγκεκριμένη διάταξη και υποστήριξε ότι με δεδομένη την υφιστάμενη μετοχική σύνθεση δεν θεώρησε απαραίτητο να συμμορφωθεί με τον κώδικα. (BuchananandYang, 2005)

Έχοντας κάνει μια ευρύτερη αναφορά στη σύνθεση της Parmalat, είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε, ότι η εξεταστική επιτροπή είχε επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τον ιδρυτή της εταιρίας. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τα μη εκτελεστικά μέλη ήταν κοντά στην οικογένεια Tanzi και ο πρόεδρος όπως και ο Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρίας ήταν το ίδιο άτομο, το οποίο απεικονιζόταν στο πρόσωπο του Calisto Tanzi. (Clarke, 2007) Επιπλέον, το διοικητικό συμβούλιο της Parmalat, αποτελούνταν από ένα μεγάλο αριθμό διευθυντών και μόνο δύο μέλη αυτού θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ανεξάρτητα. Αυτό το θέμα δημιουργούσε περαιτέρω επιπλοκές, αφού ουσιαστικά το ζήτημα αυτό από μόνο του επηρέαζε τη δομή του ελέγχου, όπως είναι οι ελεγκτές αλλά και οι διάφορες ελεγκτικές επιτροπές, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συγκεκριμένες συνθήκες στο ελεγκτικό κομμάτι, οι οποίες οδηγούσαν στην μη επίτευξη της βέλτιστης αποτελεσματικότητας αλλά και αποδοτικότητας που θα έπρεπε να είχαν οι ανάλογοι μηχανισμοί. (Clarke, 2007) Όπως γνωστοποιήθηκε στις οικονομικές καταστάσεις του έτους 2003, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ήταν μέλη της οικογένειας Tanzi, καθώς και πολλοί προσωπικοί φίλοι του ίδιου του Calisto Tanzi. (FerrariniandGiudici, 2005) Επιπλέον, η αναλογία του αριθμού των ανεξάρτητων διευθυντών στο γενικότερο σύνολο των μελών του διοικητικού συμβουλίου ήταν μόνο 15%. (BuchananandYang, 2005)

Εκτός από τη σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου της Parmalat, και οι λογιστικές πρακτικές επηρέασαν την πορεία της εταιρίας και την οδήγησαν στην αποτυχία. Η Parmalat είχε αναπτυχθεί με ταχείς ρυθμούς, έχοντας προβεί σε ακριβές εξαγορές στην Αμερική οι οποίες πληρώθηκαν μέσω ομολόγων. Αυτή η ενέργεια προκάλεσε ιδιαίτερες δυσκολίες καθώς είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας «μεγάλης πίεσης» στον ισολογισμό. Επιπλέον, η εταιρία χρησιμοποίησε μετρητά που προερχόταν από τα ομόλογα από το έτος 1990 μέχρι και το 2003. Για να

δικαιολογήσει αυτή την κίνηση προχώρησε σε διάφορες ενέργειες, φουσκώνοντας τα έσοδα της επιχείρησης μέσα από εικονικές πωλήσεις σε εμπόρους λιανικής πώλησης (Clarke, 2007).

Η κατάρρευση της Parmalat, φαίνεται να είναι ένα πολύ περίπλοκο θέμα το οποίο προερχόταν όχι μόνο από το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης, το οποίο αναπτύχθηκε στην εταιρία, αλλά από την περίπλοκη δομή του ομίλου. Ουσιαστικά, η Parmalat αποτελούνταν από 170 θυγατρικές και τα κεφάλαια κινούνταν μεταξύ των θυγατρικών. Ορισμένες από τις θυγατρικές που βρίσκονταν στους διάφορους φορολογικούς παράδεισους των νησιών Cayman, αποτελούσαν ένα σοβαρό θέμα που δημιουργούσε δυσκολία στην παρακολούθηση των ταμειακών ροών και των περιουσιακών στοιχείων αυτών των συγκεκριμένων εταιριών. (Wearing, 2005)

Οι λογιστικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην Parmalat, είχαν καταφέρει το στόχο τους, δηλαδή να εξαπατούν τους μετόχους της. Αυτό κυρίως οφειλόταν στο γεγονός ότι η Grant Thornton σε πρώτο βαθμό αλλά και η Deloitte and Touche αργότερα, δεν είχαν αποκαλύψει τίποτα γι' αυτές τις παρατυπίες που υπήρχαν στην εταιρία (Hamilton and Micklethwait, 2006). Δεν είναι μόνο η ανοχή των ελεγκτών, αλλά και η προθυμία των ιταλικών τραπεζών που δάνειζαν και συνέχιζαν να δανείζουν χρήματα στην εταιρία, χωρίς να έχουν επαρκή πληροφόρηση των λογαριασμών της.

Ως εκ τούτου, ο συνδυασμός των λογιστικών παρατυπιών, η έλλειψη διαφάνειας, η αναποτελεσματικότητα των ελέγχων, η κακή χρήση ή κατάχρηση των κωδικών εταιρικής διακυβέρνησης, ο ισχυρός κεντρικός έλεγχος της οικογένειας Tanzi αποτελούν μερικούς από τους καθοριστικούς παράγοντες που οδήγησαν την Parmalat να καταρρεύσει.

Παρά τις πολλές ομοιότητες που εμφανίζει η περίπτωση της Parmalat με την αντίστοιχη περίπτωση της Enron, δεν θα έπρεπε να παρουσιάζονται ως παρόμοιες, δεδομένου ότι η Parmalat περιελάμβανε την παρουσία ενός κύριου μετόχου, της οικογένειας Calisto Tanzi, ενώ αντίθετα, η Enron περιελάμβανε στους κόλπους της συνθήκες διάχυτης ιδιοκτησίας. Επιπρόσθετα, στην περίπτωση της Parmalat, υπήρξαν κάποιοι μέτοχοι οι οποίοι ενήργησαν για ιδίων όφελος. Συνδυάζοντας αυτούς τους δύο λόγους, δύο διαφορετικά ζητήματα αναδύονται τα οποία χρήζουν περαιτέρω συζήτησης που είναι πέρα από τους σκοπούς της παρούσας εργασίας. Πρώτον, η "δυαδικότητα" που παρουσίαζε ο διευθύνων σύμβουλος, Calisto Tanzi και, δεύτερον, η προστασία των επενδυτών απέναντι στους κυρίαρχους μετόχους.

Μετά την πτώχευση της Enron, οι υπέρμαχοι της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης διαβεβαίωναν ότι η εποχή των "αλητήριων" επιχειρηματιών, των ψεύτικων επιχειρήσεων και του οικονομικού τρόμου είχε παρέλθει ανεπιστρεπті. Και επί πλέον, ότι η υπόθεση κατέληξε σε θετικά αποτελέσματα γιατί επέτρεψε στο σύστημα να διορθωθεί. Το σκάνδαλο όμως της Parmalat απέδειξε ότι στην πραγματικότητα η κατάσταση ήταν διαφορετική.

Σήμερα, η Parmalat είναι μια εταιρία με παγκόσμια παρουσία και σημαντικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη, τη Λατινική Αμερική, τη Βόρεια Αμερική, την Αυστραλία, την Κίνα και τη Νότια Αφρική. Από το 2011, είναι θυγατρική του γαλλικού ομίλου *Lactalis*.

8.10 CBI Holding Company Inc.

Η CBI Holding Company, Inc. αποτελούσε τη μητρική εταιρία αρκετών εταιρειών, οι οποίες εμπορεύονταν φαρμακευτικά προϊόντα. Οι θυγατρικές αγόραζαν φάρμακα από βιομηχανίες φαρμάκων και τα διοχέτευαν σε φαρμακεία, νοσοκομεία, κέντρα μακρόχρονης φροντίδας και άλλες σχετικές επιχειρήσεις. Πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της CBI ήταν ο Robert Castello.

Το 1991, ο Castello, μεταβίβασε το 48% των μετοχών της εταιρείας στην Trust Company of the West (TCW), μια μεγάλη εταιρία επενδύσεων. Η συμφωνία αυτή έδωσε το δικαίωμα στην TCW να διορίζει δύο μέλη του διοικητικού συμβουλίου της CBI και ο Castello διατήρησε το δικαίωμα να διορίζει τα τρία υπόλοιπα μέρη. Επιπλέον στην συμφωνία οριζόταν το δικαίωμα στη TCW να μπορεί να αναλάβει τον έλεγχο της CBI. Η εταιρία η οποία διενεργούσε τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της CBI ήταν η Ernst & Young, η οποία από το 1990 έως το 1993 διατύπωνε σύμφωνη γνώμη στην έκθεση ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων της CBI.

Συνεργάτες του Castello, σκοπίμως παραποιούσαν τα αποτελέσματα και τη χρηματοοικονομική θέση της εταιρίας με λογιστικά τεχνάσματα που αποτελούσαν εφεύρεση του Castello και του έδιναν τη δυνατότητα να λαμβάνει υπέρογκα ετήσια ποσά ως μόνους.

Μία από τις μεθόδους τις οποίες χρησιμοποιούσαν για να επηρεάσουν προς όφελός τους τις οικονομικές καταστάσεις ήταν η απόκρυψη πληρωτέων λογαριασμών για τις χρήσεις 1992 και 1993. Στη λήξη των χρήσεων αυτών, η CBI απέκρυψε υποχρεώσεις

εκατομμυρίων δολαρίων προς βασικούς της προμηθευτές. Ο δικαστής Burton Lifland, του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, που είχε αναλάβει την υπόθεση αυτή, αποφάσισε ότι οι σκόπιμες αποκρύψεις των υποχρεώσεων είχαν ουσιώδη επιρροή στις οικονομικές καταστάσεις των χρήσεων 1992 και 1993 και τις καθιστούσαν παραπλανητικές για τους χρήστες. Επίσης στο πόρισμα του ανέφερε ότι η παραποίηση ήταν αποτέλεσμα απάτης και όχι σφάλματος. (Λουμιώτης, 2013)

Στις χρήσεις 1992 και 1993 η Ernst & Young χαρακτήρισε τον έλεγχο της CBI ως «έργο στενής παρακολούθησης». Ο ελεγκτικός κίνδυνος που προερχόταν κυρίως από τον Castello, την απουσία της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου και την έλλειψη σωστού καταμερισμού ευθυνών και εξουσιών, ώθησαν την ελεγκτική εταιρία να χαρακτηρίσει το περιβάλλον ελέγχου της CBI ως «αναποτελεσματικό». Η εταιρία είχε αναφέρει όλες τις αιτίες κινδύνου στα φύλλα ελέγχου της και είχε επισημάνει κυρίως την αναποτελεσματικότητα και τις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Για τους ελέγχους του 1992 και του 1993, η ελεγκτική ομάδα της Ernst & Young ετοίμασε ένα φύλλο εργασίας με τον τίτλο «Πρόγραμμα στρατηγικής ελέγχου και αποδοχής», που αφορούσε ελεγκτικές διαδικασίες σχετικά με την ύπαρξη για ακαταχώρητες υποχρεώσεις και τη λήψη επιβεβαιωτικών επιστολών από τους μεγαλύτερους προμηθευτές. Κατά τη διάρκεια του 1992 οι ελεγκτές ανακάλυψαν πολλές πληρωμές οι οποίες πιθανόν να αφορούσαν ακαταχώρητες υποχρεώσεις του Απριλίου του ίδιου έτους, αλλά δεν κατάφεραν να ελέγξουν κατά πόσο οι ισχυρισμοί της διοίκησης, η οποία υποστήριζε ότι αποτελούσαν προκαταβολές, ήταν αληθείς ή αυτές οι προκαταβολές ήταν απλά πληρωμές προς προμηθευτές της CBI για αγορές αποθεμάτων οι οποίες είχαν ολοκληρωθεί στα τέλη Απριλίου του 1992 ή και νωρίτερα. Μάλιστα ο ομοσπονδιακός δικαστής, Burton R. Lifland, έκρινε ότι η ελεγκτική ομάδα είχε αποτύχει να διερευνήσει διεξοδικά της υποτιθέμενες προκαταβολές και να εκτιμήσει την αξιοπιστία των επεξηγήσεων του πελάτη της με αποτέλεσμα να συμπεράνει ότι η Ernst & Young δεν είχε ολοκληρώσει σωστά τον έλεγχο σχετικά τις υποχρεώσεις και τους πληρωτέους λογαριασμούς. Αυτό προέκυψε από το γεγονός ότι οι επιστολές που εστάλησαν δεν αφορούσαν τους πέντε μεγαλύτερους προμηθευτές της εταιρίας όπως είχε αρχικά αποφασιστεί από την ελεγκτική ομάδα αλλά δείγμα από το σύνολο των προμηθευτών το οποίο δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αντιπροσωπευτικό και επαρκές.

Οι ελεγκτικές διαδικασίες τις οποίες εφάρμοσε η ελεγκτική εταιρεία στους πληρωτέους λογαριασμούς της CBI στη λήξη της χρήσης του 1993, επηρεάστηκαν

από τα ίδια ψευδή αποδεικτικά στοιχεία που είχαν συλλέξει κατά τη διάρκεια του ελέγχου της προηγούμενης χρήσης. Η διοίκηση της CBI, όπως έπραξε στη προηγούμενη χρήση, χαρακτήρισε και πάλι τις πληρωμές αυτές ως «προκαταβολές» σε προμηθευτές. Η συγκεκριμένη παράλειψη αναγνωρίστηκε και σε αυτή τη χρήση από τον Lifland, ο οποίος έκρινε ότι η ελεγκτική ομάδα αναντίρρητα αποδέχτηκε τον ισχυρισμό του προσωπικού της CBI για αυτές τις προκαταβολές. Η ελεγκτική ομάδα λόγω της αποτυχίας της να αναγνωρίσει τους μεγαλύτερους προμηθευτές της CBI εφάρμοσε τις ελεγκτικές διαδικασίες σχετικά με τα υπόλοιπα των πληρωτέων λογαριασμών σε ένα τυχαίο δείγμα δέκα προμηθευτών της εταιρίας.

Τον Μάρτιο του 1994, η ελεγκτική εταιρεία ανακάλεσε τις εκθέσεις ελέγχου της για τις οικονομικές καταστάσεις των χρήσεων 1992 και 1993 μόλις διαπίστωσε ότι τα ουσιώδη σφάλματα των καταστάσεων οφείλονταν σε απάτες του Castello. Σχεδόν αμέσως, η CBI άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα στη λήψη πιστωτικού ορίου από τους βασικούς προμηθευτές της και τον Αύγουστο του 1994, η εταιρία χρεοκόπησε. Στις αρχές του 2000, ο δικαστής B. Lifland προέδρευσε σε μία δίκη για να διαλευκάνει εάν η Ernst & Young ήταν υπεύθυνη για την κατάρρευση της CBI και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι ανεπαρκείς έλεγχοι από την αρμόδια ελεγκτική ομάδα των εν λόγω χρήσεων, αποτελούσαν την κυρίαρχη αιτία της κατάρρευσης. Κατά την ετυμηγορία του ο δικαστής εντόπισε αρκετά γενικώς παραδεκτά λογιστικά πρότυπα τα οποία είχαν παραβιαστεί από τους ελεγκτές κατά τη διενέργεια των ελέγχων. Οι περισσότερες κατηγορίες αφορούσαν την αποτυχία της ελεγκτικής ομάδας να διατηρήσει την ανεξαρτησία της κατά τη διάρκεια του ελεγκτικού της έργου στην ελεγχόμενη εταιρεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απαίτηση του Robert Castello να αντικατασταθεί ο προϊστάμενος του ελέγχου της CBI κατά τη χρήση 1992, στον οποίο είχε ανατεθεί η διενέργεια του ελέγχου. Την παράλογη αυτή απαίτηση η Ernest & Young την αποδέχτηκε αν και ήταν αντίθετη με το Κώδικα Δεοντολογίας που εφάρμοζε τότε η εταιρεία. Ωστόσο για να μην απωλέσει τον πελάτη αποδέχτηκε το αίτημα της αντικατάστασης (Lennoxetal., 2010).

Λίγο μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου του 1993, ο Castello, προσέλαβε ένα νέο οικονομικό διευθυντή, ο οποίος παραιτήθηκε οχτώ μέρες αργότερα, εξαιτίας λογιστικών αλχημειών ύψους αρκετών εκατομμυρίων δολαρίων τις οποίες ανακάλυψε στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας. Το περιστατικό αυτό το ανέφερε αμέσως στα μέλη της ελεγκτικής ομάδας. Ο δικαστής κατηγόρησε την ελεγκτική εταιρία για το γεγονός αυτό, διότι καθυστέρησε αισθητά να διερευνήσει τη

συγκεκριμένη καταγγελία. Ένα ακόμα βασικό θέμα, το οποίο τέθηκε από τον δικαστή Lifland, σχετικά με την ανεξαρτησία της Ernst & Young, ήταν η προσπάθειά της να διατηρήσει τη CBI ως πελάτη μετά την ανακάλυψη ότι οι έλεγχοι του 1992 και 1993 ήταν ανεπαρκείς με υπαιτιότητα της CBI. Η Ernst & Young απέφυγε να κοινοποιήσει στο Δ.Σ. της CBI τα ελεγκτικά ευρήματα σχετικά με τις παρατυπίες στους ελέγχους του 1992 και 1993, διότι θεώρησε ότι αν το έκανε θα μείωνε ή θα εξάλειφε την πιθανότητα να αναλάβει τον επανέλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των συγκεκριμένων χρήσεων. Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα, η Ernst & Young να θεωρηθεί ένας από τους βασικούς υπαίτιους της χρεοκοπίας της CBI.(Beasleyetal., 2012)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ– ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η ελεγκτική αποτελεί έναν ιδιαίτερο κλάδο της λογιστικής επιστήμης, συνεχώς αναπτυσσόμενο καθώς επίσης και αναγκαίο για την αντιμετώπιση των λογιστικών ατασθαλιών στη σημερινή οικονομία με τις αντιξοότητες που βιώνουμε σαν χώρα. Επιπλέον, παρέχει τη μεθοδολογία καθώς και την επαγγελματική δεοντολογία που πρέπει να ακολουθούν οι λειτουργοί του επαγγέλματος.

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας ήταν η επεξήγηση του όρου «λογιστική απάτη», η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, τα κίνητρα και οι παράγοντες που οδηγούν σε αυτήν. Επίσης, έγινε μια αναφορά στα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, εργαλείο για έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και εντοπισμό λογιστικών σφαλμάτων. Η παραποίηση συνήθως γίνεται από τα ίδια τα μέλη της επιχείρησης, όπως για παράδειγμα άτομα της διοίκησης, εσωτερικοί ή εξωτερικοί ελεγκτές. Τα κίνητρα συνήθως είναι οικονομικά οφέλη της επιχείρησης και σε ατομικό επίπεδο. Ορισμένοι μέθοδοι παραποίησης που εφαρμόζονται από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων είναι της Λογιστικής Κθάαρσης. Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται μια παρουσίαση μειωμένων αποτελεσμάτων τρεχουσών χρήσεων και αυξημένων για τις επόμενες χρήσεις. Αυτό γίνεται με την αναβολή αναγνώρισης εσόδων και την εμφάνιση υπολογιστικών δαπανών. Οι λογιστικές απάτες μπορούν να υποκρύπτονται σε κάθε λογαριασμό του Ισολογισμού ή των Αποτελεσμάτων χρήσης. Μπορεί να αποσκοπούν στην βελτίωση των αποτελεσμάτων, στη μείωση φορολογίας, στην απόκρυψη σημαντικών γεγονότων. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα την παραπλάνηση των τρίτων, τη δημιουργία μιας ψεύτικης εικόνας για την κατάσταση της επιχείρησης και την λήψη λανθασμένων επενδυτικών αποφάσεων από τον κόσμο.

Στην παρούσα εργασία γίνεται επίσης αναφορά στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές και αναλύθηκαν οι ομοιότητες και οι διαφορές αυτών. Και οι δυο ελεγκτές οφείλουν να είναι σε θέση να διακρίνουν οποιαδήποτε ένδειξη λογιστικής απάτης που

θέτει σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία και ύπαρξη της κάθε επιχείρησης, καθώς και να δίνουν πλήρη αναφορά στην διοίκηση για κάθε στοιχείο που θα εντοπίσουν. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει συνεχή συνεργασία εσωτερικού και εξωτερικού ελεγκτή. Οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να διακρίνονται από ανεξαρτησία, ελευθερία έκφρασης, αμεροληψίας και γενικά να τηρούν τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας. Ο εξωτερικός έλεγχος, το υποκείμενο του οποίου είναι ο εξωτερικός ελεγκτής αποτελεί ανεξάρτητο λειτούργημα. Οι ελεγκτές με την εμπειρία, την αξιοπιστία, την εχεμύθεια, την εγκυρότητα, την ηθική και τις γνώσεις που πρέπει να τους διακρίνουν, οφείλουν να παρέχουν αξιόπιστη πληροφόρηση ως αναφορά την δραστηριότητα μεγάλων οικονομικών οργανισμών, να διασφαλίζουν την πρόληψη λαθών και σφαλμάτων στην σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, και να συμβάλλουν στην αποκάλυψη και καταστολή της απάτης και έτσι να βοηθούν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων στην λήψη ορθολογικών αποφάσεων.

Από την άλλη, οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να διαμορφώνουν ένα αξιόπιστο και πλήρη σύστημα εσωτερικού ελέγχου με επαναπροσδιορισμό αυτού του συστήματος αν τυχόν εντοπιστεί κάποια λογιστική απάτη μες στην επιχείρηση. Κρίνεται αναγκαίος ο ενδεδειγμένος έλεγχος συστημάτων εσωτερικού ελέγχου από τους εξωτερικούς ελεγκτές ως προς την αποτελεσματικότητά του και για πιθανά ελεγκτικά κενά σε αυτά τα συστήματα. Ο εσωτερικός έλεγχος δεν αποτελεί μόνο ένα σύστημα εποπτείας για τις διαδικασίες που επιτελούνται στην επιχείρηση αλλά ο ρόλος του είναι και βοηθητικός. Αξιολογεί τις διαδικασίες και όπου διαπιστώσει αδυναμίες, προτείνει μέτρα αντιμετώπισης και βελτίωσης αυτών.

Το θέμα της ανεξαρτησίας του ελεγκτή είναι αρκετά ευαίσθητο καθώς πολλές φορές υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων σε ενδεχόμενη ταύτιση ελεγκτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Ο ελεγκτής κατά τη διενέργεια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων οφείλει να αποκτήσει πλήρη γνώση για τις δραστηριότητες και τις λειτουργίες της ελεγχόμενης οντότητας, να αξιολογεί πιθανές ενδείξεις απάτης και να τις συζητάει με την ελεγκτική του ομάδα και την διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης. Αν τα σφάλματα που οδηγούν σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων δεν διορθωθούν, υποχρεούται να τα συμπεριλάβει στην έκθεση ελέγχου και να εκφράσει ανάλογη γνώμη. Οι ευθύνες που μπορεί να αντιμετωπίσουν οι ελεγκτές είναι νομικές ευθύνες (αστικές, ποινικές, πειθαρχικές) αλλά και ηθικές.

Οι περιπτώσεις των παγκόσμιων οικονομικών σκανδάλων που αναλύθηκαν στην εργασία αυτή δημιούργησαν μεγάλα προβλήματα στην παγκόσμια οικονομία, στο κύρος των εξωτερικών ελεγκτών και την εμπιστοσύνη στο έργο τους. Μέσα από την μελέτη των εταιρικών σκανδάλων σε αυτή την εργασία, προκύπτει ότι η ευθύνη των ελεγκτών είναι πολύ μεγάλη. Για παράδειγμα, στο σκάνδαλο της Enron, η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen, ενώ γνώριζε για το τι γίνεται στις οικονομικές καταστάσεις, υπέγραφε για την αξιοπιστία αυτών, εξαιτίας της υψηλής αμοιβής που λάμβανε από την Enron. Ως εκ τούτου, η ανεξαρτησία της ελεγκτικής αυτής εταιρίας για να διενεργεί αντικειμενικό έλεγχο δεν υπήρχε. Το αποτέλεσμα ήταν η Enron να καταρρεύσει και να παρασύρει μαζί της και την Andersen. Οι αυτουργοί των σκανδάλων αυτών ενδιαφέρονταν μόνο για το ατομικό τους οικονομικό συμφέρον και όχι για τις συνέπειες των πράξεων τους στην κοινωνία.

Κατά την γνώμη μου, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ή να αποφευχθεί η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, θα πρέπει να αλλάξει ο τρόπος σκέψης και η κουλτούρα της εκάστοτε επιχείρησης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω αναβάθμισης του τρόπου σκέψης των στελεχών των επιχειρήσεων. Επίσης, η κάθε επιχείρηση οφείλει και πρέπει να φτιάχνει ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου, να κάνει προσλήψεις σε έμπιστα άτομα, να φροντίζει για την συνεχή εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού της για να μπορεί αυτό ανά πάσα στιγμή να αναγνωρίσει τυχόν ένδειξη απάτης, να δημιουργεί στρατηγικές και προγράμματα πρόληψης και εντοπισμού λογιστικής απάτης. Πρέπει να γίνει μια μεταστροφή από την εποχή του εύκολου και γρήγορου χρήματος μέσω ορισμένων λογιστικών τεχνικών και μεθόδων σε μια νέα εποχή που θα αποτελείται από πλήρη διαφάνεια όλων των διαδικασιών ελέγχου και εκθέσεων ελέγχου καθώς και η αξιοπιστία στα αποτελέσματα των λογιστικών καταστάσεων της κάθε επιχείρησης. Ως εκ τούτου, πρέπει να ακολουθηθούν πιστά τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, τα οποία θα συνδράμουν στην πρόληψη και αποφυγή παραποίησης οικονομικών καταστάσεων.

Τελειώνοντας, ως ένα θέμα για μελλοντική ερεύνα, θα μπορούσε να αποτελέσει το κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις διοικήσεις των επιχειρήσεων καθώς και τους ελεγκτές και οδηγούνται σε λογιστικές άπατες. Επίσης, ένα ακόμα θέμα θα μπορούσε να είναι η σύγκριση της εικόνας του ελέγχου πριν και μετά την εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου, έτσι ώστε να φανεί η συμβολή τους στην εύρεση και αποφυγή λογιστικής απάτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αληφαντής Γ. (2011), «Ελεγκτική», εκδόσεις Πάμισος, Αθήνα
- Γαγάνης, Χρ., Ζοπουνίδης Κ. (2011) Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα
- Γρηγοράκος, Θεόδωρος Γ. (2006), «Ελεγκτική : γενικές αρχές ελεγκτικής (εισαγωγή στη θεωρία και πρακτική)», Αθήνα : Ινστιτούτο Εκπαιδευσεως ΣΟΕΛ
- Διγκαβές Κ. (1993), «Σκάνδαλο Γ. Κοσκωτά» στο *Ελληνικό και Διεθνές Αλμανάκ*, Εκδόσεις Αλμανάκ, Θεσσαλονίκη 1992
- Καζαντζής, Ι. Χ., (2006). Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος. Πειραιάς: Εκδόσεις Business Plus A.E.
- Κάντζος, Κ., Χονδράκη, Α., (2006). Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης
- Καραμάνης, Κ., (2008). Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική Σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα. Αθήνα: Εκδόσεις Ο.Π.Α.
- Λουμιώτης, Β. (2009), Πρακτικά θέματα εφαρμοσμένης ελεγκτικής των επιχειρήσεων, Εκδόσεις Ινστ. Εκ. ΣΟΕΛ, Αθήνα
- Λουμιώτης Β. (2010), «Ελεγκτική», Αθήνα : Ινστιτούτο Εκπαιδευσεως ΣΟΕΛ
- Λουμιώτης Β., Τζίφας Β. (2012). «Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου». Αθήνα
- Λουμιώτης Β. (2013), Πρακτικά θέματα εφαρμοσμένης ελεγκτικής των επιχειρήσεων, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
- Νεγκάκης Χ., Ταχυνάκης Π. (2013), Σύγχρονα θέματα Ελεγκτικής και Εσωτερικού ελέγχου, Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα
- Παπαστάθης(2014), Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος, εκδόσεις Παπαστάθη, Αθήνα
- Σπαθής Χ. , (2002) ``Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων`` Λογιστής, τεύχος 570
- Τσακλαγκάνος Α. (2005), Ελεγκτική, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, Αθήνα
- Τσακλαγκάνος Α. (2008), «Ελεγκτική», Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Αθήνα
- Φίλος, Σύστημα εσωτερικού ελέγχου

Ξένη

Abdolmohammadi M. J. (2009), “Factors Associated with the Use of and Compliance with the IIA Standards: A Study of Anglo-culture CAEs”, *International Journal of Auditing* 13, 27-42

Abdolmohammadia M. J. and Sarens G. (2009), “An Investigation of the Association between Cultural Dimensions and Variations in Perceived Use of and Compliance with Internal Auditing Standards in 19 Countries”, *The International Journal of Accounting* 46, 365-389

Alman Daniel (2002), «Enron Had More Than One Way To Disguise Rapid Rise In Debt», *The New York Times*, February 17

Asare-Arnold Wright, (2009) investors’, auditors’, and lenders’ understanding of the message conveyed by the standard audit report, September

Asthana, S., Balsam, S., and Kim, S. (2009), “The effect of Enron, Andersen, and Sarbanes-Oxley on the US market for audit services”, *Accounting Research Journal*, Volume 22, Issue 1, pp.4-26

BLAY, A. D. & GEIGER, M. A. 2013. Auditor Fees and Auditor Independence: Evidence from Going Concern Reporting Decisions*. *Contemporary Accounting Research*, vol. 30, pp. 579-606.

Beasley | Joseph V. Carcello Dana R. Hermanson | Terry L. Neal, fraudulent financial reporting 1998-2007 An Analysis of U.S. Public Companies, COSO May 2010

Beasley M., Buckless F., Glover S., Prawitt D. (2012), *Auditing Cases: An interactive learning approach*, 5th edition, Pearson Education Inc., New Jersey

Benston, G.J. & Hartgraves, A.L. (2002), "Enron: what happened and what we can learn from it", *Journal of Accounting and Public Policy*, 21:2, pp.105-127.

BOON K. , MCKINNON J. & P., R. 2008. Audit service quality in compulsory audit tendering: Preparer perceptions and satisfaction. *Accounting Research Journal*, Vol.21, pp. 93-122.

Bostick, L. and Luehlfiging, M. (2007), “Auditor’s responsibilities formalized under SAS 109”, *The CPA Journal*, Volume. 77, pp. 27

Brown, K., et al., (2000), “Andersen Indictment in Shredding Case Puts Its Future in Doubt as Clients Bolt”, *The Wall Street Journal*, March 15

- Buchanan, B. & Yang, T. (2005), "The benefits and costs of controlling shareholders: The rise and fall of Parmalat", *Research in International Business and Finance*, The Netherlands: *Elsevier*, Vol. 19, pp. 27–52
- Burgstahler D. , Dichev I. , (2004) "Earnings Management to avoid earnings decreases and losses, *Journal of accounting and economics*, vol 24 , Iss 1, pp 99-126
- Burnaby P. A., Abdolmohammadi M., Hass S., Sarens G. and Allegrini M. (2009), "Usage of Internal Auditing Standards by companies in the United States and select European countries", *Managerial Auditing Journal* 24, 835-860
- Burnaby P. A., Abdolmohammadi M. J., Hass S., Melville. R., Allegrini M., D'Onza G., Paape L., Sarens G., Marais M. M., Sadler E., Fourie H., Cooper B. J., Leung P. and Taylor W. L. (2006), "A global summary of the common body of knowledge", The Institute of Internal Auditors Research Foundation
- Clarke, Thomas. *International corporate governance: A comparative approach*. Routledge, 2007.
- Colbert J. L. (1996), "International and US Standards – audit risk and materiality", *Managerial Auditing Journal* 11/8, 31-35
- Duska, Ronald, Brenda Shay Duska, and Julie Anne Ragatz. *Accounting ethics*. John Wiley & Sons, 2011.
- Duska R., (2005) "The good Auditor – Sceptic or Wealth Accumulator? Ethical lessons learned from the Arthur Andersen Debacle" *journal of business ethics*, pp.17-29
- Ferrarini G., Giudici P. (2005), "Financial Scandals and the Role of Private Enforcement: The Parmalat Case"
- Fleming, P. and Zyglidopoulos, S.C. (2009), *Charting corporate corruption: agency, structure and escalation*, Cheltenham: Edward Elgar
- Frantz P. (1999), "Auditor's skill, Auditing Standards, Litigation and Audit Quality", *British Accounting Review* 31, 151-183
- Garcia-Benau M. A. and Zorio A. (2004), "Audit reports on Financial Statements Prepared According to IASB Standards: Empirical Evidence from the European Union", *International Journal of Auditing* 8, 237-252
- GOH, B. W., KRISHNAN, J. & LI, D. 2012. Auditor Reporting under Section 404: The Association between the Internal Control and Going Concern Audit Opinions. *Contemporary Accounting Research*, vol.30, pp. 970-995.

Gold A., Gronewold U. and Pott C. (2012), "The ISA 700 Auditor's Report and the Audit Expectation Gap – Do Explanations Matter?", *International Journal of Auditing* 16, 286-307

Goodwin-Stewart, Jenny, and Pamela Kent. "Relation between external audit fees, audit committee characteristics and internal audit." *Accounting & Finance* 46.3 (2006): 387-404.

Guha(2012), Honesty and Intermediation:Corporate Cheating, Auditor Involvement and the Implications for Takeoff, *Seoul Journal of Business* v.18 p.57-90

HALLAK, R. & SILVA, A. 2012. Determinants of audit and non-audit fees provided by independent auditors in Brazils. *Revista Contabilidade & Finanças*, pp. 223-231.

HAMMERSLEY, J. S., MYERS, L. A. & ZHOU, J. 2012. The Failure to Remediate Previously Disclosed Material Weaknesses in Internal Controls. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, vol. 31, pp. 73-111.

Hamilton, S. & Micklethwait, A. (2006), *Greed and Corporate Failure: The Lessons from recent disasters*. Palgrave MacMillan, New York σελ. 154

Hellman N. (2011), "Chief Financial Officer Influence on Audit Planning", *International Journal of Auditing* 15, 247-274

Hilldon W. Pacini C., Simason D., Carson J., Harlett D. (2000), σελ. 57-58

Holm C., Langsted L. B. and Seehausen J. (2012), "Establishing Proactive Auditor Responsibilities in Relation to Fraud: The Role of the Courts and Professional Bodies in Denmark", *International Journal of Auditing* 16, 79-97

Huber J. John (2004), *The practitioner's guide to the Sarbanes – Oxley Act*, Volume 1, The American Bar Association

Kenny Z. L. and Chan K. H. (2000), "Auditing Standards in China –A Comparative Analysis with Relevant International Standards and Guidelines", *The International Journal of Accounting* 35, 559-577

Knapp M. (2012), «Auditing cases», 8th edition, South-Western, Australia

Kuttner, Robert. "The Enron Economy." *American Prospect* 13.1 (2002): 2-2

Lendez, Anthony M., and James J. Lorevec. "How to prevent and detect financial statement fraud." *Journal of corporate accounting & finance* 11.1 (1999): 47-54.

Lennox, Clive, and Jeffrey A. Pittman. "Big Five audits and accounting fraud." *Contemporary Accounting Research* 27.1 (2010): 209-247.

Loren F. (2003), *Enron, The rise and fall*, John Willey & Sons Inc., Canada

Montgomery, Daniel D., et al. "Auditors' new procedures for detecting fraud." *Journal of Accountancy* 193.5 (2002): 63.

Norton (2011), «Banks Failures and Accounting During the Financial Crisis of 2008-2009», Wiley, UK

Oppenheimer (2009), «Madoff with the Money», Wiley, USA

Paape L., Scheffe J. and Snoep P. (2003), “The Relationship Between the Internal Audit Function and Corporate Governance in the EU – a Survey”, *International Journal of Auditing* 7, 247-262

Powell N. C., Strickland S. and Burnaby P. A. (1992), “Internal Auditing: The emergence of an International Profession?”, *Journal of International Accounting Auditing and Taxation* 1(2),209-228

Rezaee, Zabihollah, and Gerald H. Lander. "The Internal Auditor' s Relationship with the Audit Committee." *Managerial Auditing Journal* 8.3 (1993).

Rezaee Z. (2005), “Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud”, *Critical Perspectives on Accounting*, Volume 16, pp. 277-298

Riahi-Belkaoui, A. (2003). *Accounting-By Principle or Design?*. Westport, Connecticut London

RICE, S. C. & WEBER, D. P. 2012. How Effective Is Internal Control Reporting under SOX 404? Determinants of the (Non-)Disclosure of Existing Material Weaknesses. *Journal of Accounting Research*, vol. 50, pp. 811-843.

Roussey R. (1999), “The development of international standards on Auditing”, *The CPA Journal*, Volume 69, pp. 14-20

Ross B. (2009), *The Madoff chronicles, inside the secret world of Bernie and Ruth*, Hyperion, New York

Schilit (2002), “Financial Shenanigans: How to Detect Accounting Gimmicks & Fraud in Financial Reports”

Sherwood R. (2010), “Financial fraud, how it works. The truth behind the Madoff Investment Scandal”, GlobalResearch.ca

Thomas, C. William. "The rise and fall of Enron." *Journal of Accountancy* 193.4 (2002): 41.

Warming-Rasmussen, C.A. Windsor Danish (2003) evidence of auditors' level of moral reasoning and predisposition to provide fair judgments *Journal of Business Ethics*, 47 pp. 77–87

Wearing, R. (2005), Cases in Corporate Governance, SAGE Publications Ltd, London
σελ. 100

Whisenant, (2003), Evidence on the auditor and client relationship. What can be
learned from reasons reported by managers for changing auditors?'

Wolfe, David T., and Dana R. Hermanson. "The fraud diamond: Considering the four
elements of fraud." (2004).

ZHANG, Y., ZHOU, J. & ZHOU, N. 2007. Audit committee quality, auditor
independence, and internal control weaknesses. Journal of Accounting and Public
Policy, vol. 26, pp. 300-327.

Zhou H. (2007), "Auditing standards, increased accounting disclosure, and
information asymmetry: Evidence from an emerging market", Journal of Accounting
and Public Policy 26, 584-620

Ηλεκτρονικές Πηγές

Ασπίς Πρόνοια (2018), Δημοσιεύματα για το ιστορικό της εταιρίας (online), Διαθέσιμα στο:
<http://www.asprispronia.gr> (ημερομηνία πρόσβασης 8 Αυγούστου 2018)

Τσώλη Μ. (2008), 'Επιτέλους θα γίνει η δίκη για το σκάνδαλο της ETBA', Το Βήμα (25
Νοεμβρίου),(online), Διαθέσιμο στο : <https://www.tovima.gr/2008/11/25/archive/epiteloyss-tha-ginei-i-diki-gia-to-skandalo-tis-etba/> (ημερομηνία πρόσβασης 6 Αυγούστου 2018)

Ιστοσελίδες

www.ifac.org

<https://www.nbg.gr/>

Νόμοι

Άρθρο 29 παρ.5 ν. 3693/08

Νόμος 2190/1920, άρθρο 63β

Νόμος 2190/1920, άρθρο 63γ